T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İZMİR İLİNİN KARABURUN İLÇESİ AĞZI
(DİL ÖZELLİKLERİ- METİNLER- SÖZLÜK)

Ümit ARSLAN

Danışman
Prof. Dr. Selma GÜLSEVİN

2024

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İZMİR İLİNİN KARABURUN İLÇESİ AĞZI
(DİL ÖZELLİKLERİ- METİNLER- SÖZLÜK)

Ümit ARSLAN

Danışman
Prof. Dr. Selma GÜLSEVİN

İZMİR- 2024

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İzmir İlinin Karaburun İlçesi Ağzı (Dil Özellikleri- Metinler- Sözlük)” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

28.12.2023

Ümit ARSLAN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İzmir İlinin Karaburun İlçesi Ağzı (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük)

Ümit ARSLAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili ve Edebiyatı Programı

Ağız, bir dilin veya bir lehçenin daha küçük yerleşim bölgelerinde yazı diline oranla birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimi olarak tanımlanabilir. Türkiye Türkçesi ağız çalışmaları söz hazinemizin zenginliğini gösteren bir kaynak olma özelliği taşımaktadır. Ağız çalışmaları ayrıca dilimizde kullanılan yabancı kelimelerin yerine kullanabileceğimiz öz Türkçe kelimelere ulaşmamızı sağlamaktadır. İzmir İlinin Karaburun İlçesi Ağzı (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük) adlı bu çalışmada daha önce ağız çalışması yapılmamış olan İzmir'in Karaburun ilçesinin Ambarseki, Saip, Bozköy, Tepeboz-Yeniliman, Hasseki, Salman, İnecik, Kösedere, Sarpıncık, Eğlenhoca, Parlak, Küçükbahçe, Yaylaköy, Mordoğan köylerinden ses kaydı alınarak ağız incelemesi yapılmıştır.

İzmir İlinin Karaburun İlçesi Ağzı adlı bu çalışma, giriş bölümünün dışında Dil Özellikleri, Metinler ve Sözlük ve Sonuç bölümlerinden oluşmuştur. Giriş bölümünde ağız özelikleri, bu konuda yapılan çalışmalar ve Karaburun ilçesinin tarihi ve coğrafi özellikleri aktarılmıştır. Dil Özellikleri bölümü, Ses Bilgisi ve Şekil Bilgisi olarak ikiye ayrılmıştır. Ses Bilgisi bölümünde, derlenen metinlerde yer alan sesler tanıtılmış ve ses değişimleri örneklerle açıklanmıştır. Şekil Bilgisi bölümünde, ekler ve kelime çeşitleri (isimler, sıfatlar, zamirler, zarflar, edatlar ve fiiller) örnekler verilerek incelenmiştir. Sonuç bölümünde çalışmada tespit edilen bulgular gösterilmiştir. Metinler, 14 köy gezilerek ve 63 kişiyle ses kaydı yapılarak oluşturulmuştur. Bu kayıtlar transkripsiyon işaretleri kullanılarak yazıya aktarılmıştır. Sözlük bölümünde, yazı diline göre

şekil ve anlam bakımından farklı olan veya yazı dilinde kullanılmayan kelimelere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Karaburun Ağzı, Dil.

ABSTRACT

Master's Thesis

Dialect of Karaburun District of İzmir Province (Language Features-Texts-Dictionary)

Ümit ARSLAN

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature

Turkish Language and Literature Program

Dialect can be defined as the way of speaking of a language or a dialect, which is more or less separated from each other in smaller settlements compared to the written language. Turkey Turkish dialect studies are a source that shows the richness of our vocabulary. Dialect studies also enable us to access Turkish words that we can use instead of foreign words used in our language. In this study titled Dialect of Karaburun District of İzmir Province (Language Features-Texts-Dictionary), Ambarseki, Saip, Bozköy, Tepeboz-Yeniliman, Hasseki, Salman, İnecik, Kösedere, Sarpıncık, Eğlenhoca, Parlak are the dialects of Karaburun district of İzmir, where no dialect studies have been conducted before. Voice recordings were made from the villages of Küçükbahçe, Yaylaköy and Mordoğan and a dialect analysis was carried out.

This study, titled Dialect of Karaburun District of Izmir Province, consists of Language Features, Texts and Dictionary and Conclusion sections, apart from the introduction section. In the introduction section, dialect features, studies on this subject and the historical and geographical features of Karaburun district are explained. The Language Features section is divided into Phonology and Shape Information. In the Phonetics section, the sounds in the compiled texts are introduced and sound changes are explained with examples. In the Morphology section, suffixes and word types (nouns, adjectives, pronouns, adverbs, prepositions and verbs) are examined by giving examples. In the results section, the findings found in the study are shown. The

texts were created by visiting 14 villages and recording audio with 63 people. These records were transcribed using transcription marks. In the dictionary section, words that are different in form and meaning depending on the written language or words that are not used in the written language are included.

Keywords: Izmir, Karaburun Dialect, Language.

İZMİR İLİNİN KARABURUN İLÇESİ AĞZI (DİL ÖZELLİKLERİ-METİNLER-SÖZLÜK)

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI ii
YEMİN METNİ iii
ÖZET iv
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER viii
KISALTMALAR xv
ŞEKİLLER LİSTESİ xi
EKLER LİSTESİ xii

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
SES BİLGİSİ VE ŞEKİL BİLGİSİ

1.1. SES BİLGİSİ 11
1.1.1. Sesler 11
1.1.1.1. Ünlüler 11
1.1.1.1.1. Ünlü Türleri 11
1.1.1.2. Ünsüzler 12
1.1.1.2.1. Ünsüz Türleri 12
1.1.2.Ses Değişmeleri 13
1.1.2.1. Ünlü Değişmeleri 13
1.1.2.1.1. Ünlü Uyumları 13
1.1.2.1.1.1. Büyük Ünlü Uyumu 13
1.1.2.1.1.2. Küçük Ünlü Uyumu 14
1.1.2.1.2. Ünlü Türemeleri 15
1.1.2.1.2.1. Başta Ünlü Türemesi 15
1.1.2.1.2.2. İçte Ünlü Türemesi 15

1.1.2.1.2.3. Sonda Ünlü Türemesi 16
1.1.2.1.3.Ünlü Düşmesi 16
1.1.2.1.3.1.İçte Ünlü Düşmesi 16
1.1.2.1.3.2. Başta Ünlü Düşmesi 16
1.1.2.1.4. Ünlü Değişmeleri 17
1.1.2.1.4.1. Dudaklılaşma 17
1.1.2.1.4.2. Geçişme 17
1.1.2.1.4.4. Daralma 17
1.1.2.1.4.5. Düzleşme 18
1.1.2.1.4.6. Genişleme 18
1.1.2.1.4.7. Eskicil Şekillerin Korunduğu Örnekler 19
1.1.2.2. Ünsüz Değişmeleri 19
1.1.2.2.1. Ötümlüleşme 19
1.1.2.2.1.1.Kelime Başında Ötümlüleşme 20
1.1.2.2.1.2. Kelime İçinde Ötümlüleşme 23
1.1.2.2.1.3. Kelime Ulanmaları Sonucu Oluşan Ötümlüleşmeler 23
1.1.2.2.2. Ünsüz Kaybolmaları 24
1.1.2.2.2.1. Erime 24
1.1.2.2.2.2. Büzülme 26
1.1.2.2.2.3.Yutulma 29
1.1.2.2.3.Ünsüz Benzetmeleri 30
1.1.2.2.3.1. Ek Alma Durumunda Oluşan Benzetmeler 30
1.1.2.2.3.2. Kelimelerin Ulanması Sonucunda Oluşan Benzetmeler 31
1.1.2.2.3.3. Belirli Birkaç Kelimede Görülen Benzetmeler 31
1.1.2.2.4. Dudaklılaşma 32
1.1.2.2.4.1. Dudak Ünlülerinin Yanında 32
1.1.2.2.5.Sızıcılaşma 32
1.1.2.2.6. Diğer Ünsüz Değişmeleri 33
1.1.2.2.6.1. Kelime Başında Ünsüz Değişmeleri 33
1.1.2.2.6.2. Kelime İçinde Ünsüz Değişmeleri 34

1.1.2.2.6.3. Kelime Sonunda Ünsüz Değişmeleri 34
1.1.2.2.7. Ünsüz Türemesi 35
1.1.2.2.9. Hece Tekleşmesi 36
1.1.2.2.10. İkizleşme 36
1.1.2.2.11. Ünsüz Tekleşmesi 37
1.1.2.2.12. Yandaş Göçüşme 37
1.1.2.2.13. Eskicil Şekillerin Korunduğu Örnekler 37
1.2. ŞEKİL BİLGİSİ 38
1.2.1. Ekler 38
1.2.1.1. Çekim Ekleri 38
1.2.1.1.1. İsim Çekimi 38
1.2.1.1.1.1. Çokluk Eki 38
1.2.1.1.1.2. İyelik Ekleri 38
1.2.1.1.1.3. Hâl Ekleri 39
1.2.1.1.1.3.1. Yalın Hâl 40
1.2.1.1.1.3.2. Belirtme Hâli: +(y)I 40
1.2.1.1.1.3.3. Yönelme Hâli: +(y)A 40
1.2.1.1.1.3.4. Bulunma Hâli: +DA 41
1.2.1.1.1.3.5. Ayrılma Hâli: +DAn 41
1.2.1.1.1.3.6. Vasıta Hâli: +(I)LA(n) 42
1.2.1.1.1.3.7. Eşitlik Hali: +cA 42
1.2.1.1.1.4. Tamlama 43
1.2.1.1.1.4.1. Birinci Tip Tamlama: +(n)Iŋ/ +(n)In 43
1.2.1.1.1.4.2. İkinci Tip Tamlama: +ø 43
1.2.1.1.1.4.3. Zamirlerde Tamlama 43
1.2.1.1.2. Fiil Çekimi 44
1.2.1.1.2.1. Basit Çekimler 44
1.2.1.1.2.1.1. Zamanlar 44
1.2.1.1.2.1.2. Kipler 51
1.2.1.1.2.2. Birleşik Çekimler 53
1.2.1.1.2.2.1. Hikâye 53
1.2.1.1.2.2.2. Rivayet 55

1.2.1.1.2.2.3.Şart 55
1.2.1.1.2.3. Ek-Fiil Çekimi 56
1.2.1.1.2.3.1. Hikâye 57
1.2.1.1.2.3.2. Rivayet 57
1.2.1.1.2.3.3. Geniş Zaman 57
1.2.1.1.2.3.4. Ek-Fiilin Olumsuzu : değil (deil) 58
1.2.1.2. Yapım Ekleri 58
1.2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler 58
1.2.1.2.1.2.+cI 59
1.2.1.2.1.3.+cIk 59
1.2.1.2.1.4.+LI 59
1.2.1.2.1.5.+LIK 60
1.2.1.2.1.6.+sIz 60
1.2.1.2.1.7.+dAş 60
1.2.1.2.1.8.+(I)ncI 61
1.2.1.2.1.9.+(ş)Ar / +(ş)Ā 61
1.2.1.2.1.10.+man 61
1.2.1.2.1.11.+al 61
1.2.1.2.2. İsimden Fiil Yapan Ekler 61
1.2.1.2.2.1. +LA 61
1.2.1.2.2.2. +LAn- 62
1.2.1.2.2.3. +LAş- 62
1.2.1.2.2.4. +(A)l- 62
1.2.1.2.2.5. +(A)r- / Ā- 63
1.2.1.2.2.6. +A- 63
1.2.1.2.2.7. +Ik 63
1.2.1.2.3. Fiilden İsim Yapan Ekler 63
1.2.1.2.3.1. -(I)m 64
1.2.1.2.3..2. -(I)K 64
1.2.1.2.3.3. –GIn 64
1.2.1.2.3.4. -(y)I/ -(y)U 65
1.2.1.2.3.5. -(y)IcI 65

1.2.1.2.3.6. -In 65
1.2.1.2.3.7. -mIr 65
1.2.1.2.3.8. -men 65
1.2.1.2.3.9. -(I)t 66
1.2.1.2.3.10. -GI 66
1.2.1.2.3.11. -l 66
1.2.1.2.4. Mastar Ekleri (İsim-Fiil Ekleri) 66
1.2.1.2.4.1. –mA 66
1.2.1.2.4.2. -mAk 67
1.2.1.2.4.3. -(y)Iş 67
1.2.1.2.5. Sıfat-Fiil Ekleri 67
1.2.1.2.5.1 -(y)An 68
1.2.1.2.5.2. –cAk 68
1.2.1.2.5.3. -Dık / -Dî 68
1.2.1.2.5.4. –mIş 68
1.2.1.2.5.5. -AsI 69
1.2.1.2.6. Zarf-Fiil Ekleri 69
1.2.1.2.6.1. -(y)A 69
1.2.1.2.6.2. -(y)ArAk 69
1.2.1.2.6.3. -(y)AlI 69
1.2.1.2.6.4. -(y)Ip 70
1.2.1.2.6.5. -(y)IncA 70
1.2.1.2.6.6. -mAdAn / –mAdAnA 70
1.2.1.2.6.7. -kAn(A) 71
1.2.1.2.6.8. -Ik < -Ip 71
1.2.1.2.7. Fiilden Fiil Yapan Ekler 71
1.2.1.2.7.1. –mA 72
1.2.1.2.8 Çatı Ekleri 72
1.2.1.2.8.1. Oldurgan-Ettirgen 72
1.2.1.2.8.1.1. -dIr- 72
1.2.1.2.8.1.2. -Ar- 73
1.2.1.2.8.1.3. -Ir- 73

1.2.1.2.8.2. İşteş 73
1.2.1.2.8.2.1. -(I)ş 73
1.2.1.2.8.3. Edilgen 73
1.2.1.2.8.3.1 -(I)n- 74
1.2.1.2.8.3.2 -Il- 74
1.2.1.2.8.4. Dönüşlü 74
1.2.1.2.8.4.1. -(I)n- 74
1.2.1.2.8.4.2. –Il- 74
1.2.2. Kelime Çeşitleri 75
1.2.2.1. İsimler (Adlar) 75
1.2.2.1.1. Çokluk 75
1.2.2.1.2. iyelik 75
1.2.2.1.3. Hâl Ekleri 75
1.2.2.1.4. İsim Tamlaması 76
1.2.2.2. Sıfatlar 76
1.2.2.2.1. Niteleme Sıfatı 76
1.2.2.2.2.1. İşaret Sıfatları 76
1.2.2.2.2.2. Sayı Sıfatları 77
1.2.2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları 77
1.2.2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları 77
1.2.2.2.2.3. Soru Sıfatları 77
1.2.2.2.2.4. Belirsizlik Sıfatları 77
1.2.2.3. Zamirler 78
1.2.2.3.1. Kişi Zamirleri 78
1.2.2.3.2. Soru Zamirleri 79
1.2.2.3.3. Belirsizlik Zamirleri 79
1.2.2.3.4. Dönüşlülük Zamiri 79
1.2.2.3.5. Zamirlerde Tamlama 80
1.2.2.4. Zarflar 80
1.2.2.4.1. Yer-Yön Zarfları 80
1.2.2.4.2. Zaman Zarfları 80
1.2.2.4.3. Niteleme ve Durum Zarfları 81

1.2.2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları 81
1.2.2.5. Edatlar 81
1.2.2.5.1. Ünlem Edatları 82
1.2.2.5.1.1. Ünleme Edatları 82
1.2.2.5.1.2. Sorma Edatları 82
1.2.2.5.1.3. Gösterme Edatları 82
1.2.2.5.1.4. Cevap Edatları 82
1.2.2.5.2. Bağlama Edatları 83
1.2.2.5.2.1. Sıralama Edatları 83
1.2.2.5.2.2. Denkleştirme Edatları 83
1.2.2.5.3. Cümle Başı Edatları 83
1.2.2.5.4. Son Çekim Edatları 83
1.2.2.6. Fiiller 84
1.2.2.6.1. Birleşik Fiiller 84
1.2.2.6.1.1. İsim + Fiil Yapısında Olanlar 84
1.2.2.6.1.1.1. İsim + eT- 84
1.2.2.6.1.1.2. İsim + ol- 84
1.2.2.6.1.1.3. İsim + Kıl- 84
1.2.2.6.1.1.4. İsim + eyle- 85
1.2.2.6.1.2. Fiil + Fiil Yapısında Olanlar 85
1.2.2.6.1.2.1. Yeterlilik Fiili 85
1.2.2.6.1.2.2. Tezlik Fiili 85
1.2.2.6.1.2.3. Süreklilik Fiili 85

İKİNCİ BÖLÜM
METİNLER

SONUÇ 152
KAYNAKÇA 159
EKLER
KISALTMALAR

A :	a ve e olabilir
bk. :	bakınız
N :	n ve ŋ olabilir
I :	ı ve i olabilir
s. :	sayfa
V :	ünlü harf

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: İzmir İlinin Siyasi Haritası s. 10
Şekil 2: Karaburun İlçesinini Fiziki Haritası s. 10

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Kullanılan Transkripsiyon İşaretleri ek s. 1
Ek 2: İnceleme Yapılan Bölgeler ve Kaynak Kişi Listesi ek s. 2

GİRİŞ

Türkiye Türkçesinin önemli dil alanlardan birini ağız çalışmaları oluşturmuştur. Ağız çalışmaları ses bilgisi, biçim bilgisi ve söz dizimi açısından dil özelliklerini ortaya çıkardığı gibi söz varlığına ilişkin bilgiler de sunar. Ağız özellikleri bir ülkenin söyleyiş ve söz varlığı zenginliğini gösterir. Yapılan ağız çalışmalarıyla Türkçenin zenginliği de ortaya çıkarılmaktadır.

Anadolu'nun yerleşme tarihindeki pek değişik şartlar, Anadolu bölgesinde 24 Oğuz boyundan yirmi üçünün yurt tutmuş olması ayrıca Anadolu'ya Oğuz dışı Kıpçak vb. birtakım Türk unsurlarının da gelmiş olması yüzyıllar boyunca meydana gelen göçler ve çalkantılar, dışarıdan yapılan göçler, bir tek ile bağlı ilçe ve köyler arasında bile çeşitli ağız farklılıklarının doğmasına yol açmıştır. İşte bu nedenle Anadolu ağız çalışmaları, her bölgeyi meydana getiren ağızlarının etnik yapı ile bağlantılarını da ayrıca ortaya koymayı ve o bölgenin yerleşme tarihini gerilere doğru izlemeyi gerektirmektedir (Korkmaz,1995:153).

Ağız, bir dilin veya bir lehçenin daha küçük yerleşim bölgelerinde yazı diline oranla birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimidir (Korkmaz,1992). Muharrem Ergin'e göre bir dilin şive içinde mevcut olan söyleyiş farklarına dayanan küçük kollara, bir memleketin çeşitli bölge ve şehirlerinin kelime söyleyiş bakımından birbirinden ayrı olan konuşmalarına verilen addır (1993: 9). Bu adlandırmaları söz dizimi açısından eksik gören Nurettin Demir ağızı şöyle tanımlar:

> *Aynı kökten geldiği üst sistem durumundaki bir standart dile bağlı, doğal olarak ortaya çıkmış; aile ve dost çevresinde, iş yerlerinde; okuryazarlığı az, bulunduğu bölgeden uzun süre ayrı kalmamış insanlarca sözlü iletişimde dilin başka türleriyle karşı karşıya gelme oranına göre değişen biçimde kullanılan, resmi ortamlarda kullanılmasından kaçınılan, yazılı bir gelenek oluşturamamış, iletişim alanı sınırlı, bağlı olduğu üst sistemden dilin her alanında karşılıklı anlaşmanın korunacağı oranda ayrılabilen, prestiji standart dile göre daha az yerel konuşma biçimleridir* (2002: 105-116).

Ağızlar, canlı dil metinleridir. Dil bilimsel açıdan çok zengin ve nicelikli bir malzemeyi barındırmaktadır. Türk dili için çok zengin olan "ağız" zenginleştirilmiş derleme yöntemleri ile dilimizin tüm zenginliklerini içinde barındırır. Ayrıca ağız çalışmaları ile Türkçeyi yabancı kelimelerin istilasından korumak ve Türkçeye yerleşmiş, Türkçe olmayan yabancı sözcüklerin yerine kullanabileceğimiz çok güzel, estetik ve müzikal özellikler taşıyan arkaik öz

Türkçe kelimeleri keşfedebiliriz (Adıgüzel,2013:397).

Ağız çalışma alanlarının yanında standart dil ile farkını da belirtmekte fayda vardır. Nurettin Demir standart dili şöyle tanımlar: Günlük dilde standart dil, ideal yazılı biçim anlamında kullanılır. Bir dilin kullanıldığı sahada iletişim alanı en geniş olan varyanttır. Farklı varyantları konuşanlar arasında bir iletişim aracı durumundadır (2002: 116). Tanımdan da anlaşılacağı gibi standart dilin belli kuralları bulunur. Nurettin Demir ayrıca ağız ve standart dil arasındaki farklara ölçüt olarak kullanım açısından bakarak genel ağız metinlerinin aktarılmasının standart dile göre daha zayıf olduğunu belirtir.

Ölçünlü (standart) olarak kabul edilmiş, ortak konuşma ve yazı diline esas teşkil eden bir ağzın dışında varlığını sürdüren ağızlar, hem şive hem de şivenin üst kümesi olan lehçe ve dilin önemli bir alanını oluşturur. Bu alanda, ortak ağızda tespit edilememiş sesler, sözcükler, ekler ve anlamlar bulunabilir. Ağız araştırmalarının amaçlarından biri, bu zenginliği ortaya çıkarmak ve dile kazandırmaktır. Bu kazanımlarla ortak ağzın özellikleri birleşince, dilin ses, söz ve anlam zenginliği artacak, bunlara bağlı olarak da dilin temel kuralları daha sağlıklı tespit edilebilecektir (Öçalan,2006:171). Farklı coğrafyalarda aynı dili konuşan toplumların ortak sözcük mirasını da ortaya çıkarmak bu çalışmanın amaçlarından biri olacaktır.

Birçok dilde olduğu gibi Türkçede de bazı kavramlar değişik yörelerde farklı sözcüklerle söylenebilir. Bu durum için Doğan Aksan bazı tespitlerde bulunmuştur. Bugün Türkiye Türkçesi ortak dilinde (ölçünlü dil, standart dil) bulunmayan binlerce kavram, Türkiye'nin değişik bölgelerinde konuşulan ağızlarda karşımıza çıkar. Bunların çoğu Anadolu halkının yaşamında önemli bir yer tutan tarımcılık, hayvancılıkla ilgili, ayrı ayrı yörelerde yaşayan gelenek ve görenekleri, doğa ve iklim koşullarını, yörelere ait iklim koşullarını, yörelere özgü araç ve gereçleri yansıtan sözcüklerdir. Ayrıca, bir bölümü Türkçenin eski dönemlerinden kalan sözler, çeşitli yörelerin halkının kendi türettiği öğeleri deyim ve atasözleri ile karşılaşılır (2018: 17-18). Bu sebeple ağızlarda Türkçenin anlam özelliklerinden yararlanarak yabancı kökenli birçok sözcüğün yerine Türkçeden türetilen sözcükler kullanılabilir. Ağız çalışmaları bu yönüyle de yabancı sözcüklerin Türkçe karşılıklarını bulma ve kullanma konusunda bize ışık tutabilir. Bahsettiğimiz bu

fikre Doğan Aksan şöyle örneklendiriyor: “Arapça lukme sözcüğüne dayanan Arapçada da kullanılan lokma, ortak dilimize yerleşmişken tık- köküne dayanan “dıkım” (dıhım,dıkın) Anadolu’nun batısından doğusuna kadar çok geniş bir biçimde kullanılmakta tıkım ve dıkı biçimlerini “biraz, az, bir parça, azıcık” anlamlarını da kazanmış bulunmaktadır (Aksan,2018:18).” Görüldüğü gibi ağız çalışmaları sadece kültür mirasımızı ortaya çıkarmak için değil yabancı sözcüklerin Türkçe karşılıklarını ortaya koymak içinde önemli bir alandır.

Anadolu ağızları üzerine yapılan çalışmaların kökeni, 19. yüzyıl ortalarına kadar uzanmaktadır. Bu dönemde, genellikle yabancı kökenli araştırmacılar söz konusu alanda çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Zeynep Korkmaz, Anadolu ağızları üzerine yapılan bu çalışmalardan 1940 yılına kadar süregelen dönemi; “yabancı araştırıcılar dönemi”, 1940 yılından sonraki dönemi ise “yerli araştırmacılar dönemi” olarak adlandırma yoluna gitmiştir (1995).

Türkiye’de ilk ağız çalışmaları V.A. Maksimov tarafından yapılmıştır.19. yüzyıla kadar yabancı bilim adamlarının çalışmalarını görmekteyiz. Türkiye’de bilimsel ağız çalışmaları Cumhuriyet’in ilk 25 yıl içerisinde Ahmet Caferoğlu’nun çalışmalarıyla başlamış ve uzun yıllar onun önderliği ile sürdürülmüştür.

Maksimov’dan sonra doğubilimcilerden J. Thrúy, I. Kunos, M. Hortman, K. Foly, V. Pisarev, Balkarovlu, Balhassanoğlu, L. Bonelli, F. Giese, F. Vincze, T.Kowalski, J. Deny ve M. Räsänen’in çalışmaları ile bir yandan da bu ağızların gramer yapısı ile ilgili bazı küçük derlemeler çıkarılmıştır (Korkmaz,1995:144).

Yapılan bu çalışmalar ağız çalışmaları için başlangıç kabul edilse de eksikleri bulunmaktaydı. Bu dönemde yapılan derleme ve araştırmalara dayanarak Anadolu ve Rumeli ağızlarının genel yapısını dil bilgisi yönünden değerlendiren en derli toplu makale Lehistan Türkolog T. Kowalski tarafından yazılmıştır. Ayrıca İstanbul Üniversitesi profesörlerinden Sadettin Buluç da Anadolu ve Rumeli ağızları üzerindeki çalışmaların başlangıçtan 1940 yılına kadar uzanan döneme ait bir bibliyografyası hazırlamıştır (Korkmaz,1995:144).

1932’de Türk Dilini Tetkik Cemiyeti’nin kurulmasıyla Türkçenin sorunlarından arındırıp bir bilim dili hâline getirme çabası ortaya çıkmıştır. Türk Dil Kurumu ilk olarak Anadolu ağızlarının yazı diline girmemiş kelimelerin derlemesini yapmıştır. Bu derleme çalışmalarında görülen eksikler sebebiyle 1952 yılında Türk

Dil Kurumu yeniden derleme yoluna gitmiştir. Bu derlemeler eski derlemelerle birleştirilerek 13 ciltten oluşan Derleme Sözlüğü'nün temeli oluşturmuştur. Bu eser, kelime anlamlandırma ve madde başı düzeylerindeki birtakım eksik ve kusurlarına rağmen (Eren,1990:1-78) Türkiye Türkçesi ağızlarını söz hazinesini gösteren en önemli başvuru kaynağı olma özelliğini korumaktadır (Akar,2006:39).

Anadolu ağızları ile ilgili derleme yayınları ciddi olarak Finli Türklük bilimci Arva Martti Oktavanus Räsänen (1893-1976) ile başlar (Akar,2006:39). 1940 yılından sonra Ahmet Caferoğlu birçok il gezerek metin derlemelerinden oluşan 9 ciltlik bir eser oluşturmuştur.

Caferoğlu'ndan sonra Zeynep Korkmaz'ın Anadolu ağızları üzerinde önemli çalışmaları bulunmaktadır. 1970'li yıllardan sonra Anadolu ağızları araştırmaları hem nitelik hem de nicelik bakımından çok önemli ilerlemeler kaydetmiştir (Adıgüzel,2013:389).

Ağız çalışmaları araştırmaları esnasında alanda bazı sorunlar göze çarpmaktadır.Ağız çalışmaları ile ilgili sorunları Ali Akar şu şekilde aktarmaktadır: (Akar, 2006: 43).

.

- Adlandırmada terim sorunu
- Derleme bölgesinin tespiti sorunu
- Derleme ile ilgili sorunlar
- İşaretlendirme sorunu
- İnceleme yöntem sorunu
- Ağız-etnik yapı ilişkisi sorunu
- Bilgi ve belge yöntemi sorunu

Yapılan birçok ağız çalışmasına rağmen akademik anlamda çalışılmayan birçok bölge bulunmaktadır. Ağız araştırmacıları, çalışmada kullandıkları teknik ve metotlar bakımından şimdiye kadarki ağız çalışmaları birikiminde önemli payı olan fakat zenginleşmesi ve güncellenmesi gereken klasik yöntemlerden sıyrılamamış günümüzün araştırma teknik ve yöntemlerini çalışmalarına dahil edememişlerdir (Öçalan,2006:169-188). Öçalan makalesinde yaşanılan sorunları ağız çalışmalarının amacı ve çalışmaların bugünkü durumu, derleme çalışmaları, ses kayıtlarının çözümü ve çeviri yazılı metinlerin oluşturulması, inceleme bölümü, sözlük dizin, harita ve

haritalama; sınıflandırma ve ağız atlası hazırlama şeklinde vererek önerilerini sıralamıştır. Ayrıca bu makalede "Sakarya İli Ağzı" adlı doktora tezinden yola çıkarak ses kayıt cihazlarının kullanılmasının önemi verilerin bilgisayara aktarılması konularında örnek vererek teknolojinin ağız çalışmalarındaki önemine vurgu yapmıştır. Teknolojinin aktif şekilde kullanılması ağız çalışmalarının daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlayacaktır. Ağız çalışmaları dijital ortama aktarılması ve dil atlaslarının oluşturulması yaşanılan bölgenin söyleyiş farklılıklarının daha belirgin şekilde aktarılmasını sağlayabilir.

Öğretim programlarında da ağız özelliklerine yer vermek yöresel söyleyiş özelliklerinin kavranmasına yardımcı olacaktır.Türkçenin ağız özellikleri öğretim programlarında 9. sınıfta tanım ve örneklerle aktarılırken 2017 yılında "Şehrimiz ……." öğretim programı yayınlanmıştır. Bu ders kitaplarında yazıldığı şehrin ağız özellikleri de örneklerle aktarılmış böylece ağız özelliklerinin aktarılması ortaokul seviyesine kadar indirigenmiştir. Böylece öğrencilerin ağız özellikleri konusunda farkındalık oluşturmaları sağlanmıştır.

Derleme bölgesi ve adlandırma sorunları ağız çalışmalarının bir sorunu olarak görülse de ağız araştırmaları belli tasnif ve sınıflandırmalarla yapılmıştır. Bu sınıflandırmalar ağız çalışmalarında rehber olarak kullanılmıştır.

İzmir şehrinde birçok ağız çalışması yapılmamış birçok bölgesi bulunmaktadır. Yapılan çalışmaları şöyle özetleyebiliriz: Aylin Çakır'ın " İzmir İli Ödemiş-Kiraz-Beydağ İlçesi Ağızları" adlı doktora tezini, Büşra Uygunoğlu'nun "Tire İlçesi Ağzı" yüksek lisans tezini, Hale Bozalan'ın "Bergama Merkez İlçe ve Köylerinde Yaşayan Yörüklerin Ağız İncelemesi" adlı yüksek lisans tezini, Gülcihan Pehlivan'ın "İzmir İli Bayındır İlçesi Ağzı" adlı doktora tezini sayabiliriz. Görüldüğü üzere İzmir ili genelinde ağız çalışması yapılmayan daha birçok bölge bulunmaktadır.

Ağız çalışmalarında birçok bölgesel tasnif yapılmıştır. Çalışmamızda İzmir ağzının dil tasnifinden bahsetmek doğru olacaktır. Dil, lehçe ve ağız tasniflerinde dilin beş temel birimi dediğimiz ses, şekil, yapı, sözvarlığı, sözdizimi ve vurgu bakımından birleşen ya da büyük oranda benzerlik gösterenler tespit edilir, benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırırlar (Buran,2011:41). Buran'a göre bu ölçütler dikkate alınarak dünya dilleri köken ve yapılarına göre tasnif edilmiştir. Dillerin

böylece tasnif edilmesinin yanında lehçe ve ağızlar da özelliklerine göre ayrılmıştır. Bu tasniflerde coğrafi yönler, coğrafi adlar yerleşim birim adları, boy adları, kavim adları ve ses özellikleri kullanılır. Yapılan bu tasniflerin çalışılacak dil atlaslarında kullanılması önemlidir.

Ağızlarla ilgili birçok dil bilimci tasnifler ortaya koymuşlardır. Bu isimler Ignos Kunos, Ahmet Caferoğlu, Tahsin Banguoğlu, Piet Kral, Leyla Karahan şeklinde sıralanabilir. Çalışmamıza konu olacak İzmir –Karaburun ağzı şöyle tasnif edilmiştir.

Ahmet Caferoğlu, İzmir ağzını "Batı illeri ağızları (Eskişehir, Balıkesir, Manisa, İzmir, kısmen Afyon, Aydın ve Alanya'ya kadar) bölgesi" şeklinde ele almıştır.

Leyla Karahan, ağız bölgelerinin tasnifini üç gruba ayırır. Bunlar Doğu Grubu, Kuzeydoğu Grubu, Batı Grubu şeklindedir. Leyla Karahan'ın tasnifine göre İzmir ağzı "Batı Grubu Ağızları" içinde 1. grup içinde bulunur.

Çalışmamızın amacı eksik kalan alan çalışmalarına katkı sağlayarak eski bir yerleşim yeri olan İzmir-Karaburun bölgesi ağız özellikleri ve sözcük hazinesini literatüre kazandırmaktır. Çalışmamız, Ege Bölgesi'nde yapılacak diğer derleme çalışmalarıyla birlikte Ege Bölgesi ağızlarında var olan kelimeleri saptayarak unutulmaya yüz tutmuş sözcük hazinelerimiz dilimize kazdıracaktır.

İzmir İlinin Karaburun İlçesi Ağzı (dil özellikleri-metinler-sözlük) adlı bu çalışmada İzmir'in Karaburun ilçesinin Ambarseki, Saip, Bozköy, Tepeboz-Yeniliman, Hasseki, Salman, İnecik, Kösedere, Sarpıncık, Eğlenhoca, Parlak, Küçükbahçe, Yaylaköy, Mordoğan köylerinde ses kaydı alınarak ağız çalışması yapılmıştır.

Karaburun Tarihi ve Coğrafi Özellikleri;

Karaburun, Urla yarımadasının kuzeyinde kurulmuştur. İzmir Körfezi boyunca kuzey ve batı kıyıları, güzel koylarıyla bir şerit hâlinde uzanır (ÇKVYK,1998). Karaburun Yarımadası, Anadolu Yarımadası'nın batısının büyük bir bölümünü oluşturan Ege Bölgesi'nin Ege Denizi'ne doğru uzanan ve en girintili kara parçası olan Urla Yarımadası'nın kuzey bölümünü oluşturur. Güneyinde Çeşme, doğusunda Urla yer alır. Doğu, batı ve kuzeyi denizlerle çevrili olan, İzmir Körfezi'nin girişinde yer alan ve körfezin güney kıyılarının büyük bir bölümünü

oluşturan Karaburun Yarımadası, 36 - 38° doğu boylamları arasında yer almakta olup, 415 km² yüz ölçümüne sahiptir.

Yarımada genelde oldukça engebeli bir yeryüzü yapısına sahiptir. Orta bölümünde kuzey-güney istikametinde uzanan Bozdağ kütlesi, 1212 metreye ulaşan yüksekliğiyle (Akdağ Tepesi) yarımadanın en yüksek kesimini oluşturur. Dağlar denize dik inerler ve bu durum Karaburun Yarımadası'nın yerleşimini oldukça etkilemiştir. Mordoğan, Yeni Liman, Badembükü ve Denizgiren mıntıkalarının bir bölümü ovalıktır. Yarımada'nın iklimi Akdeniz iklimi ve bitki örtüsü de tipik bir Akdeniz bitki örtüsü özelliği taşır. Yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlıdır. Son 5 yılın ortalamalarına göre yıllık yağış miktarı 650 - 750 mm, en düşük sıcaklık -2°C ve en yüksek sıcaklık ise 35°C dir.
(bk:http://www.karaburun.gov.tr/cografya).

Baştan uca uzanan koyları ve yerleşimi olmayan adalara da sahip olan Karaburun'da araştırmamıza konu olacak 14 köy bulunmaktadır. Karaburun, Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde ve Piri Reis de Kitab-ı Bahriye'sinde yer almıştır. Ayrıca XVI. yüzyılın ünlü denizcilerinden Piri Reis Kitab-ı Bahriye'sinde yarımadanın kıyıları hakkında ayrıntılı biçimde bilgi vermektedir. XVII. yüzyılın ikinci yarısında Karaburun'u ziyaret eden Evliya Çelebi ise Karaburun kazasının, İzmir mollasının arpalığı olduğunu, içinde bir cami, bir hamam ve yedi dükkan bulunduğunu ve ayrıca etrafının zeytinlik ve bağlık olduğunu belirtmektedir.

Karaburun adının nereden geldiği konusunda çok değişik görüşler ve varsayımlar mevcuttur. Çok eski dönemlerde, yarımadanın adının "Capo Calaberno" olması, fonetik olarak adın buradan değişerek geldiğini düşündürmektedir. Bir varsayıma göre ise deniz yoluyla yarımadaya ilk varışta "Kömür Burnu" denilen mevkiin görülmesi nedeniyle, kayaların rengi esas alınarak "Karaburun" denildiği şeklindedir. Bir başka varsayım da eski Türk adlandırma usullerinde; kuzey yönünün "kara", güney yönünün ise "ak" olarak adlandırılması mantığına dayandırılmadır. (bk:https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77455/karaburun.html). Karaburun Antik Çağ'dan bu yana birçok adla anıldığına tanıklık ediyoruz. Karaburun'un bir diğer adı; "Melena Akra"dır. Melena, "siyah, kara" demek; akra ise "uç, zirve" anlamına gelir. Helenistlik Çağ'da adı

“Stilaryon”dur. Osmanlı’daki adı ise “Ahurlu” yani Ahırlı’dır (Bilen ve Uhri,2019).

Yerleşimi milattan önceye dayanan Karaburun birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bilinen tarihine bakarsak Karaburun Yarımadası’nın tarihi Prehistorik dönemden başlar. Bulunan el yapımı taş baltalar, bazı araç ve el aletleri, çanak ve çömleklerin incelemesinde İÖ 4000 (Kalkolitik Dönem) yıllarına ait olduğu saptanmıştır (EYG,2004). Karaburun’un Hititler tarafından kurulduğu anlaşılmaktadır. O dönemde ilçenin en ileri kültür merkezlerinden biri olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra Aiolların eline geçmiş ve ilk halkı olan Folisyenler bölgeye yerleşmişlerdir. Ardından Lidyalılar, Makedonyalılar ve Romalılar da bölgede egemenliklerini sürdürmüşler ve Karaburun’u ticaret ve kültür merkezi yapmışlardır. Çakabey’in İzmir’i almasından sonra Karaburun da Çakabey tarafından Türklerin eline geçmiştir. Bizansların ve Cenevizlilerin da belli bir süre hegemonyası altında kalan Karaburun 1320 yılında Aydınoğlulları tarafından ele geçirilmiştir.1415 yılında da Osmanlı tarafından alınmıştır (ÇKVY,1998).

Fetret Dönemi diye adlandırılan dönemde Osmanlı devletinde baş gösteren siyasi kriz, bölgenin tekrar Aydınoğulları Beyliği yönetimine girmesini sağlamıştır. Fakat beyliğin bu ikinci hakimiyet dönemi ilki kadar uzun sürmemiş ve Osmanlı siyasi birliğini sağlayan Çelebi Mehmet Aydınoğulları hakimiyetine son vermiştir (Akın,1968:80).

Börklüce Mustafa’nın Karaburun’daki isyanı Osmanlı Devleti’nin bölgedeki hakimiyetini güçlendirmeye çalıştığı zamanlarda meydana gelmiştir. İsyanın başladığı sıralarda Aydınoğlu Cüneyt Bey halen bağımsız olma çabalarını devam ettirmekteydi. Dolayısıyla bölgede tam olarak bir otorite sağlanamamıştır. (Sarıkaya,2017:801). Bu dönem edebiyata da konu olmuş Nazım Hikmet Şeyh Bedrettin Destan’ı eserinde Karburun ve o dönemki olayları konu almıştır.

23 Mayıs 1335’te (1919) Yunan işgali altına girmiş ve 17 Eylül 1338’de (1922) kahraman ordumuz tarafından düşmandan kurtarılmıştır (İVS,1929:90).

Karaburun’un tarihini anlatırken mitolojik hikâyelere de yer vermek doğru olacaktır. Karaburun’un tarihteki adı Mimas’tı. Yunan mitolojisinde sıkça yer alır. Antik çağ şairi Homeros Odysea adlı destanında “Rüzgar Mimas” diye söz eder. Homeros’un söz ettiği Mimas Dağı da bugün Bozdağ diye bilinen dağdır. Dağın

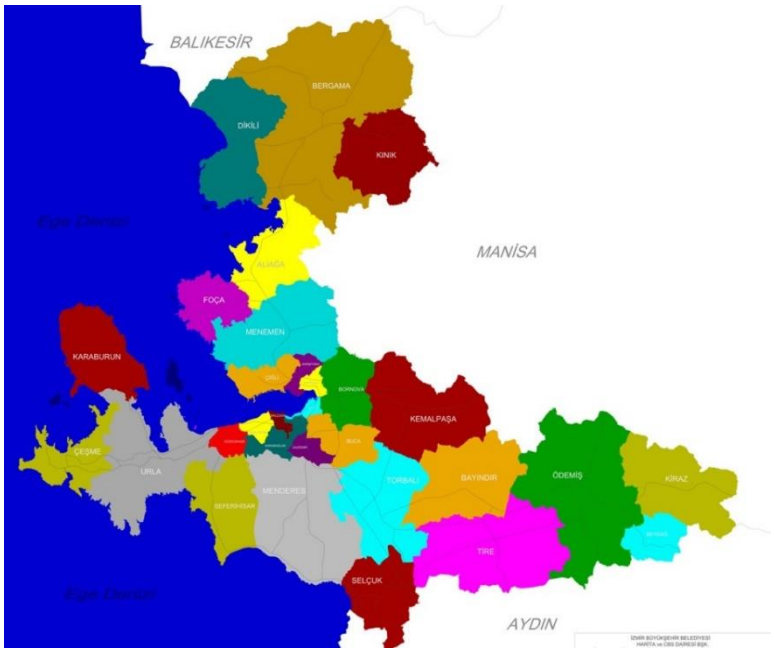
Mimas adıyla adlandırılması mitolojik tanrılarla savaşan devlerin (Gigant) başında yer alan ve Tanrı Zeus'a zor anlar yaşatan Mimas'tan gelir. İris gölünün adı da Hera'nın Zeus'u izlemesi için gönderdiği İris'ten alması pek muhtemel (EYG,2004).

Nergis çiçeğinin adı Narsius'tan geliyor ve Karaburun'un kırları nergislerle süslü oluşu mitolojik öykünün de yöreye yakıştırmasına neden oluyor. (EYG,2004) Öykü şu şekilde anlatılır: Irmaklar Tanrıçası Nana'nın oğlu olan Narsius yakışıklı bir gençtir. Ancak Narsisus çevresiyle pek ilgilenmez. Dağ perilerinden biri olan Echo Narsisus'a aşık olur fakat Narsius bu aşka kayıtsız kalır. Narsius'un bu tavırları sebebiyle tanrılar Narsius'u kendi kendine aşık ederek ceza verirler. Narsius günler geçtikçe erir ve yok olur. Doğa Tanrıçası Flora da Narsius'un eriyen bedeninden Nergiz çiçekleri oluşturur."Kendi kendine hayranlık" olarak tanımlanan Narsisizm de bu öyküden alıyor adını (EYG,2004).

Tarihi çok eski dönemlere kadar uzanır. Gayri Müslümlerde müşterek oturulan eski ismi (Ahurlu) olan Karaburun, nüfusu köylerden çok az olan küçük bir köydü. Deniz kenarında bir iskeleye sahipti. Ahurlu'nun kaza merkezi hâline gelmesi yüz yılın başlarına denk düşer. 1313 tarihli coğrafya lugatında kaza merkezi olarak Mordoğan gösterilmektedir (Öztekin,2000).

Karaburun (Ahırlı) 1902 yılında Belediye olmuş, 1910 yılında da ilçe sıfatını kazanmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilmiş, 17 Eylül 1922 tarihinde de yeniden özgürlüğüne kavuşmuştur. Bu tarihten sonra Karaburun ilçesi ismini alarak, Karaburun Yarımadası ile neredeyse tam uyumlu bir ilçe sınırı çizen bugünkü idari yapısına kavuşmuştur (bk:http://www.karaburun.gov.tr/ilcemizin-kisa-bir-tarihcesi).

Şekil 1: İzmir İlinin Siyasi Haritası

Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi

Şekil 2: Karaburun İlçesininin Fiziki Haritası

Kaynak: Karaburun Kaymakamlığı.

BİRİNCİ BÖLÜM
SES BİLGİSİ VE ŞEKİL BİLGİSİ

1.1. SES BİLGİSİ

1.1.1. Sesler

1.1.1.1. Ünlüler

1.1.1.1.1. Ünlü Türleri

Yazı dilindeki sekiz ünlü fonem dışında, Karaburun ağzında fonemik değeri olmayan ünlüler de bulunur. Bunlar:

1. ė : "e" ile "i" arası bir sestir. Kapalı e'dir.

gėce "gece" (I-9,5)

ėn "en" (I-11,4)

yėre "yere" (I-7,20)

2. ù : Kaybolmak üzere olan "u" sesidir.

cocùim "çocuğum" (I-11,17)

cocùi "çocuğu" (I-10,5)

3. á: a-e arası bir sestir.

baná "bana" (I-24,22)

4. ò : o-u arası bir sestir. Karaburun bölgesinde yaptığımız ses kayıtlarında bu sese sadece bir kez rastlanmıştır.

bòba "baba (I-21,25)

5. ú : u-ü arası sestir. Karaburun bölgesinde yaptığımız ses kayıtlarında bu sese sadece bir kez rastlanmıştır.

dúl "dul" (I-59,1)

1.1.1.2. Ünsüzler

1.1.1.2.1. Ünsüz Türleri

Karaburun ağzında yazı dilimizdeki ünsüzlerden başka ʿ, T, S, ŋ, P ünsüzleri vardır.

1. (ʿ**)**: Gırtlaksılaşma, olarak ele alacağımız bu ses olayı araştırmacılar tararafından çeşitli isimlerle tanımlanmıştır. Arka damak /k/'sı, ön damak /k/'si, / t / ve /p/ ünsüzlerinin (ʿ**)** gırtlak ünsüzüne dönmesi olayıdır (Pehlivan,2019:70). Batı Anadolu ağızlarında sıkça görülen bir sestir. Karaburun ağzı için de belirleyici olan ünsüz değişmelerindendir.

e'mek "ekmek" (I-4,22)

eme'li "emekli" (I-59 ,4)

kiremi'ler' "kiremitler" (I-40,4)

a'lın "aklın" (I-49,4)

2. T : "t" ile "d" arası bir sestir.

oTūrdullā "oturturlar" (I-11, 23)

Tene "tane" (I-9,8)

3. S : "s" ile "z" arası bir sestir.

kızıS "kızız" (I-11, 1)

kıS "kız" (I-1, 9)

4. ŋ : Genizden çıkan "g" sesidir.

höşmeriniŋ "höşmerinin" (I-49,9)

biriniŋ "birinin" (I-48,2)

çeŋizi "çeyizi" (I-24,26)

aldıŋız "aldınız" (I-11,8)

5. P: /p/ ile /b/ ünsüzleri arasında boğumlanan, yarı ötümlüleşmiş dudak ünsüzüdür.

dePrem (I-44,33)

Pembe (I-20,70)

1.1.2.Ses Değişmeleri

1.1.2.1. Ünlü Değişmeleri

1.1.2.1.1. Ünlü Uyumları

1.1.2.1.1.1. Büyük Ünlü Uyumu

Bir kelimenin ilk hecesinde kalın ünlü varsa (a, ı, o, u) diğer hecelerdeki ünlüler de kalın ünlü ile devam eder. Kelimenin ilk hecesinde ince ünlü varsa (e, i, ö, ü) diğer hecelerdeki ünlüler de ince ünlü ile devam eder. Buna kalınlık-incelik uyumu denir.

a. Yazı Dilimize Göre Büyük Ünlü Uyumunun İleri Olduğu Durumlar

Karaburun ağzında büyük ünlü uyumunun yazı dilimizden daha ileri olduğu örnekler vardır.

a.a Kök ve Tabanlarda

a.a.a. İlerleyici Benzetme Yolu ile Kalınlaşmalar

hanı "hani" (I-14, 71)

ataş "ateş" (I-33,8)

kıymatlı "kıymetli" (I-50,23)

vakıt: "vakit" (I-31,35)

a.a.b Kök ve Tabanlarda İlerleyici Benzetme Yolu ile İncelmeler

mezeri "mezarı" (I-8,3)

a.a.c. Gerileyici Benzetme Yolu İle Kalınlaşmalar

zırāt "ziraat" (I-33,18)

a.a.d. Gerileyici Benzetme Yolu İle İncelmeler

denecik "tanecik " (I-42,22)

hidrillez "hıdırellez" (I-56,1)

a.b. Ek ve Edatlarda Kalınlaşmalar

+ki

tarafınınkı “tarafınınki” (I-14 ,67)

-ken

sōna garıştırīkan “karıştırırken” (I-49,11)

varkana “varken” (I-41,7)

dokurkan “dokurken” (I-15, 68)

i-

bā ıdı “bağdı” (I-31,21)

arkadaşıdı “ arkadaşıydı” (I-14,11)

b.Yazı Dilimize Göre Büyük Ünlü Uyumunun Geri Olduğu Durumlar

Karaburun ağzında yazı dilimize göre büyük ünlü uyumunun geri olduğu örnekler de bulunur.

b.a.Kök ve Tabanlarda Büyük Ünlü Uyumunun Geri Olduğu Durumlar

yokari “yukarı” (I-15,7)

b.b.Eklerde Büyük Ünlü Uyumunun Geri Olduğu Durumlar

gelecek zaman ekinde

kaşcez “kaçacağız” (I-44,27)

Aşağıdaki uyumsuzluklar yazı dilimizde de uyumsuz olan örneklerdir:

+leyin

sabālayin “sabahleyin” (I-38,12)

1.1.2.1.1.2. Küçük Ünlü Uyumu

Düzlük-yuvarlaklık uyumudur. Türkçe bir kelimede düz ünlüden sonra düz (a,e, ı, i), yuvarlak ünlüden sonra yuvarlak dar (u, ü) veya düz geniş (a, e) ünlüler bulunur.

keçi (I-31,37)

odun (I-4,1)

çocuk (I-6,2)

gelin (I-19,16)

tütün (I-3,6)

peynir (I-5,4)

çiçek (I-27,12)

sōna “sonra (I-28,11)

Yazı Dilimize Göre Küçük Ünlü Uyumunun İleri Olduğu Durumlar

“a” dan sonra bir dudak ünsüzü (b, f, m, v) bulunan kelimelerde yazı dilinde “u” gelmesine rağmen Karaburun ağzında “ı / i” ünlülerinin geldiği örnekler de görülür.

hamır “hamur” (I-4,6)

gavırısın “kavurursun” (I-49,14)

pamık “pamuk” (I-4,19)

Yazı dilinde “o-o” şeklinde olan yabancı kökenli kelimelerin “o-u” şeklinde kullanıldığı örnekler de Karaburun ağzında görülür.

motur “motor” (I-21,10)

dokdura “doktora” (I-33,24)

1.1.2.1.2. Ünlü Türemeleri

1.1.2.1.2.1. Başta Ünlü Türemesi

Karaburun ağzında başta i- türemesine sadece bir örnekte rastlanmıştır.

m-‘nin Önünde Türeme

iminēlere “minerlere” (I-4,9)

1.1.2.1.2.2. İçte Ünlü Türemesi

Kelime içinde yan yana gelen ünsüzlerden biri l veya r ise arada bir dar ünlü türeyebilir.

(sr)

masırafa “masrafa “(I-47,3)

1.1.2.1.2.3. Sonda Ünlü Türemesi

-KAnA < -KAn

Standart Türkiye Türkçesindeki -ken zarf-fiil ekinin "a" pekiştirici morfemiyle genişlemesi sonucunda ortaya çıkmıştır (Karahan,1996).

varkana "varken" (I-41,7)

dünürkene "dünürken" (I-14,43)

dolaşırkene "dolaşırken" (I-19,12)

toplākene "toplarken" (I-27,8)

1.1.2.1.3.Ünlü Düşmesi

1.1.2.1.3.1.İçte Ünlü Düşmesi

Orta hece ünlüsünün düşmesidir. Genellikle dar ünlülerin düşmesi olarak görülür.

-ø- < -a

burda "burada" (I-27,18)

yapcamız "yapacağımız" (I-42,33)

ordan "oradan" (I-20,28)

gelcem "geleceğim" (I-19,5)

bulcāsın "bulacaksın" (I-4,5)

-ø- < -ı- / -i-/-u- / -ü

dakka "dakika" (I-31,11)

yukardan "yukarıdan" (I-38, 1)

1.1.2.1.3.2. Başta Ünlü Düşmesi

Kelime başında ünlü düşmesi çok yaygın bir kullanım değildir.Karakterist bir özellik değildir.

-ø- < h

ava: 'hava'(I-22,9)

1.1.2.1.4. Ünlü Değişmeleri

1.1.2.1.4.1. Dudaklılaşma

Dudak ünsüzünün yanında bulunan düz ünlüler Karaburun ağzında bazen dudaklılaşma özelliği gösterir.

bubam “babam” (I-48,13)

bubacımın “babacığım” (I-14,36)

1.1.2.1.4.2. Geçişme

Geçişme terimiyle verilen bu hadiselerin ilkinde yan yana gelen iki ünlü birleşir. Ünlüler birbirleriyle iç içe geçerler (Yıldız,2015:247). Geçişme, “etmek, olmak” fiilllerinin kullanımında görülür.

noldu “ne oldu” (I-29,3)

1.1.2.1.4.3. İncelme

Karaburun ağzında bazen kalın ünlülerin inceldiği örnekler de görülür.

e < a

emme “ama” (I-11,18)

ēme “ama” (I-8,3)

1.1.2.1.4.4. Daralma

Daralma, kelime başında, ortasında ve sonunda görülebilir.

ı < a

orıy “oraya” (I-8,5)

gaynıycak “kaynayacak” (I-11,29)

burıya “buraya” (I-30,15)

masır “mısır” (I-20,48)

i<e

istiyen “isteyen” (I-5,3)

didile “dediler” (I-46,13)

piynir “peynir” (I-59,12)

şi “şey” (I-10,10)

niyin “neyin” (I-8,18)

u< o

uraya “oraya” (I-35,9)

suvanı “soğanı” (I-4,2)

ü< ö

küftesi “köftesi” (I-16,12)

düvdüler: ‘dövdüler’ (I-29,3)

ü< e

bȭlü “böyle” (I-1,13)

1.1.2.1.4.5. Düzleşme

Dudak ünsüzünün yanında bulunan ünlüler de yuvarlak ünlü olmasa bile yuvarlaklaşır. Bunun aksine Karaburun ağzında birkaç örnekte yuvarlak ünlülerin düzleştiği görülür.

ı< u

çamır “çamur” (I-50,9)

hamır “hamur” (I-4,5)

pamık “pamuk” (I-45,14)

yumırta “yumurta” (I-26,4)parantez

i< ü

dişcēsin “düşeceksin’(I-15,69)

usuli “usulü” (I-23,11)

1.1.2.1.4.6. Genişleme

Dar ünlülerin genişlemesidir. Karaburun ağzında çok örneği yoktur.

a< ı

masır ‘mısır’(I-20,48)

e< i

endirirē “indiler” (I-61,8)

o< u

ofaktan “ufaktan” (I-41,8)

nüfos “nüfus” (I-14,11)

ö< ü

gözel “güzel” (I-49,9)

köfelere “küfelere” (I-20,34)

yönmüşlē “yünmüşler” (I-31,40)

ö< e

bökmek “pekmez” (I-24,45)

1.1.2.1.4.7. Eskicil Şekillerin Korunduğu Örnekler

Yazı dilinde değişmesine rağmen, Karaburun ağzında bazı örnekler eski şekillerini (geniş ünlülü hâlini) koruduğu görünür.

e<i

geyecek “giyecek” (I-10,40)

o<u

yokardaki “yukarıdaki” (I-14,5)

ö<ü

böyüdük-“büyüdük” (I-8,10)

böyük “büyük” (I-14,101)

1.1.2.2. Ünsüz Değişmeleri

1.1.2.2.1. Ötümlüleşme

Oğuz grubu ağızlarının en yaygın fonetik eğilimlerinden biri, ötümsüz ünsüzlerin ötümlüleşmesidir (Gülsevin,2020:52). Batı grubu ağızlarının bir özelliğidir. Karaburun ağzında da yaygın olarak görülür.

1.1.2.2.1.1.Kelime Başında Ötümlüleşme

g< k

Kelime başındaki ötümsüz ünsüz olan “k” lerin ötümlüleşerek “g” olmasıdır. En yaygın ötümlüleşme örneğidir.

ince ünlülü kelimelerde

gelin (I-1,8)

geyecek “giyecek” (I-10,40)

görsen (I-17,15)

güçtür (I-57,7)

Yazı dilinde ötümsüz “k” şekliyle kullanılıp Karaburun ağzında ötümleşerek “g” olan kelimeler de vardır.

geçi “keçi” (I-50,20)

güçük “küçük” (I-46,3)

kalın ünlülü kelimelerde

gabadırız “kapatırız” “ (I-18,13)

gadar “kadar” (I-9,5)

gagılanan “kargılarlan” (I-42,2)

galdı “kal-” (I-13,24)

gabir “kabir” (I-13,23)

gabadırsın “kapatırsın” (I-4,9)

gaba “kaba” (I-22,4)

garda “karda” (I-59,12)

gadaşımız “kardeşimiz” (I-11,1)

gayık “kayık” (I-11,2)

gāve “kahve” (I-14,64)

gavun “kavun” (I-18,3)

gayınpederim “kayınpederim” (I-14,8)

gaynar “kaynar” (I-30,27)

gazanda “kazanda” (I-42,39)

gurud “kurut” (I-30,7)

gırarız “kırarız” (I-3 ,10)

gızım “kızım” (I-10,1)

gocaman “kocaman” (I-20,4)

gomşuda “komşuda” (I-17,26)

goy- “koy-” (I-4,3)

goyun “koyun” (I-46,4)

gücük “küçük” (I-46,3)

Kelime başındaki “k-” lerin ötümlüleşmediği örnekler de bulunur:

İnce ünlülü kelimelerde

keçi (I-34,8)

kendim (I-16,2)

keşkek (I-19,5)

kişi (I-13,5)

kötü (I-49,3)

köy (I-23,1)

kürek (I-4,13)

Kalın ünlülü kelimelerde

kaç (I-8,4)

kadın (I-24,7)

kaldı (I-41,5)

karaburundan (I-45,1)

kınayı (I-14,19)

koyarız (I-20,6)

kuyuyu (I-38,8)

d< t

Kelime başındaki ötümsüz ünsüz olan “t” lerin ötümlüleşerek “d” olmasıdır.

İnce ünlülü kelimelerde

dik- “dikmek” (I-1,29)

dile- “dilemek” (I-13,7)

düün “düğün” (I-9,4)

dünürkene (I-14,43)

demir (I-1,34)

deniz (I-2,2)

deil “değil” (I-10,7)

Yazı dilinde ötümsüz “t-” şekliyle kullanılıp Karaburun ağzında ötümlüleşerek “d-” olan örnekler de vardır

depene “tepene” (I-11,22)

dāne “tane” (I-11,1)

Kalın ünlülü kelimelerde

dokuz (I-13,7)

don- (I-30,31)

doy- (I-49,13)

duy- (I-49,16)

dışarda “dışarıda” (I-41,5)

Yazı dilinde ötümsüz (t-) şekliyle kullanılıp Karaburun ağzında ötümlüleşerek “d-”olan örnekler de vardır:

dakım “takım” (I-10,37)

davşan “tavşan” (I-31,20)

dakıldım “takıldım” (I-62,6)

daş “taş” (I-30,8)

duz “tuz” (I-42,25)

dakıyı “takıyı” (I-11,22)

Kelime başındaki “t-” lerin ötümlüleşmediği örnekler de vardır.

İnce ünlülü kelimelerde

tütün (I-3,5)

taze (I-49,10)

tepe (I-31,9)

türlü (I-5,7)

Kalın ünlülü kelimelerde

tavuk (I-20, 32)

tohum (I-7, 4)

tomat “domates” (I-4,2)

toprak (I-42,13)

torunum (I-7, 11)

ton (I-15,32)

1.1.2.2.1.2. Kelime İçinde Ötümlüleşme

Karaburun ağzında ötümlüleşen bu örnekler yazı dilimizde ötümlüleşmemiştir.

-g- < -k-

deliganlıyım "delikanlıyım" (I-15,59)

sagiden: 'sakiden'(I-31,6)

-d- < -t

gadın "kadın" (I-50,12)

odun (I-55,2)

1.1.2.2.1.3. Kelime Ulanmaları Sonucu Oluşan Ötümlüleşmeler

Ötümsüz bir ünsüz ile biten bir kelimeden sonra ünlü ile başlayan bir kelime geldiğinde ilk kelimenin sonundaki ünsüz ötümsüzleşebilir.

-c < -ç

güc iş "güç iş" (I-15,28)

sac ayī "saç ayağı" (I-11,28)

-d < -t

mevlüd okuttu "mevlüt okuttu" (I-8,4)

-g < -k

duvag olur "duvak olur" (I-14,79)

-b < -p

çekib içerde "çekip içerde" (I-13,2)

1.1.2.2.2. Ünsüz Kaybolmaları

1.1.2.2.2.1. Erime

Bir ünlüden sonraki ünsüz, ünlünün açıklığı sebebi ile kaybolur (Gülsevin,2020:60). Kaybolan ünlü sebebiyle diğer ünlüyü uzatır.

/ğ/ Ünsüzün Düşmesiyle Oluşanlar

ā < ağ

bāda “bağda” (I-15,30)

bāla- “bağla-” (I-4,12)

yāları “yağları” (I-10,16)

ē < eğ

ēlenhoca “eğlenhoca” (I-16,31)

î<iğ

çîne- “çiğne-“ (I-22,4)

ō <oğ

ōlan “oğlan” (I-11,1)

dōru “doğru” (I-51,11)

ȭ <öğ

ȭretmendi “öğretmendi” (I-61, 30)

ȭle “öğle” (I-14,52)

ū <uğ

ūra- “uğra-” (I-33,28)

/ h / Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

ā < ah

māsüllerimiz “mahsullerimiz” (I-7,10)

gāve “kahve” (I-14,57)

sabāla “sabahleyin” (I-9,9)

rāmetli “rahmetli” (I-13,25)

dāil “dahil” (I-60,2)

pālı: “pahalı” (I-21,35)

/ l / Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

ā < al

kākādım “kalkardım” (I-31,31)

ē < el

güzē “güzel” (I-54,12)

ī>ıl

nasī “nasıl” (I-29,8)

/ r / Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

ā < ar

kadācık “kadarcık” (I-15,13)

vā “var” (I-8,9)

sātala “satarlar” (I-42,6)

çādak” “çardak” (I-42,7)

oynāla “ oynarla” (I-19,10)

ā<ra

sofā “sofra” (I-4,18)

ē < er

eşeklēnen “eşeklerle” (I-27,18)

pişē “pişer” (I-36,6)

kıyıvēdi “kıyıverdi” (I-14,12)

silēken “silerken” (I-50,12)

ē<re

nēdedi “neredeydi” (I-4,1)

î< ir

gelîken “gelirken” (I-12,5)

bî “bir” (I-50,11)

ō <or

tōba “torba” (I-31,24)

ő < ör

gőmediler “görmediler” (I-10,6)

ū < ur

doldūdum “doldururdum” (I-31,19)

/ y / Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

ē < ey

bēgir “beygir” (I-48,13)

şēi“şeyi” (I-39,6)

ő <öy

bőle “böyle” (I-35,22)

őle “öyle” (I-9,11)

sőleyivesin “söyleyiversin” (I-56,7)

/ n / Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

i< in

işallah “inşallah” (I-58,16)

ō < on

sōra “sonra” (I-2,4)

/ k / Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

ā < < ak

āşam “akşam” (I-11,21)

1.1.2.2.2.2. Büzülme

İki ünlü arasında kalan ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolur. Bu ses olayı sonucunda bazen ünlü uzar bazen de ikiz ünlü hâline gelir. Karaburun ağzında çokça görülen bir ses olayıdır.

/ ğ / Ünsüzünün Eksilmesiyle Oluşanlar

aa< ağa

aaç “ağaçlar” (I-1,2)

yaa “yağa” (I-45,19)

ā < ağı

aşāda “aşağıda” (I-32,18)

dayā “dayağı” (I-49,21)

çāırla “çağırırlar” (I-14 ,55)

aı< ağı

aı “ağı” (I-11,2)

baımız “bağımız “ (I-3,1)

daıldı “dağıldı” (I-28,3)

yaımız “yağımız” (I-10,18)

au<ağu

austos “ağustos” (I-27,1)

ē < eğe

lēnlere “leğenlere” (I-45,23)

ee< eğe

eer “eğer” (I-15,12)

ē <eği

ekmēni “ekmeğini” (I-4,14)

ei<eği

keşkei “keşkeği” (I-9,1)

deil “değil” (I-10,7)

yemei “ yemeği” (I-36,5)

ī <ığı

yaptīmizdan “yaptığımızdan” (I-15,34)

anacīmın“anneciğimin” (I-42,19)

ıı<ığı

hastalıın “hastalığın” (I-13,23)

balıı “balığı” (I-15,15)

î< iği

geldî “geldiği” (I-19,5)

birlîne “birliğine” (I-21,34)

oa < oğa

mordoandan “mordoğandan” (I-23,15)

doal “doğal” (I-17,22)

ou<oğu

doumluyum “doğumluyum” (I-62,1)

yourt “yoğurt” (I-20,51)

soudu “soğudu” (I-4,20)

youracāsın “yoğuracaksın” (I-4,6)

ū < uğu

oldū “olduğu” (I-52,5)

çocuklūmda “çocukluğumda” (I-27,5)

uu<uğu

uurlarız “uğurlarız” (I-62,9)

uur “uğur” (I-38,1)

ű<üğü

gördű̄n “gördüğün” (I-53,2)

üü<üğü

düün “düğün” (I-9,4)

/ h / Ünsüzünün Eksilmesiyle Oluşanlar

ā < aha

sabā “sabaha” (I-30,12)

ā < ahu

veyāut “veyahut” (I-25,5)

ou < ohu

nout “nohut” (I-5,6)

/ r / Ünsüzünün Eksilmesiyle Oluşanlar

ā < arı

çocuklāmız “çocuklarımız” (I-10,12)

ā> ar

gadā “kadar” (I-30,19)

ē>er

gidelē “giderler” (I-27,18)

i<ir

bi “bir” (I-14,69)

/ y / Ünsüzünün Eksilmesiyle Oluşanlar

ā < aya

oynamā “oynamaya” (I-14,26)

toplanmā “toplanmaya” (I-27,2)

ē <eyi

çēz “çeyiz” (I-10,39)

î< iye

yîcek “yiyecek” (I-20,5)

î< iyi

yîyom “yiyiyorum” (I-15,59)

ō < oya

gōcasın “koyacaksın” (I-4,6)

kōrum” “koyarım” (I-20,56)

1.1.2.2.2.3.Yutulma

Kapalı bir heceden sonra gelen “h” sesi kendinden sonraki ünlünün açıklığı ile kaybolmaktadır (Gülsevin,2020:66). Ünlüde uzama olmaz.

a< ha

heralde “herhalde” (I-21,2)

tarana “tarhana” (I-14,41)

u< hu

mēşur “meşhur” (I-16,12)

1.1.2.2.3.Ünsüz Benzetmeleri

Bir ünlü ve ünsüzlerin birbirlerini kendi özelliklerini geçirmeleri dolayısı ile oluşan benzetme olayı, kök ve tabanlarda bazı ünsüz değişimlerine yol açmaktadır (Gülsevin,2020:66). Ünsüz benzetmeleri, Karaburun ağzında görülen yaygın bir ses olayıdır.

1.1.2.2.3.1. Ek Alma Durumunda Oluşan Benzetmeler

a. İlerleyici Benzetme

Birbirine komşu olan iki ünsüzden birincisinin, ikinci ünsüzü kendine benzetmesi ile oluşan ses olayıdır.

nn<nl

(+LAr)

düünnerde “düğünlerde” (I-9,3)

onnā “onlar” (I-7,6)

unnar “onlar” (I-3,9)

günnerde “günlerde” (I-9,3)

(+LI)

nişannı “nişanlı” (I-14,6)

(+LA-)

annıycan “anlayacağın” (I-31,4)

(+LIK)

garannık “karanlık” (I-15,6)

azgınnık “azgınlık” (I-10,33)

günnük “günlük” (I-10,30)

mn < ml

(+LAR)

adamna “adamlar” (I-6,6)

b. Gerileyici Benzetme

Birbirine komşu olan iki ünsüzden ikincisinin, birinci ünsüzü kendine benzetmesidir.

ll < rl

"rl" sesleri gerileyici benzetme yolu ile "ll" olur. Geniş zaman üçüncü çokluk kişinin çekiminde görülür.

ıslallā "ıslatırlar" (I-49,18)

yapalla "yaparlar"(I-49,17)

nd < md

şindi "şimdi" (I-50,11)

1.1.2.2.3.2. Kelimelerin Ulanması Sonucunda Oluşan Benzetmeler

Ulama sonucu meydana gelmekte olan benzetmelerdir.

a. İlerleyici Benzetme

Birbirine komşu olan iki ünsüzden birincisinin, ikinci ünsüzü kendine benzetmesi ile oluşan ses olayıdır..

n_n < n_l

on nira "on lira" (I-15, 54)

b. Gerileyici Benzetme

Birbirine komşu olan iki ünsüzden ikincisinin, birinci ünsüzü kendine benzetmesi ile oluşur.

m_b < n_b

om beş "on beş" (I-13,21)

1.1.2.2.3.3. Belirli Birkaç Kelimede Görülen Benzetmeler

a. İlerleyici Benzetme

Birbirine komşu olan iki ünsüzden birincisinin, ikinci ünsüzü kendine benzetmesidir.

mn < ml

gömnek "gömleklere" (I-31,30)

çömneklere "çömleklere" (I-54,7)

b. Gerileyici Benzetme

Birbirine komşu olan iki ünsüzden ikincisinin, birinci ünsüzü kendine benzetmesi ile oluşur.

mb < nb

sümbül “sünbül” (I-47,7)

1.1.2.2.4. Dudaklılaşma

Dudak ünlülerinin yanında bulunan ünsüzlerin dudaklılaşmasıdır (Gülsevin,2020:70). Karaburun ağzında dudak ünlülerinin yanındaki ünsüzlerde dudaklılaşma yaygın olarak görülür. Ayrıca düz ünlülerin yanındaki ünsüzlerde de dudaklılaşmanın olduğu örnekler vardır.

1.1.2.2.4.1. Dudak Ünlülerinin Yanında

v< g / ğ

avustos “ağustos” (I-27,9)

sovan “soğan” (I-27,10)

v< y

köv “köy” (I-4,5)

1.1.2.2.5.Sızıcılaşma

Süreksiz bir ünsüzün sürekli, sızıcı bir ünsüze veya akıcı bir ünsüzün sızıcı bir ünsüze dönüşmesi olayına sızıcılaşma adı verilmektedir (Küçük,2009). Karaburun ağzında da kapalı hece sonunda ş < ç değişimi görülür. Aynı kelime iki ünlü arasında ise “ç” sesini korur.

kaşdım “kaçtım” (I-24,13)

genş “genç” (I-47,4)

geş “genç” (1-10,11)

geştîmiz “geçtiğimiz” (I-17,15)

hiş “hiç” (I-24,28)

işkili “içkili” (I-44,8)

üş “üç” (I-44,5)

1.1.2.2.6. Diğer Ünsüz Değişmeleri

1.1.2.2.6.1. Kelime Başında Ünsüz Değişmeleri

b< p

babuç “pabuç” (I-61,15)

bazar “pazar” (I-61,17)

b-p değişiklikleri genelde kelime başlarında görülür. Türkçede aslında b ile başlayan bazı kelimeler sonradan p’ye dönmüşlerdir (Ergin,1993:80).Batı Türkçesinde bu örneklere rastlanmaktadır. Karaburun ağzında b- ünsüzü olarak eskicil şekillerin korunduğu örnekler vardır:

bökmek “pekmez” (I-24,45)

bişmiş “pişmiş” (I-20,16)

bişer “pişer” (I-16,12)

c< j

candarmalā “jandarmalar” (I-33,10)

c<ç

cabalıyōz “çabalıyoruz” (I-7,12)

f<h

furma “hurma” (I-9,9)

ç< t

çencere “tencere” (I-10,35)

l<r

leşber “rençber” (I-1,30)

t<d

takikada “dakikada” (I-8,7)

z<s

zandalye “sandalye” (I-11,24)

zünbül “sünbül” (I-24,32)

p<f

peslihan “fesleğen” (I-35,10)

1.1.2.2.6.2. Kelime İçinde Ünsüz Değişmeleri

çç < hç

baççeleri “ bahçeleri” (I-7,6)

y< ğ

Genellikle uzun ünlüye ya da ikiz ünlüye dönüşen ğ sesi bazen de y olabilmektedir. (Gülsevin, 2020:73). Karaburun ağzında pek fazla örneğine rastlanmaz.

deyil “değil” (I-11,41)

iyleniyōm: ‘eğleniyorum’(I-31,34)

y< h

kayvaltını “kahvaltını” (I-10,13)

kayveye “kahveye” (I-31,4)

ŋ < y

çeŋizi “çeyizi” (I-24,26)

s< z

yüssük “yüzük” (I-24,17)

n<m

şini “şimdi” (I-8,1)

g<k

bayguş: ‘baykuş’(I-18,7)

1.1.2.2.6.3. Kelime Sonunda Ünsüz Değişmeleri

s< z

gıs “kız” (I-14,74)

gorus “koyarız” (I-5,4)

bizis “biziz” (I-60,8)

yapıyos “yapıyoz” (I-60,3)

patırıs “kapatırız” (I-5,4)

z< s

herkez “herkes” (I-12,2)

c< ç

sac “saç” (I-11,28)

1.1.2.2.7. Ünsüz Türemesi

Bazı ek veya edatların sonunda olan “k, m ve n” türemeleridir.

k< ø

şindik “şimdi” (I-17,9)

guruk: “kuru” (I-30,11)

n< ø

gibin: “gibi” (I-31,27)

(i-)din < (i-)di

Ek-fiilin geçmiş zaman 3. teklik kişisinde veya fiillerin birleşik çekiminin 3. teklik kişisinde görülür.

kösederelidin “kösederiliydi” (I-11,7)

günlerdin “günlerdi” (I-11,15)

giderdin “giderdi” (I-8,6)

1.1.2.2.8. Ünsüz Düşmesi

Karaburun ağzında çok yaygın görülmeyen bir ses değişmesidir.

ø < f

yukayı “yufkayı” (I-30,22)

ø < n

reşber “rençper” (I-10,9)

ø < r

sōna “sonra” (I-10,21)

götüdükleri “götürdükleri” (I-10,42)

ø < t

çifçilik “çiftçilik” (I-28,5)

çif “çift” (I-7,1)

ø < h

mafetti “mahvetti” (I-45,11)

ılamur “ıhlamur” (I-17,25)

ø < y

ceran “cereyan” (I-21,11)

ø < l

abā “abla” (I-1,27)

ø < z

acık “azıcık” (I-10,16)

1.1.2.2.9. Hece Tekleşmesi

Bazı sözcüklerde özellikle de alıntı sözcüklerde çift ünsüzlerden birisinin düşmesi yoluyla ünsüz tekleşmesi görülebilir. Karaburun ağzında “ır “ hecesi ile biten kelimelerde geniş zaman çekimlerinde de tekleşme görülür.

ø< -ır

bişirim “pişiririm” (I-48,19)

gavuru “kavururuz” (I-4,3)

garıştılā “karıştırırlar” (I-49,22)

1.1.2.2.10. İkizleşme

Kelime içindeki bir ünsüzün ikiz ünsüz hâline gelmesiyle oluşan ses özelliğidir. Karaburun ağzında çok yaygın görülmeyen bir ses değişmesidir.

-mm- < -m

emme “ama” (I-49,6)

-ss- << -z

yüssük “yüzük” (I-24,17)

1.1.2.2.11. Ünsüz Tekleşmesi

Bazı sözcüklerde özellikle de alıntı sözcüklerde çift ünsüzlerden birisinin düşmesi yoluyla ünsüz tekleşmesi görülebilir. Karaburun ağzında nadir görülen ses değişmelerinden biridir.

k<kk

hakını "hakkını" (I-15,25)

f<ff

afedersin "affedersin" (I-1,5)

v<vv

evela "evvela" (I-19,1)

n<nn

sünet "sünnet" (I-44,2)

1.1.2.2.12. Yandaş Göçüşme

Kelime içinde yan yana bulunan iki ünsüzün yer değiştirmesiyle oluşan ses özelliğidir. Karaburun ağzında nadir görülen ses değişmelerinden biridir.

lm< ml

imlek "ilmik" (I-6,6)

1.1.2.2.13. Eskicil Şekillerin Korunduğu Örnekler

Yazı dilinde değişmesine karşı, Karaburun ağzında bazı örneklerde k- sesi ötümlüleşmeyip, eski şeklini koruduğu görülür.

kölgeye "gölgeye" (I-31,39)

1.2. ŞEKİL BİLGİSİ

1.2.1. Ekler

1.2.1.1. Çekim Ekleri

Çekim ekleri, isim ve fiil çekimi olmak üzere ikiye ayrılır.

1.2.1.1.1. İsim Çekimi

1.2.1.1.1.1. Çokluk Eki : +LA(r) (+lAr / +lā / +lē / +nā / +nē)

Çokluk eki, yazı dilinde +lAr şeklinde kullanılmaktadır. Karaburun ağzında +lAr şeklinde kullanılmasının yanında +lā, +lē ve +nā, +nē şeklinde de kullanılmaktadır.

onnarnan “onlarla” (1-7-13)
babalardan (I-7,8)
unnār “onlar” (I-3,8)
evlē “evler” (I-29,3)

1.2.1.1.1.2. İyelik Ekleri

Bu ekler, adın karşıladığı nesnenin kime ve neye ait olduğu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran eklerdir (Korkmaz,2019:276).

1. teklik kişi : +(I)m

ellēimi “ellerimi” (I-11,14)
gızım “kızım” (I-10,1)
işim (I-11,38)
ābim “ağabeyim” (I-21,2)

2. teklik kişi : +(I)N

evinde (I-61,2)
tarlaŋ “tarlan” (I-20,28)

amcaŋ “amcan” (I-14,4)

3. teklik kişi : +(s)I(n)

teknesi (I-15,3)

küftesi “köftesi” (I-16,12)

otlusu (I-24,47)

teyzesi “ (I-24,19)

lafı (I-40,5)

ikisinden (I-4,4)

tepesinde (I-8,5)

1. çokluk kişi : +(I)m(I)z

yimeklerimiz “yemeklerimiz” (I-42,43)

hayvanlarımız (I-41,1)

kövümüz “köyümüz” (I-13,4)

zeytinimiz (I-7,8)

suyumuz “suyumuz” (I-1,9)

bubalarımız “ babalarımız” (I-1,19)

2**. çokluk kişi : +(I)n(I)z**

sülalenizi (I-38,22)

üstüŋüzdeki “üstünüzdeki” (I-44,34)

3. çokluk kişi : +LArI(n)

arabaları (I-59,16)

şēlerini “şeylerini” (I-7,11)

bütçeleri (I-10,21)

1.2.1.1.1.3. Hâl Ekleri

İsmin halleri ismin diğer kelimlerle münasebeti sırasında içinde bulunduğu durumlardır (Ergin, 1993:121).

1.2.1.1.1.3.1. Yalın Hâl

Yazı dilimizde olduğu gibi Karaburun ağzında da yalın hâl eksizdir.

- ✓ orda gelin **kız** var diyōlā "orada gelin kız var, diyorlar " (I-1,8)
- ✓ nout bişirilî, keşkek bişirilî **pilav** bişirilî "nohut pişirilir, keşkek pişirilir, pilav pişirilir" (I-19,6)
- ✓ televizon yoktu, **buzdolabı** yoktu "televizyon yoktu, buzdolabı yoktu (I-15,57)
- ✓ bi tane de **ukrayna** makine aldık "bir tane de ukrayna makine aldık" (I-21,4)

1.2.1.1.1.3.2. Belirtme Hâli: +(y)I

Yazı dilimizde olduğu gibi Karaburun ağzında da belirtme hâli eki +(y)I şeklindedir. Belirtme hâli eki nesneyi belirli hâle getirir.

- ✓ **tütünü** ben görmedim (I-45,13)
- ✓ bayramın birinci günü herkez aynı **yemei** yir. "bayramın birinci günü herkes aynı yemeği yer."(I-36,15)
- ✓ **şunu** şȭle yapın, bunu bȭle yapın "şunu şöyle yapın, bunu böyle yapın " (I-20,12)

Belirtme hâli eki, yönelme hâli görevinde de kullanılabilir.

- ✓ **oriyi** mezerini yapmışlā. "oraya mezarını yapmışlar." (I-8,2)

1.2.1.1.1.3.3. Yönelme Hâli: +(y)A

Yönelme hâli ekinin kullanımı Karaburun ağzında da yazı dilimiz ile aynı şekildedir. Ünlü uyumuna uyar. Ünlü ile biten kelimelere +a, +e; ünsüz ile biten kelimelere +ya, +ye şeklinde eklenerek kullanılır.

- ✓ **mazota** ıslāım "mazota ıslarım" (I-11,14)
- ✓ bu tava katmeri diyōla **buna** " bu tava katmeri diyorlar buna" (I-30,23)
- ✓ geldi sabā ilk horoznan **kayveye** "geldi sabah ilk horozla kahveye" (I-31,4)

✓ gittim **masaya** daha on dakka vāmış "gittim masaya daha on dakika varmış" (I-31,13)

✓ sen **nereye** ayrılacāsın,dedilē " sen nereye ayrılacaksın, dediler" (I-8,17)

✓ bi tek **zeytine** galdık "bir tek zeytine kaldık" (I-13,16)

Yönelme hâli eki, belirtme hâli görevinde de kullanılabilir.

✓ özlemişim **oynamā** dedilē "özlemişim oynamayı dediler" (I-14,26)

✓ ondan sōra anason **tarlaya** sürdῡnüz zaman anasonumuzu saçarız içine "ondan sonra anason tarlayı sürdüğünüz zaman anasonumuzu saçarız içine." (I-7,2)

1.2.1.1.1.3.4. Bulunma Hâli: +DA

Bulunma hâli eki, Karaburun ağzında da yazı dilimizdeki gibi kullanılır. Daha çok +da, +de şeklinde görülür. +ta, +te şeklinde kullanımı oldukça az görülür.

✓ zaten geş yok **köyde** "zaten genç yok köyde" (I-35,17)

✓ ben fırında şē **ocakta** bişirim kısık ateşte "ben fırında şey ocakta pişiririm kısık ateşte" (I-48,19)

✓ **odunda** bişîrdik "odunda pişiriridik" (I-4,1)

✓ odun **ateşinde** saşda gızardırız " odun ateşinde saçta kızartırız" (I-5,5)

✓ ayvanlar da bi sürü **damda** " hayvanlar da bi sürü damda" (I-6,8)

1.2.1.1.1.3.5. Ayrılma Hâli: +DAn

Ayrılma hâli eki, Karaburun ağzında da yazı dilimiz ile aynı şekilde kullanılır. Daha çok +dan, +den şeklinde görülür. +tan, +ten şeklinde kullanımı oldukça az görülür.

✓ **dedelēden** kalma, babalardan kalma "dedelerden kalma, babalardan kalma" (I-7,7)

✓ çıktık gāri **okuldan**, okul yok " çıktık gari okuldan, okul yok" (I-8,11)

✓ meslēmi **elimizden** aldıŋız. "mesleğimi elimizden aldınız" (I-11,8)

✓ onlā **gaçtıktan** sonra yerleşdik “onlar kaçtıktan sonra yerleştik” (I-29,5)

✓ **kıtlıkdan** para yok “kıtlıktan para yok” (I-61,15)

1.2.1.1.1.3.6. Vasıta Hâli: +(I)LA(n) /+nAn/ +nA/ +lAyIn / +In

Vasıta hâli eki, Karaburun ağzında +lA, +(I)lAn, +nAn, +nA, +lAyIn ve +In biçimlerinde görülür.

✓ **benlen** hatta şu gördün_komşuyla beraber yaparız “benle hatta şu gördüğün komşuyla beraber yaparız” (I-45,18)

✓ üzümdü, zeytindi hep **ellen** ekmek bişmek ellendi, hayvannandı “üzümdü, zeytindi hep elle ekmek pişirmek elleydi, hayvanlaydı” (I-44,37)

✓ sabahtan **lüküsle** giderdik abi lüküslen “sabahtan lüksle giderdik abi lüksle” (I-43,14)

✓ daha genclerde **atlanan** eşeklēnen oduna gidelē “daha gençlerde atlarla eşeklerle oduna giderler” (I-27,18)

✓ ondan sōra o **toznan**, o kirnen, o ternen yat aşaı “ondan sonra o tozla, o kirle, o terle yat aşağı” (I-30,12)

✓ şimdi **baharın** yönmüşlē “şimdi baharın yünmüşler” (I-31,40)

✓ āşam gelir bi yem veririz **kışın** souk havalarda “akşam gelir bir yem veririz kışın soğuk havalarda” (I-59,10)

✓ geliyoz gündüz **yazın** buralāda takılıyoz “geliyoruz gündüz yazın buralarda takılıyoruz” (I-44,26)

✓ şindi **hocayna** muhabbet ediyoz “şimdi hocayla muhabbet ediyoruz” (I-62,6)

1.2.1.1.1.3.7. Eşitlik Hali: +cA

✓ sonra **güzelce** onlara (I-26,4)

✓ **iyice** saroş olurla (I-27,26)

1.2.1.1.1.4. Tamlama

Bir ad başka bir adla ilgi durumu eki alarak veya almadan bir anlam bağı oluşturduğunda ad tamlaması dediğimiz kelime grubu ortaya çıkar (Korkmaz, 2019:285).İsimlerde tamlama, iki şekilde ortaya çıkar. Birincisinde tamlayan unsur ek alır. İkincisinde tamlayan unsur ek almaz. İkisinde de tamlanan unsur eki alır.

1.2.1.1.1.4.1. Birinci Tip Tamlama: +(n)Iŋ/ +(n)In

- ✓ binanın içinde (I-61,12)
- ✓ çobanıŋ yanına "çobanın yanında" (I-31,23)
- ✓ köyün insanı (I-19,7)
- ✓ yorganın altına (I-4,9)
- ✓ büfeleŋ içindeki "büfelerin içindeki" (I-10,38)
- ✓ ōlanıŋ kızı "oğlanın kızı" (I-48,2)
- ✓ torunuŋ bi tanesi "torunun bir tanesi" (I-7,13)

1.2.1.1.1.4.2. İkinci Tip Tamlama: +ø

- ✓ çınār aacı "çınar ağacı" (I-1,1)
- ✓ harıp aacı "harıp ağacı" (I-42,6)
- ✓ kedi yumurtası (I-31,18)
- ✓ yimek molası "yemek molası" (I-43,16)
- ✓ irmik helvası (I-44,15)

1.2.1.1.1.4.3. Zamirlerde Tamlama

- ✓ burasının mandalini " burasının mandalinası" (I-51,5)
- ✓ bizim atımız (I-7,1)
- ✓ bunuŋ anası "bunun anası" (I-8,4)
- ✓ onun suyunu (I-25,7)

- ✓ buranıŋ zeytini “buranın zeytini” (I-7,20)

1.2.1.1.2. Fiil Çekimi

1.2.1.1.2.1. Basit Çekimler

1.2.1.1.2.1.1. Zamanlar

####### 1.2.1.1.2.1.1.1. Şimdiki Zaman

Karaburun ağzında şimdiki zaman –(I)yo ya da -(I)yor şeklinde görülür. İzmir’in bazı bölgelerinde –(I)yI şekline de rastlansa da Karaburun ağzında bu kullanım yaygın değildir.

######## 1.2.1.1.2.1.1.1.1. -(I)yo

Yazı dilimizde şimdiki zaman eki -(I)yor şeklindedir. Karaburun ağzında ise yaygın olarak “r” ünsüzü kaybolmuştur fakat “r” li kullanımı da bulunmaktadır.

1. teklik kişi : -(I)yon / -(I)yom/ -(I)yorum

- ✓ alıp geliyōm “alıp geliyorum” (I-17,18)
- ✓ burda satıyōm “burada satıyorum” (I-17,26)
- ✓ satıldîni biliyōm “satıldığını biliyorum” (I-32,13)
- ✓ aşı yapıyorum (I-15,41)
- ✓ dükkanımda satıyorum (I-16,7)
- ✓ götürüyōn yahaneye sıkdırıyōn “götürüyorum yahaneye sıktırıyorum” (I-17,17)

2. teklik kişi : -(I)yoŋ / -(I)yōsun

- ✓ tencere koyuyōsun “tencere koyuyorsun” (I-20,50)
- ✓ şişeye döküyōsun. “şişeye döküyorsun” (I-22,7)
- ✓ şe toparlıyōsun. “şey toparlıyorsun” (I-15,64)
- ✓ çiçek sayıyōsun. “çiçek sayıyorsun” (I-27,16)

✓ gaynarpınarı biliyō muŋ? “kaynarpınarı biliyor musun?” (I-11,4)

3. teklik kişi : -(I)yo/-(I)yor/ -(I)yorū

✓ içinde oluyo. “içinde oluyor” (I-11,30)

✓ aile oturuyo “aile oturuyor.” .” (I-15,65)

✓ şēle getiriyo “şeyler getiriyor” (I-17,23)

✓ sene oluyorū “sene oluyor” (I-18,9)

✓ bakıyor (I-32,6)

1. çokluk kişi : -(I)yoz

✓ yukā açıyoz “yufka açıyoruz” (I-35,21)

✓ tavalara döküyoz. “tavalara döküyoz” (I-30,30)

✓ unlardan kesiyoz “onlardan kesiyoruz” (I-42,7)

✓ buraya geliyoz “buraya geliyoruz” (I-44,26)

✓ muhabbet ediyoz “muhabbet ediyoruz” (I-62,7)

2. çokluk kişi : : -(I)yōsunuz

✓ diyōsunuz “diyorsunuz (I-42,10)

3. çokluk kişi : -(I)yōlā / -(I)yolla/ -(I)yōlar

✓ muhafaza ediyōlā “muhafaza ediyorlar” (I-17,9)

✓ dedesarı diyōlar “dedesarığı diyorlar” (I-58,2)

✓ birbirlerini buluyollā “birbirlerini buluyorlar” (I-10,28)

✓ ne diyōlar “ne diyorlar” (I-45,14)

✓ evleniyōlā “evleniyorlar” (I-14,78)

-(I)yI

Karaburun ağzında sadece bir örneğe rastlanmıştır. Kullanımı yaygın değildir.

✓ ana sınıfına gidiyi “ana sınıfına gidiyor” (I-10,3)

1.2.1.1.2.1.1.1.2. –(y)Ip duru(r)

✓ zaten şimdi köyde hiç diken yok. onları dikmip durūlā hani biz evelden diktik ama şimdikilē dikmiyōlā “zaten şimdi köyde hiç diken yok. onları dikmiyorlar hani biz evvelden diktik ama şimdikiler dikmiyorlar” (I-1,39)

✓ muradın olup durū “muradın olup duruyor” (I-8,3)

- ✓ sen bilip durursun “ sen bilip duruyorsun” (I-14,53)
- ✓ damat deyip durū “damat deyip duruyor” (I-11,35)

1.2.1.1.2.1.1.2. Geniş Zaman

-(V)r / -V

Yazı dilimizde geniş zaman eki -(V)r şeklindedir. Karaburun ağzında birinci kişiler dışında “r” ünsüzü kaybolmuş, bunun sonucunda da geriye kalan ünlü uzamıştır.

1. teklik kişi : -(V)rIn / -(V)rIm

- ✓ konuşabilirim (I-33,2)
- ✓ iyi bilirin “ iyi bilirim” (I-33,30)
- ✓ dōrarım “doğrarım” (I-26,1)
- ✓ kavururum (I-26,1)
- ✓ dökerim (I-42,25)
- ✓ suyunu koyarın “suyunu koyarım” (I-39,1)

Olumsuzu -mAn, -mAm ile yapılır.

- ✓ yok bilmem (I-1,17)
- ✓ her şēi yapamam “her şeyi yapamam” (I-39,6)

2.teklik kişi : -(V)rsIn / -VsIn

- ✓ unun elēsin “ununu elersin” (I-42,29)
- ✓ onu getirîsin “onu getirirsin” (I-45,17)
- ✓ gavırısın “kavururusun” (I-49,14)
- ✓ dökēsin “dökersin” (I-49,16)

3. teklik kişi : -(V)r / -V

- ✓ hepsi olur (I-4,20)
- ✓ hurma yapar (I-13,17)
- ✓ ōlan yapā “oğlan yapar” (I-39,6)
- ✓ çok olur (I-45,11)
- ✓ odunculā gider “oduncular gider” (I-14,68)
- ✓ oraya dolā “oraya dolar” (I-19,15)
- ✓ yardım edē “yardım eder” (I-10,7)

- ✓ önce gızı istersin “önce kızı istersin” (I-10,20)
- ✓ iki ucunu kenara bālarsın “iki ucunu kenara bağlarsın” (I-13,1)

Olumsuzu-mAz ile yapılır.

- ✓ sonadan çıkmaz “sonradan çıkmaz” (I-20,35)
- ✓ desti olmaz “testi olmaz” (I-22,6)
- ✓ bilmez (I-10,9)

1. çokluk kişi : -(V)rIz / -(V)rIk

-(V)rIk şekline bir örnekte raslanmıştır.

- ✓ geliriz (I-10,6)
- ✓ tutarız (I-10,18)
- ✓ içeriz (I-12,7)
- ✓ dikeriz (I-14,45)
- ✓ dēriz ”deriz” (I-14,50)
- ✓ çıksa yaparık “çıksa yaparız” (I-39,5)

Olumsuzu-mAyIz ile yapılır.

- ✓ bilmeyiz (I-55,13)
- ✓ yakmayız (I-14,83)

2. çokluk kişi : -(V)rsInIz / -(V)sInIz

- ✓ verî misiniz? “ verir misiniz? (I-31,6)

3. çokluk kişi : -(V)rlAr / -(V)rlĀ

- ✓ yemeini yerler “yemeğini yerler” (I-12,6)
- ✓ sodası derler “sodası derler” (I-45,17)
- ✓ gelirlē “gelirler” (I-11,39)
- ✓ gorlā “korlar” (I-11,26)
- ✓ okurlā “okurlar” (I-10,11)

Olumsuzu -mAzlā ile yapılır.

- ✓ asmazlar (I-57,5)
- ✓ gelmezlē “gelmezler” (I-14,46-)
- ✓ geçmezlē “geçmezler” (I-14,53-)

1.2.1.1.2.1.1.3. Gelecek Zaman

-(A)cAK

Yazı dilimizde gelecek zaman eki -(y)AcAk şeklinde kullanılır. Karaburun ağzında ekin başındaki "a / e" ünlüsü çoğunlukla düşer.

1.teklik kişi : -cAn / -cAm

- ✓ yaşıcam "yaşayacağım" (I-15,48)
- ✓ konuşucam "konuşacağım" " (I-15,66)
- ✓ gitcem "gitmeyeceğim" (I-18,2)
- ✓ yiycem "yiyeceğim" (I-25,29)
- ✓ onlarlā gezceŋ " onlarla gezeceğim" (I-11,37)

  Olumsuzu –mIcam/mIcem şeklinde görülür.
- ✓ ūramıcam "uğramayacağım" (I-33,27)
- ✓ bilemicēm "bilemiyeceğim" (I-1,11)

2**. teklik kişi : -cAn / -cēsin**

- ✓ dökcen " dökeceksin" (I-58,4)
- ✓ gezceŋ "gezeceksin" " (I-11,37)
- ✓ kırcaŋ "kıracaksın" (I-25,26)
- ✓ ayıklıcaŋ "ayıklayacaksın (I-25,26)
- ✓ korucan "koruyacaksın" (I-59,11)
- ✓ youracasın" yoğuracaksın" (I-46,9)
- ✓ bakacaksın (I-38,10)

2. teklik kişi : -(A)cAk, -çAk

- ✓ ne olcak "ne olacak" (I-2,4)
- ✓ yedi ekmek olacak (I-4,8)
- ✓ gaynıcak "kaynayacak" (I-11,29)
- ✓ davul önüne gitcek "davul önüne gidecek" (I-14,53)
- ✓ cayir cayir işleyecek "cayır cayır işleyecek" (I-15,26)
- ✓ yemek yîcek "yemek yiyecek" (I-20,5)
- ✓ kim kim gitçek? "kim kim gidecek? "(I-12,2)

  Olumsuzu -mIcAk -mAyAcAk şeklinde yapılır.
- ✓ olmıcak "olmayacak" (I-33,8)

- ✓ kül olmayacak (I-33,10)

1. çokluk kişi : -cAz / (V)cAz

- ✓ suvānı dōrucaz “soğanı doğruyacağız” ” (I-4,2)
- ✓ fırını gızdırcaz “fırını kızdırcağız” (I-4,10)
- ✓ her şeyimizi yapıcaz “her şeyimizi yapacağız” (I-7,11)
- ✓ para vercez “para vereceğiz” (I-21,25)
- ✓ ata bindircez “ata bindireceğiz” (I-35,12)
- ✓ ne geçincez “ne geçineceğiz” (I-59,5)

2. çokluk kişi : -cAksInIz / -cēsiniz

- ✓ yicēsiniz “ yiyeceksiniz” (I-9,11)

3. çokluk kişi : -cAklĀ, -cAklAr

- ✓ parayı alacaklar (I-43,4)
- ✓ şi bilmiceklē “şey bilmeyecekler” (I-10,10)
- ✓ vermicekler “vermeyecekler” (I-40,5)
- ✓ gelin almā gelecėkler “gelin almaya gelecekler” (I-19,11)

1.2.1.1.2.1.1.4. Görülen Geçmiş Zaman

-DI

Yazı dilimizde geçmiş zaman eki -DI şeklinde kullanılır. Karaburun ağzında çoğunlukla -dı, -di, -du, -dü şeklinde kullanımı daha fazladır. -tI şeklindeki kullanımı –dI şeklindeki kullanımına göre daha az görülür.

1. teklik kişi : -dIm / -tIm

- ✓ ben bȭle söyledim “ben böyle söyledim” (I-6,8)
- ✓ şeyler yaydım (I-8,20)
- ✓ bizi dedim (I-11,16)
- ✓ sōna gittim “sonra gittim” (I-16,3)
- ✓ çolúmi çocúmi baktım “çoluğumu çocuğumu baktım” (I-21,41)
- ✓ ben kaştım “ben kaçtım” (I-24,15)

2. teklik kişi : -dIn

- ✓ sallādık bȭle uyandıŋ “sallardık böyle uyandın” (I-6,3)
- ✓ mesela kaldırdın (I-50,17)

- ✓ nerden geldin? “nereden geldin?” (I-53,12)
- ✓ yaylaya mı çıktın? (I-53,13)

3. teklik kişi : -dI

- ✓ baımız üzümümüz kalmadı “bağımız üzümümüz kalmadı” (I-25,21)
- ✓ almayan kaldı (I-29,9)
- ✓ bugün hava kaldı (I-15,3)
- ✓ deden topal oldu, düştü (I-61,22)
- ✓ fenerle baktı (I-21,38**)**

1.çokluk kişi : -DIK

- ✓ yüssümüz takıldı oynadık “yüzüğümüz takıldı oynadık” (I-24,23)
- ✓ şimdi geldik mi geldik (I-24,42)
- ✓ yaşlılar galdık burda “yaşlılar kaldık burda” (I-28,4)
- ✓ büyüdük biz (I-29,10)
- ✓ gömdük bāın içine “gömdük bağın içine” (I-15,36)
- ✓ bāları söktük “bağları söktük” (I-32,12)

2. çokluk kişi : -dInIz

- ✓ meslēmi elimizden aldıŋız “mesleğimi elimizden aldınız.” (I-11,8)
- ✓ efendim hoş geldiniz (I-23,1)
- ✓ nasıl çalıştınız (I-17,16)
- ✓ nasī evlendiŋiz “nasıl evlendiniz” (I-11,16)

3.çokluk kişi : -dIlA(r)/ - tIlA(r)

- ✓ büroya çardılar “büroya çağırdılar” (I-2,4)
- ✓ dırmık etdik çıkdılar “tırmık etdik çıktılar” (I-18,11)
- ✓ zaman verdilē yani “o zaman verdiler yani” (I-44,35)
- ✓ şehre indiler genşlē “şehre indiler gençler” (I-47,4)
- ✓ onu da sürükledilē “onu da sürüklediler” (I-8,14)

1.2.1.1.2.1.1.5. Duyulan-Farkına Varılan Geçmiş Zaman -mIş

Duyulan-farkına varılan geçmiş zaman eki, yazı dilimizde olduğu gibi Karaburun ağzında da -mIş şeklinde kullanılır.

1. teklik kişi : -mIşIm

- ✓ özlemişim oynamā dedilē “ özlemişim oynamayı dediler” (I-14,23)
- ✓ ben de yaşım almışım (I-15,48)

2. teklik kişi : -mIşsın

- ✓ bütün güzelliği toplamışsın (I-16,25)

3. teklik kişi : -mIş

- ✓ köv hâline gelmiş “köy” hâline gelmiş” (I-37,5)
- ✓ rāmetli olmuş “ rahmetli olmuş” (I-13,25)
- ✓ bişmē bişmiş “pişmeye pişmiş” (I-49,20)
- ✓ ilan edilmiş (I-58,13)
- ✓ kül olmayacak mı demiş (I-33,10)

1. çokluk kişi : -mIşIz /- mIşIk

- ✓ köyde dünyaya gelmişiz (I-62,3)
- ✓ onu yapmışız (I-15,35)
- ✓ insan kaybetmişik “insan kaybetmişiz” (I-14,31)

1. çokluk kişi : -mIşsınız /- mIşInIz

- ✓ gȫmē gelmişiniz “görmeye gelmişiniz” (I-24,9)
- ✓ istemē çıkmışınız “istemeye çıkmışınız” (I-24,13)

3. çokluk kişi : -mIşlA(r)

- ✓ mezerini yapmışlā “mezarını yapmışlar” (I-8,3)
- ✓ gine ayrılmışlar “yine ayrılmışlar” (I-14,29)
- ✓ rumlarla iç içe yaşamışla “rumlarla iç içe yaşamışlar” (I-23,16)
- ✓ onun için gelmişler (I-45,6)

1.2.1.1.2.1.2. Kipler

1.2.1.1.2.1.2.1. Emir-İstek

Türk dilinde, aynı ek emir ve isteğin her derecesini ve tarzın bildirmektedir (Gülsevin,2020:113). Aynı ek hem şekil hem de fonksiyonları açısından emir ve isteği karşıladığı için bu çalışmada iki ek birlikte değerlendirilecektir.

1.teklik kişi : -(V)yVm / -(y)Am

- ✓ bakam “bakayım” (I-56,5)
- ✓ ne bileyim (I-15,27)
- ✓ anlıteyim “anlatayım” (I-14,53)
- ✓ ne diyeyim (I-37,2)
- ✓ yapîm “yapayım” (I-20,54)

2. teklik kişi : -ø / -(I)n

- ✓ dök yaını “dök yağını” (I-42,38)
- ✓ şo̅le yapın “şöyle yapın” (I-20,12)

3. teklik kişi : -sIn

- ✓ bo̅le yapsın “böyle yapsın” (I-24,46)
- ✓ üzüme gitsin (I-25,26)

1. çokluk kişi : -(y)AlIm

- ✓ biz ayrılalım demişle “biz ayrılalım demişler” (I-14,28)
- ✓ şu āları atalım “şu ağları atalım” (I-15,4)

2. çokluk kişi : -In

- ✓ şey yapmayıŋ (I-20,13)
- ✓ bekleyin sabaha kadan “bekleyin sabaha kadar” (I-14,22)
- ✓ afiyetle yiyin (I-26,6)

3. çokluk kişi : -sInLA(r)

- ✓ zeytinyaını yapsınnā “zeytinyağını yapsınlar” (I-5,7-)
- ✓ gelsinlē “gelsinler” (I-11,40)

1.2.1.1.2.1.2.2. Dilek

1. teklik kişi : -sAm

- ✓ acık daha toplasam “azcık daha toplasam” (I-10,16)

2. tekil kişi : -sAn

- ✓ yapîm desen “yapayım desen” (I-20,54)
- ✓ araba ne istēsen gōy “araba ne istersen koy” (I-54,11)
- ✓ eer bo̅le nişan yapcaksan “eğer böyle düğün yapacaksan” (I-24,21)
- ✓ her şē ne istesen “her şey ne istesen” (I-7,17)

3. teklik kişi : -sA

- ✓ bakarın çıksa "bakarım çıksa" (I-39,4)
- ✓ keçi olsa (I-31,37)

1. çokluk kişi : -sAk

- ✓ o zaman yisek "o zaman yesek" (I-61,19)

1.2.1.1.2.2. Birleşik Çekimler

1.2.1.1.2.2.1. Hikâye

1.2.1.1.2.2.1.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

1. teklik kişi : -(I)yōdum

- ✓ oldūnu bilmiyodum "olduğunu bilmiyodum" (I-24,2)
- ✓ bi hafta gidiyōdum "bir hafta gidiyordum " (I-15,54)
- ✓ oraya kuruyōdum "oraya kuruyordum" (I-21,6)
- ✓ plak çalıyodum "plak çalıyordum" (I-21,6)
- ✓ bunu diyōdum "bunu diyordum" (I-53,11)

3. teklik kişi : -(I)yōdu

- ✓ çeşmede yüzünü yıkıyodu "çeşmede yüzünü yıkıyordu" (I-1,14)
- ✓ ayla geliyōdu "ayla geliyordu" (I-14,8)
- ✓ saibi topluyōdu "sahibi topluyordu" (I-12,1)
- ✓ tembi ediyodu "tembih ediyodu" (I-12,2)
- ✓ ōle yeniyodu "öyle yeniyordu" (I-28,18)

1. çokluk kişi : -(I)yōduk

- ✓ yaprakta bekliyōduk "yaprakta bekliyorduk" (I-11,16)
- ✓ valla burda her şei eriştiriyoduk "valla burada her şeyi eriştiriyorduk" (I-17,1)
- ✓ fidanları alıyōduk içinden "fidanları alıyorduk içinden" (I-20,35)
- ✓ peynirnen doluyōduk "peynirle doluyorduk" (I-28,13)
- ✓ üstüne yaı kızdırıyōduk "üstüne yağı kızdırıyorduk" (I-28,17)

3. çokluk kişi : -(I)yōlādı/ -(I)yorlardı

- ✓ ev yaptırmıyōlardı “ev yaptırmıyorlardı” (I-58,15)

1.2.1.1.2.2.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi

1. teklik kişi :-(V)rdIm / -ĀdIm

- ✓ terzilîni de yapardım “terziliğini de yapardım” (I-14,48)
- ✓ fırından çıkardım (I-42,33)
- ✓ ōle yatādım “öyle yatardım” (I-11,13)
- ✓ parlak küyüne çıkādım “parlak köyüne çıkardım” (I-31,24)
- ✓ şē yapādım “şey yapardım” (I-31,17)

3.teklik kişi : -(V)rdI(n) / -ĀdI / -ĪdI

- ✓ oduna giderdin “oduna giderdi” (I-8,6)
- ✓ bubacım sōlerdi “babacım söylerdi” (I-14,32)
- ✓ herkez birbirini çok severdi “herkes birbirini çok severdi” (I-16,15)
- ✓ ōlan evi giderdi “oğlan evi giderdi” (I-24,19)

1.çokluk kişi : -(V)rdIk / -ĀdIk / -ĪdIk

- ✓ yaşlılarımızdan korkardık (I-1,16)
- ✓ onları dikerdik (I-1,35)
- ✓ onu da bişirirdik (I-4,4)
- ✓ emme yapardık “ama yapardık” (I-48,16)
- ✓ yakādık sobada “yakardık sobada” (I-48,12)
- ✓ sallādık bōle “sallardık böyle” (I-6,3)

3. çokluk kişi : -(V)rlardI / -ĀlĀdI(n) , -ĀdılĀ

- ✓ sinemadan çıkarlardı (I-21,20)
- ✓ davul çalādılā “davul çalarlardı” (I-31,1)

1.2.1.1.2.2.1.3. Gelecek Zamanın Hikayesi

3. teklik kişi : -cĀdI, -cAkdı/-cAktı

- ✓ orman bascaktı “orman basacaktı” (I-15,43)

1.2.1.1.2.2.1.4. Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi

1. teklik kişi : -dI(y)dIm

- ✓ çok yaydıdım "çok yaydıydım" (I-31,16)
- ✓ bi kere çıkdıydım "bir kere çıktıydım" (I-40,1)

1.2.1.1.2.2.2. Rivayet

1.2.1.1.2.2.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayeti

3. çokluk kişi : -Iyōmuş, Iyormuş

- ✓ yüz liradan veriyōmuş "yüz liradan veriyormuş" (I-46,12)

1.2.1.1.2.2.2.2. Geniş Zamanın Rivayeti

1. çokluk kişi : -(V)rlArImIş / -(V)rlĀmIş

- ✓ orda yıkarlarmış "orada yıkarlarmış" (I-1,6)

1.2.1.1.2.2.3.Şart

1.2.1.1.2.2.3.1. Şimdiki Zamanın Şartı

3. teklik kişi : -yōsa

- ✓ görünmüyōsa "görünmüyorsa (I-15,13)
- ✓ dana kaynıyōsa "dana kaynıyorsa" (I-20,19)
- ✓ nere götürüyōsa "nereye götürüyorsa" (I-1,23)

1.2.1.1.2.2.3.1.2. Geniş Zamanın Şartı

1. teklik kişi : -ĀsAm / -ĪsAn

- ✓ denize kaçāsam diye "denize kaçarsam diye" (I-11,10)

2. teklik kişi : -ĀsAn / -ĪsAn

✓ güzüŋ kırkāsaŋ “güzün kırkarsan” (I-50,28)

✓ eren dedenin başına gidik de okursan “ eren dedenin başına gidip de okursan” (I-8,3)

3.teklik kişi : -ĪsA / -ĀsA

✓ kimin adı çıkāsa “kimin adı çıkarsa” (I-54,8)

1.çokluk kişi : -ĀsAk / -ĪsAk

✓ sıkıntıyı bulursak (I-38,28)

2.çokluk kişi : -ĀsAnIz

✓ yukardan bakarsanız “yukarıdan bakarsanız” (I-38,1)

3. çokluk kişi : -ĀlĀsA

✓ göletden basarlarsa “göletten basarlarsa” (I-18,14)

1.2.1.1.2.2.3.3. Gelecek Zamanın Şartı

2. teklik kişi : -cĀsAn, -cĀksAn

✓ nişan yapcaksan “nişan yapacaksan” (I-24,21)

✓ kız alacaksan (I-38,2)

1.2.1.1.2.2.3.4. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

3. teklik kişi : -dI(y)sA/-tI(y)sA

✓ kime çıktısa “kim çıktıysa” (I-56,5)

1.2.1.1.2.2.3.5. Duyulan-Farkına Varılan Geçmiş Zamanın Şartı

3. teklik kişi : -mIşsA

✓ eğer kesilmişse (I-22,9)

1.2.1.1.2.3. Ek-Fiil Çekimi

Gramerimizde farklı terimlerle adlandırılmış olan ek fiil, Eski Türkçede er- “olmak” yardımcı fiilinin er->-ir->i- değişimi ile eklenmiş olan biçimidir

(Korkmaz,2019:620). Bu fiilin tek başına bir anlamı yoktur. Asıl fiiller gibi tek başlarına bir çekimleri bulunmaz. Ek fiillerin iki görevi bulunmaktadır. Birincisi, ad soylu sözcükleri fiil durumuna getirmek; ikincisi ise birleşik zamanlı fiil yapmaktır.

1.2.1.1.2.3.1. Hikâye

1. teklik kişi : -(y/I)dIm

- ✓ on beş yaşındaydım (I-24,1)
- ✓ gitmek zorundaydım (I-15,54)

3.teklik kişi : -(I)Dı(n)

- ✓ çok güzel günlerdin "çok güzel günlerdi" (I-11,13)
- ✓ takımız ōledin "takımız öyledi" (I-11,20)
- ✓ eternit nerdedin "eternit nerdeydi" (I-42,13)
- ✓ tütün,zeytin, üzüm vardı (I-13,15)

1. çokluk kişi : -(y/I)dIk

- ✓ nikahlıydık (I-25,37)

1.2.1.1.2.3.2. Rivayet

3. teklik kişi : -(I/y)mIş

- ✓ kövün ortasındaymış "köyün ortasındaymış" (I-13,23)
- ✓ yüz liraymış (I-46,13)

1.2.1.1.2.3.3. Geniş Zaman

1. teklik kişi : +(y)In / -(y)Im

- ✓ iriyim ben (I-21,39)
- ✓ ben ayakgabıcıyım "ben ayakkabıcıyım" (I-47,1)
- ✓ geçi çobanıyım "keçi çobanıyım" (I-50,23)
- ✓ dokuz yaşındayım (I-61,22)
- ✓

2. teklik kişi : +sIn

- ✓ beş senelik evlisin (I-8,16)

1. teklik kişi : +ø / +dIr

- ✓ çalışmamız vardır (I-23,11)
- ✓ şudur budur, damdır yok (I-38,5)
- ✓ yakması var tabi (I-44,19)
- ✓ zeytin var (I-45,11)
- ✓ kızım yok torulā vā "kızım yok torular var" (I-48,5)

1. çokluk kişi : +(y)Iz

- ✓ geldim, burdayız (I-2,6)
- ✓ biz eşendereliyiz (I-3,1)
- ✓ vergiye tabiyiz (I-52,4)

1.2.1.1.2.3.4. Ek-Fiilin Olumsuzu : değil (deil)

Ek fiilin olumsuzu yazı dilimizde "değil" edatı ile kullanılır. Karaburun ağzında da "deil" şeklinde yaygın olarak kullanılır.

- ✓ hiç umurları deil "hiç umurları değil" (I-10,7)
- ✓ belli deil "belli değil" (I-15,48)
- ✓ ben bunlā gibi deildim "ben bunlar gibi değildim" (I-24,11)
- ✓ yani gündüz deil "yani gündüz değil" (I-46,10)

1.2.1.2. Yapım Ekleri

Yapım ekleri, kelime kök veya gövdelerine gelerek yeni kelimeler türetir.

1.2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler

1.2.1.2.1.1.+cAz (+cAKIz),+cAIz

Küçültme, sevimlilik ve acıma bildiren isimler yapar.

- ✓ mustafa amca oncaız "mustafa amca oncağız" (I-14,10)

- ✓ geldi oncazım “geldi oncağızım” (I-14,15)

1.2.1.2.1.2.+cI

Meslek ve meşguliyet bildiren isimler türetir.

- ✓ sinemacı (I-21,30)
- ✓ hayvancı (I-8,14)
- ✓ oduncu (I-27,21)
- ✓ yemiyeci “yevmiyeci” (I-10,18)
- ✓ zeytinci (I-37,7)

1.2.1.2.1.3.+cIk

Küçültme ve sevgi bildiren isimler oluştururlar.

- ✓ azcık (I-14,80)
- ✓ İnsancık (I-14,26)
- ✓ ovacık (I-15,20)
- ✓ hemencik (I-10,21)
- ✓ gelincik (I-5,1)
- ✓ kadācık “kadarcık” (I-15,12)

1.2.1.2.1.4.+LI

Bir şeyin varlığını bildiren isimler türetir. Genellikle sıfat eki olarak bilinir.

- ✓ hazırlıklı (I-10,36)
- ✓ aralıklı (I-14,41)
- ✓ yapraklı (I-42,8)
- ✓ farklı (I-44,2)
- ✓ acıklı (I-21,21)
- ✓ delikli (I-22,4)
- ✓ emekli (I-32,6)

1.2.1.2.1.5.+LIK

İsimlerden durum, eşya, araç, yer, meslek bildiren isimler yapar.

- ✓ arıcılık (I-32,1)
- ✓ birlik (I-36,8)
- ✓ zeytincilik (I-37,7)
- ✓ çobancılık (I-41,13)
- ✓ yazlık (I-42,3)
- ✓ garibanlık (I-42,16)
- ✓ yorgunluk (I-61,21)
- ✓ karannık " karanlık" (I-10,16)
- ✓ günnük " günlük" (I-10,30)

1.2.1.2.1.6.+sIz

Bir şeyin bulunmadığını ifade eden, yokluk bildiren isimler türetir.

- ✓ hayırsız (I-45,15)
- ✓ rahatsız (I-33,25)
- ✓ susuz (I-50,1)
- ✓ duzsuz "tuzsuz" (I-27,6)
- ✓ motorsuz (I-52,6)
- ✓ davulsuz (I-14,64)

1.2.1.2.1.7.+dAş

Eşlik, ortaklık ve bağlılık bildiren isimler türetir.

- ✓ arkadaş (I-14,10)
- ✓ gādaş "kardeş" (I-11,1)
- ✓ vatandaş (I-15,5)

1.2.1.2.1.8.+(I)ncI

Asıl sayı isimlerinden sıra bildiren sayı isimleri türetir.

- ✓ birinci (I-8,9)
- ✓ ikinci (I-8,11)
- ✓ beşinci (I-13,8)

1.2.1.2.1.9.+(ş)Ar / +(ş)Ā

Asıl sayı isimlerinden üleştirme sayı sıfatları yapar. Bazen ‘r’sesi erir ve ünlüyü uzatır.

- ✓ ikişer (I-20,27)
- ✓ üşer “üçer” (I-20,27)
- ✓ birē ikişē “birer ikişer” (I-59,8)

1.2.1.2.1.10.+man

- ✓ gocaman “kocaman” (I-20,4)
- ✓ şişman (I-21,28)

1.2.1.2.1.11.+al

- ✓ topal (I-61,22)
- ✓

1.2.1.2.2. İsimden Fiil Yapan Ekler

1.2.1.2.2.1. +LA

Bu ek isimden fiil yapan eklerin en işlek olarak kullanılan ektir. Hemen her çeşit ismin sonuna gelerek yapma veya olma ifaden eden fiiller yapar (Ergin,1993:170).

- ✓ başla- (I-9,5)

- ✓ bala- “bağla- (I-4,12)
- ✓ dırmıkla- “tırmıkla” (I-18,1)
- ✓ ayıkla- (I-30,3)
- ✓ işle- (I-10,37)
- ✓ yemle- (I-46,4)
- ✓ sula- (I-6,8)
- ✓ topla- (I-5,2)
- ✓ yolla- (I-37,2)

1.2.1.2.2.2. +LAn-

+LA- ekiyle kurulmuş geçişli ve geçişsiz fiillerin bazılarını –n- dönüşlülük ekiyle genişleterek +lAn- biçiminde kaynaşmış ve bir birleşik ek oluşturmuştur (Korkmaz,2019).

- ✓ rahatlan- (I-44,43)
- ✓ datlan- “tatlan” (I-55,17)
- ✓ evlen- (I-59,2)
- ✓ yaşlan- (I-1,37)

1.2.1.2.2.3. +LAş-

+LA- ekinin genişlemiş hâlidir (Gülsevin, 2020).

- ✓ kararlaş- (I-5,3)
- ✓ ayarlaş- (I-9,1)
- ✓ yardımlaş- (I-16,15)
- ✓ bayramlaş- (I-38,13)
- ✓ avlaş- (I-50,13)
- ✓ vedalaş- (I-55,11)

1.2.1.2.2.4. +(A)l-

Genellikle sıfatlardan geçişsiz fiiller yapar.

- ✓ azal- (I-15,26)
- ✓ düzel- (I-24,14)

1.2.1.2.2.5. +(A)r- / Ā-

Genellikle renk isimlerinden fiiller türetir. Bazen ‘r’sesi erir ve ünlüyü uzatır.

- ✓ kızar- (I-61,15)
- ✓ sarar- (I-8,7)
- ✓ sarā- “sarar-” (I-31,38)

1.2.1.2.2.6. +A-

Tek heceli kelimelerden hem geçişli hem de geçişsiz fiiller türetir.

- ✓ dile- (I-13,7)
- ✓ kapa- (I-61,21)
- ✓ oyna- (I-12,10)
- ✓ yaşa- (I-33,2)

1.2.1.2.2.7. +Ik

İsimlere gelerek geçişsiz fiiller türetmeye yarar.

- ✓ birik- (I-23,8)

1.2.1.2.3. Fiilden İsim Yapan Ekler

Addan ad türeten ekler olduğu gibi, fiilden ad türeten ekler de ya fiil kök ve gövdelerine yahut da ad kök ve gövdelerinden oluşturulmuş fiil gövdelerine getirilen eklerdir (Korkmaz,2019:142).

1.2.1.2.3.1. -(I)m

Bazen tek bazen çift heceli fiillerden ek türeten kullanımı yaygın olan bir ektir.

- ✓ ayrım (I-44,23)
- ✓ bakım (I-15,38)
- ✓ daıtım “dağıtım” (I-2,2)
- ✓ doum “doğum” (I-14,13)
- ✓ geçim (I-15,54)
- ✓ satım (I-48,6)
- ✓ alım (I-48,6)
- ✓ yarım (I-20,33)

1.2.1.2.3..2. -(I)K

Sıfat ve adlar türeten işlek bir ektir.

- ✓ delik (I-22,4)
- ✓ açık (I-24,40)
- ✓ artık (I-8,11)
- ✓ büyük (I-5,4)
- ✓ kırık (I-39,6)
- ✓ souk “soğuk” (I-46,11)
- ✓ yörük (I-37,3)

1.2.1.2.3.3. –GIn

Genelde tek heceli sözcülere gelir. İki heceli sözcüklerde kullanımı nadirdir. Fonksiyonunda bir büyültme, aşırılık manası vardır (Ergin,1993:273).

- ✓ salgın (I-14,29)
- ✓ kızgın (I-55,16)
- ✓ yorgun (I-61,21)

1.2.1.2.3.4. -(y)I/ -(y)U

Daha çok tek heceli geçişli ve geçişsiz fiillere gelen –I/-U eki çok işlek ve verimli bir ektir (Korkmaz,2019:153). Şekil ve yapı bakımından bir bağlantı ünlüsüdür.

- ✓ dizi (I-21,23)
- ✓ koku (I-46,10)
- ✓ korku (I-29,2)
- ✓ ölçü (I-54,6)
- ✓ ayrı (I-9,9)
- ✓ sürü (I-10,41)
- ✓ yarı (I-53,8)
- ✓ yazı (I-54,7)
- ✓ ölü (I-36,3)

1.2.1.2.3.5. -(y)IcI

- ✓ örücü (I-15,5)
- ✓ görücü (I-11,17)

1.2.1.2.3.6. -In

- ✓ ekin (I-24,29)
- ✓ gelin (I-30,14)
- ✓ oyun (I-12,9)

1.2.1.2.3.7. -mIr

- ✓ yāmur “yağmur” (I-44,31)

1.2.1.2.3.8. -men

- ✓ ō̄retmen “öğretmen” (I-13,11)

1.2.1.2.3.9. -(I)t

- ✓ yourt “yoğurt” (I-20,51)

1.2.1.2.3.10. -GI

Bu ek de Türkçede eskiden beri işlek olarak kullanılan eklerden biridir (Ergin,1993:271).

- ✓ baskı (I-3,13)
- ✓ bilgi (I-33,1)
- ✓ çalgı (I-14,59)

1.2.1.2.3.11. -l

- ✓ okul (I-8,11)

1.2.1.2.4. Mastar Ekleri (İsim-Fiil Ekleri)

Fiilimsi ekleri, bazen kalıcı isimler (isim, sıfat, zarf) de yapabilmektedir (Gülsevin,2020:125). Zeynep Korkmaz fiilimsi eklerini çekimsiz fiil olarak adlandırır. Fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle türetilen, ancak şahıs ekleri alarak çekime girmedikleri için yargı bildirmeyen dolayısıyla da bitmemiş fiil niteliğinde olan fillerdir (Korkmaz,2019:747).

Mastar ekleri; yemek adı, oyun adı, kavram adı, eşya ve araç adı yapabilmektedir (Gülsevin,2020:125). Mastar ekleri içinde türetmeye en uygun ektir.

1.2.1.2.4.1. –mA

✓ **kaynaması** bittikten sōna kulak verisin “kaynaması bittikten sonrana kulak verirsin” (I-22,8)

✓ **sulama** yok (I-18,12)

✓ imece usuli **çalışmamız** vardır "imece usulü çalışmamız vardır" (I-23,11)

✓ sevip sevip **ayrılması** çok güçtür (I-57,7)

✓ kınayı **yakması** var (I-44,18)

✓ **konuşmayı** bozoyō "konuşmayı bozuyor" (I-15,61)

✓ kuru **dolma** koyabilirsin (I-25,8)

✓ **sarma** olur (I-19,6)

1.2.1.2.4.2. -mAk

✓ ōlanı **okutmak** için izmire gittik "ōlanı okutmak için İzmir'e gittik" (I-16,19)

✓ düün **yapmak** istemedilē "düğün yapmak istemediler" (I-25,31)

✓ oyunnan **kaçırmak** istedilē "oyunla kaçırmak istediler" (I-25,35)

✓ tütün **dikmek**, ekin **yolmak**, hayvanlara **bakmak** (I-1,29)

✓ undan sōna gelin **almak** geliyō "ondan sonra gelin almak geliyor" (I-35,5)

1.2.1.2.4.3. -(y)Iş

✓ haberleri yok burya **gelişi** "haberleri yok buraya gelişi" (I-10,5)

✓ unları sōna **satışa** babalarımız götürdü "onları sonra satışa babalarımız götürdü" (I-1,36)

1.2.1.2.5. Sıfat-Fiil Ekleri

Sıfat-fiil ekleri, fiil kök ve gövdelerine gelerek geçici sıfatlar yapar.

1.2.1.2.5.1 -(y)An

- ✓ balıkçılık **yapan** da var (I-37,8)
- ✓ burdaki **kalanlā** çoban "burdaki kalanlar çoban" (I-59,5)
- ✓ **kaynayan** etlerden (I-20,18)
- ✓ **almayan** kaldı (I-29,9)
- ✓ **dōranmayanı** bir iki tanesinin karşıda dōrarız "doğranmayanı bir iki tanesinin karşıda doğrarız" (I-36,4)
- ✓ **isteyen** peynir gosun "isteyen peynir koysun" (I-5,4)

1.2.1.2.5.2. –cAk

- ✓ ava **almıcak** şekilde "hava almayacacak şekilde" (I-22,9)
- ✓ fırın **yakacak** çalı yok (I-31,15)
- ✓ **kuruyacak** deniz (I-33,9)
- ✓ iri **dikilcek** fidanları alıyōduk içinden "iri dikilecek fidanları alıyorduk içinden" (I-20,35)

1.2.1.2.5.3. -Dık / -Dî

- ✓ odunlā **geldî** zaman "odunlar geldiği zaman" (I-19,5)
- ✓ oba **dedîmiz** topluklar vāmışlā "oba dediğimiz topluluklar varmış" (I-38,17)
- ✓ badem **istedîn** şekilde "badem istedîn şekilde" (I-58,8)
- ✓ kövlerden **tanıdıklā** gelîdi "köylerden tanıdıklar gelirdi" (I-44,13)

1.2.1.2.5.4. –mIş

- ✓ **bişmiş** buyday "pişmiş buğday" (I-20,16)
- ✓ **kullanılmış** desti olacak "kullanılmış testi olacak" (I-22,6)
- ✓ kültür **harmanlanmış** entarisini giyer (I-23,17)

1.2.1.2.5.5. -AsI

✓ gömlekler **kuruyası** kadan “gömlekler kuruyasıya kadar” (I-31,29)

1.2.1.2.6. Zarf-Fiil Ekleri

Zarf-fiil ekleri, fiil kök ve gövdelerine gelerek geçici zarflar yapar.

1.2.1.2.6.1. -(y)A

✓ bu bu **gide gele** gide gele (I-15,22)

✓ ōrendik gāri ona **baka baka** (I-11,9)

1.2.1.2.6.2. -(y)ArAk

✓ çalıştım sıhiye **olarak** “çalıştım sıhhiye olarak” (I-2,3)

✓ cumartesi gün **bairarak** gelirlē “cumartesi gün bağırarak gelirler” (I-14,61)

✓ **severek** mi, görücü usulü mü? (I-11,17)

✓ kostik **vererek** işte (I-11,30)

✓ toumunu alıp **ekerek** tohumu ekerek “tohumunu alıp ekerek tohumu ekerek” (I-25,18)

1.2.1.2.6.3. -(y)AlI

✓ yetmiş iki sene oldu **geleli** o küve “yetmiş iki sene oldu geleli o köye” (I-49,1)

1.2.1.2.6.4. -(y)Ip

✓ aı direklere **bālayıp** “ağı direklere bağlayıp” (I-13,1)

✓ toplayıp **gelip** burda satıyom “toplayıp gelip burda satıyom” (I-17,23,26)

✓ sevip sevip **ayrılması** çok güçtür (I-57,7)

1.2.1.2.6.5. -(y)IncA

✓ okul boş **kalınca** reze depremlerde arızalanmıştı (I-13,12)

✓ üç ayla **çıkınca** boş ayda (I-14,8)

✓ sovan **yapıncaya** kadā “soğan yapıncaya kadar” (I-15,34)

✓ şindi düüne **başlayınca** ilk evela “şimdi düğüne başlayınca ilk evvela” (I-19,1)

✓ her şē **zamlanınca** millet işleyemez oldu “her şey zamlanınca millet işleyemez oldu” (I-47,4)

✓ **açılınca** pişē “açılınca pişer” (I-55,15)

1.2.1.2.6.6. -mAdAn / –mAdAnA

✓ düün **olmadan** damat gelin “düğün olmadan damat gelin” (I-10,28)

✓ **ayırmadan** olmaz hurmalarını (I-13,19)

✓ **uyumadan** sabā kadan rakı içedik “uyumadan sabaha kadar rakı içerdik” (I-31,2)

✓ köv **kurulmadan** evvel “köy kurulmadan evvel” (I-38,19)

✓ tam **dolmadana** işte müdürle geldilē “tam dolmadan işte müdürle geldiler” (I-14,13)

1.2.1.2.6.7. -kAn(A)

✓ undan sōna **saarkan** da hayvanın "ondan sonra sağarken de hayvanın" (I-50,7)

✓ sōna **garıştırīkan** garıştırīkan bakdın "sonra karıştırırken karıştırırken bakdın" (I-49,11)

✓ çatıda **yatarken** dün (I-1,10)

✓ aldı **daşınırken** hepsi (I-10,42)

✓ onu takip **edēken** edēken o yarım bıraktı "onu takip ederken ederken o yarım bıraktı" (I-11,6)

✓ burdan **giderken** bir şişe rakī alınır "buradan giderken bir şişe rakı alınır" (I-12,3)

✓ kövü **dolaşırkene** orada "köyü dolaşırken orada" (I-19,11)

1.2.1.2.6.8. -Ik < -Ip

Güneybatı Anadolu ağızlarından, bu arada Muğla ağzından da derlenmiş metinlerde p > k değişmesinin pek çok örneği bulunmuştur. Karaburun ağzında sadece tek bir ses kaydında örneğine rastlanmıştır.

✓ eren dedenin başına **gidik** de okursan " eren dedenin başına gidip de okursan" (I-8,3)

Ayrıca sadece tek bir ses kaydında karşılaştığımız farklı zarf fiil grupları görülür.

✓ ōle olū **gidikez** malları orman basıken napcaz bilmem? "öyle olüp gidince malları orman basısınca ne yaparız bilmem?" (I-10,13)

✓ zeytin şimdi **başaraktan** başararak kışın toplarız "zeytin şimdi başlayıp kışın toplarız" (I-54,4)

1.2.1.2.7. Fiilden Fiil Yapan Ekler

Fiil kök ve gövdelerinden fiil türetmek için kullanılan eklerdir. Fiilden fiil yapma ekleri nitelik olarak iki gruba ayırmak mümkündür. Birinci grupta yer alan

fiilin çatısını etkilemeyen ve tıpkı öteki yapım ekleri gibi, eklendiği fiilde köklü birer anlam değişikliği yaparak eskisinden farklı anlamda yeni fiiller türeten eklerdir (Korkmaz,2019:180). İkinci grupta ise çatı ekleri yer alır.

1.2.1.2.7.1. –mA

- ✓ yapma- (I-15,61)
- ✓ kalma- (I-15,20)
- ✓ sevme- (I-29,14)
- ✓ bilme- (I-55,13)

1.2.1.2.8 Çatı Ekleri

1.2.1.2.8.1. Oldurgan-Ettirgen

-dIr-, -Ar-,-Ir-,-It, -T- ekleri getirilerek geçişsiz (olma bildiren fiiller) fiiller geçişli hâle getirilir (Gülsevin,2020:133). Böylece oldurma bildirirler. Aynı ekler geçişsiz fiillere getirilirse oldurgan çatı oluştururlar.

1.2.1.2.8.1.1. -dIr-

- ✓ fırını gızdırcaz “fırını kızdıracağız” (I-4,10)
- ✓ sōna tabi kaldırız onu “sonra tabi kaldırırız onu” (I-13,6)
- ✓ bubası anladırmış “babası anlatırmış” (I-14,33)
- ✓ ordan gözlediriz “oradan gözletiriz” (I-14,63)
- ✓ unlara yidirdim “onlara yedirdim” (I-16,3)
- ✓ su gabadırız “su kapatırız” (I-18,12)
- ✓ gelin ata bindiririz (I-19,11)
- ✓ yourdu bandıriyōz “yoğurdu bandırıyoruz” (I-20,68)

1.2.1.2.8.1.2. -Ar-

- ✓ karanfili koparıS bo̅le “karanfili koparırız böyle” (I-24,40)
- ✓ üç kamyon üzüm çıkar (I-15,22)

1.2.1.2.8.1.3. -Ir-

- ✓ gördüm ne geçirdim (I-61,14)
- ✓ elli iki yılında bitirdim (I-13,8)
- ✓ malzeme olarak pişiririz (I-25,10)

1.2.1.2.8.1.4. -T-

- ✓ saşda gızardırız “saçta kızartırız” (I-5,5)
- ✓ gurutuluyō düüyōduk “kurutuluyor dövüyorduk” (I-28,11)
- ✓ gölün dibinde beklediriz “gölün dibinde bekletiriz” (I-56,2)

1.2.1.2.8.2. İşteş

1.2.1.2.8.2.1. -(I)ş

Fiilin birlikte veya karşılıklı yapıldığını ifade eden çatı ekidir.

- ✓ köv köv dolaştırıyodu “köy köy dolaştırıyordu” (I-21,7)
- ✓ orda birbirimizin buluşurduk “orda birbirimizle buluşurduk” (I-14,2)

1.2.1.2.8.3. Edilgen

Etken fiillerden –(I)- /(U)L ve- -(I)n- (U)n- ekleri ile kurulan fiiller edilgen fiillerdir (Kormaz,2019). Bu fiillerin oluşturduğu çatılara edilgen çatı adı verilir.

1.2.1.2.8.3.1 -(I)n-

- ✓ sabunla çamaşır yıkanır mı? (I-30,33)
- ✓ sabā ezanı okuncak “sabah ezanı okunacak” (I-14,17)
- ✓ gelinin yüzü alınır (I-14,54)

1.2.1.2.8.3.2 -Il-

- ✓ ondan sōna yenilir içilir “ondan sonra yenilir içilir” (I-14,54)
- ✓ undan sōna yakılcak “ondan sonra yakılacak” (I-14,17)
- ✓ herkesi davet edilidi “herkes davet edilirdi” (I-44,12)
- ✓ tarlada karık açılıyōdu “tarlada karık açılıyordu” (I-20,30)

1.2.1.2.8.4. Dönüşlü

Dönüşlü fiiller, -(I)n ve –ıl- ekleriyle yapılır. Kendi kendine olma veya yapma bildirirler (Gülsevin,2020:136).

1.2.1.2.8.4.1. -(I)n-

- ✓ kızlā toplanır “kızlar toplanır” (I-14,60)

1.2.1.2.8.4.2. –Il-

- ✓ kövlü bu tepeye çekilmiş “köylü bu tepeye çekilmiş” (I-13,24)
- ✓ peşine dakıldım “peşine takıldım” (I-62,6)

1.2.2. Kelime Çeşitleri

1.2.2.1. İsimler (Adlar)

İsimler canlı, cansız bütün varlıkları ve mefhumları tek tek veya cins cins karşılayan; varlıkların ve mefhumların adları olan kelimelerdir (Ergin,1993:207).

1.2.2.1.1. Çokluk

- ✓ onlara mendil verirle "onlara mendil verirler" (I-55,2)
- ✓ unnar büyüdü "onlar büyüdü" (I-3,9)

1.2.2.1.2. iyelik

- ✓ işim (I-11,34)
- ✓ tarlaŋ "tarlan" (I-20,28)
- ✓ küftesi "köftesi" (I-16,12)

1.2.2.1.3. Hâl Ekleri

- ✓ gelin kız var (I-1,8)
- ✓ ata bindircez "ata bindireceğiz" (I-35,12)
- ✓ sōna tekneye girersin "sonra tekneye girersin" (I-15,17)
- ✓ evde yani bahçemde (I-25,29)
- ✓ yannış yerden başladık "yanlış yerden başladık" (I-62,3)
- ✓ sabahtan lüküsle giderdik abi lüküslen "sabahtan lüksle giderdik abi lüksle" (I-43,14)
- ✓ sonra güzelce onlara (I-26,4)

1.2.2.1.4. İsim Tamlaması

- ✓ binanın içinde (I-61,12)
- ✓ çobanıŋ yanına “çobanın yanında” (I-31,23)
- ✓ yimek molası “yemek molası” (I-43,14)
- ✓ buranıŋ zeytini “buranın zeytini” (I-7,17)

1.2.2.2. Sıfatlar

Türkiye Türkçesinde çok geniş bir yeri olan sıfatlar, adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlerdir (Korkmaz,2019:335).

1.2.2.2.1. Niteleme Sıfatı

- ✓ **küçük** sabunla çamaşır yıkanır (I-30,33)
- ✓ bo̅le **güzel** yaımız olur “böyle güzel yağımız olur” (I-10,16)
- ✓ foçadan **ufak** gayık aldı “foçadan ufak kayık aldı” (I-11,1)
- ✓ **eski** adetler işte bo̅le “eski adetler işte böyle” (I-12,6)
- ✓ **iyi** filmleri seyrederken millet (I-21,18)

1.2.2.2.2. Belirtme Sıfatları

1.2.2.2.2.1. İşaret Sıfatları

- ✓ **bu** sėfer oraya döndük “bu sefer oraya döndük” (I-15,32)
- ✓ biz **bu** sigarayı (I-17,7)
- ✓ **bu** sene dikmedim (I-45,9)
- ✓ burda **şu** meydandan (I-17,10)
- ✓ **o** aacı bilir “o ağacı bilir” (I-1,2)

1.2.2.2.2.2. Sayı Sıfatları

1.2.2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

- ✓ **üç** tane kız kardeş (I-1,31)
- ✓ **üç** kamyon üzüm çıkar (I-15,22)
- ✓ **dört** kardeşiz biz (I-1,37)
- ✓ **on altı** yaşlarında deliganlıyım "on altı yaşlarında delikanlıyım" (I-15,52)
- ✓ **kırk gü**n youracasın otuz kırk gün "kırk gün yoğuracaksın otuz kırk gün" (I-46,8)

1.2.2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

- ✓ başında **birer** insan olcak "başında birer insan olacak" (I-20,11)
- ✓ onların da **birer** reisleri varmış (I-38,18)
- ✓ **onar** tane (I-38,25)

1.2.2.2.2.3. Soru Sıfatları

- ✓ **hangi** aaçta hurma varsa "hangi ağaçta hurma varsa" (I-10,13)
- ✓ **kaç** sene orda mevlüd okutdu? "kaç sene orada mevlit okuttu?" (I-8,4)
- ✓ **kaç** yaşında idim? (I-29,13)

1.2.2.2.2.4. Belirsizlik Sıfatları

- ✓ **biraz** yourt koy, biraz yā koy "biraz yoğurt koy, biraz yağ koy" (I-20,51)
- ✓ **fazla** bāı yok "fazla bağı yok" (I-15,27)
- ✓ ȫle **çok** köfelerle çıkarıyōduk "öyle çok küfelerle çıkarıyorduk" (I-20,33)

1.2.2.3. Zamirler

Zamirler nesneleri temsil veya işaret suretiyle karşılayan kelimelerdir (Ergin,1993:249).

1.2.2.3.1. Kişi Zamirleri

1. teklik kişi (ben)

Ben zamirinin baná şeklinde çekimlendiği örnekler vardır.

- ✓ ben diyō orda yukarda " ben diyor orada yukarıda" (I-1,11)
- ✓ ben gidē vuru sırtıma getirdim "ben gider vurur sırtıma getirdim" (I-4,11)
- ✓ evladım ben bȭle söyledim "evladım ben böyle söyledim" (I-6,9)
- ✓ bana lor söylediler, çobanlardan (I-43,2)
- ✓ ȭle olsun dedi baná "öyle olsun dedi bana" (I-24,22)

2. teklik kişi (sen)

- ✓ sen nasıl yaparsın melemen? (I-26,1)
- ✓ sen bununla beş senelik evlisin (I-8,16)
- ✓ ben sana veririm navlunla git (I-11,32)
- ✓ sana şu araziyi verecem "sana şu araziyi vereceğim" (I-38,9)

3. teklik kişi (o)

- ✓ sōra o çıkıyōdu "sonra o çıkıyordu" (I-28,9)
- ✓ ona bakıp durun "ona bakıp dururum" (I-8,19)
- ✓ ondan sōna ezēsin "ondan sonra ezersin" (I-9,2)
- ✓ ne onun adı (I-11,30)

1. çokluk kişi (biz)

- ✓ gelirken yolda karşılar bizi (I-12,5)
- ✓ biz bekleriz hurma olsun (I-13,19)
- ✓ bizim köv yerlerinde "bizim köy yerlerinde" (I-14,1)
- ✓ valla bizde herkez aynı "valla bizde herkes aynı" (I-59,16)
- ✓ ekdirmiyō bize "ekdirmiyor bize" (I-18,6)

2. çokluk kişi (siz)

- ✓ siz dedim (I-24,13)
- ✓ gençlē bȭle sizin gibi şurda “gençler böyle sizin gibi şurada” (I-49,21)
- ✓ siz oynamadan yaktırmam kınayı (I-14,21)

3. çokluk kişi (onlar, onlā, onnar, onnā, onna)

- ✓ onları bir karış aralıklı dikeriz (I-14,41)
- ✓ onları sıyırdıktan sōna “onları sıyırdıktan sonra” (I-1,20)
- ✓ onnan geçim sālıyōz “onla geçim sağlıyoruz” (I-17,3)
- ✓ onnarlan ūraşıyōz, geliyōz “onlarla uğraşıyoruz, geliyoruz” (I-7,13)
- ✓ onlā hiş bi şi bilmiceklē “onlar hiç bir şey bilmeyecekler” (I-10,9)
- ✓ onnan bȭle ezilir buyday “onla böyle ezilir buğday” (I-20,15)

1.2.2.3.2. Soru Zamirleri

- ✓ **kim** yetişcek bişçek “kim yetişecek pişecek” (I-46,5)
- ✓ **hanginizin** damadımız olcak? “hanginiz damadımız olacak” (I-24,9)

1.2.2.3.3. Belirsizlik Zamirleri

- ✓ zaten saroş **herkes** “zaten sarhoş herkes” (I-12,9)
- ✓ **herkes** bohça kor “herkes bohça koyar” (I-24,35)
- ✓ **kimse** gelen yok (I-3,5)
- ✓ ȭle **hepsi** olur “öyle hepsi olur” (I-4,21)
- ✓ **biri** yirmi iki, biri on sekiz yaşında (I-9,8)
- ✓ **kimisi** yemeini yapar “kimisi yemeğini yapar” (I-23,18)

1.2.2.3.4. Dönüşlülük Zamiri

- ✓ **kendime** göre evde yani bahçemde (I-25,29)
- ✓ hem **kendisi** o aacı bilir “hem kendisi o ağacı bilir” (I-1,2)
- ✓ aacında **kendi** hurma yapar “ağacında kendi hurma yapar” (I-13,17)

✓ zeytinlik **kendini** bulsa da sovandan patlıyō “zeytinlik kendini bulsa da soğandan patlıyor” (I-15,36)

✓ zamanda da **kendimize** de yapıyoduk “zamanda da kendimize de yapıyorduk” (I-28,15)

1.2.2.3.5. Zamirlerde Tamlama

✓ **sizin** o üstünüzdeki yerleri (I-44,34)
✓ **bizim** bālarımız “bizim bağlarımız” (I-3,1)
✓ **bizim** atımız vā “bizim atımız var” (I-7,1)
✓ **bizim** buranın zeytini (I-13,15)
✓ **onun** evine (I-19,17)

1.2.2.4. Zarflar

Fiil ya da fiilimsilerin anlamını zaman,yer-yön, tarz, miktar, soru bakımından tamamlayan veya sınırlandıran kelime gruplarına “zarf” denir (Gülsevin,2016:77).

1.2.2.4.1. Yer-Yön Zarfları

✓ ternen yat **aşaı** “o terle yat aşağı” (I-30,12)
✓ **aşaı** indik “aşağı indik” (I-44,18)
✓ hepsini **geri** getidik “hepsini geri getirdik” (I-10,30)
✓ sonradan **geri** yapıldı (I-29,7)

1.2.2.4.2. Zaman Zarfları

✓ **ertesi gün** sabahta kesiyōz “ertesi gün sabahta kesiyoruz” (I-11,27)
✓ **yarın** gece sōna kakādım “yarın gece sonra kalkardım” (I-31,30)
✓ **dün** bana soruyō “dün bana soruyor” (I-1,10)

✓ **baharda** onun yapraklarını, şelerini mesela ayıklıcan “baharda onun yapraklarını, şeylerini mesela ayıklayacaksın” (I-25,25)

✓ **şimdi** baharın yönmüşlē “şimdi baharda yünmüşler” (I-31,40)

✓ **āşam** ayrı ayrı tabaklarda çıkarī yirdik “akşam ayrı ayrı tabaklarda çıkarır yerdik” (I-4,4)

✓ **yazın** gelirlē, burda üç ay kalırlā “yazın gelirler, burada üç ay kalırlar” (I-7,14)

1.2.2.4.3. Niteleme ve Durum Zarfları

✓ eşyaları **iyice** doldu (I-15,37)

✓ hocamız daha **iyi** biliyō “hocamız daha iyi biliyor” (I-14,26)

✓ güzel olur kokulu (I-14,80)

✓ bu kadā **kısa** anladıvarıp durū “bu kadar kısa anlatıverip durur” (I-15,27)

✓ **yavaş yavaş** pişer (I-14,84)

✓ albay **bȫle** bakıyō “albay böyle bakıyor” (I-21,36)

✓ yufkayı **şȫle** yapıyōsun “o yufkayı şöyle yapıyorsun” (I-20,58)

1.2.2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları

✓ **sonra** biraz kabardıkdan sora “sonra biraz kabardıktan sonra” (I-20,24)

✓ **birazcık** sulandırış olcak “birazcık sulandırılmış olacak” (I-20,67)

✓ ama **çok** olcak **çok** oldū zaman “ama çok olacak çok olduğu zaman” (I-20,29)

✓ onu **hiç** bilmiyoruz artık (I-1,24)

✓ ben sabunu **pek** bilemem (I-48,16)

1.2.2.5. Edatlar

Edatlar, yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı

bulunan, gramer bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlenin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir (Korkmaz,2019).

1.2.2.5.1. Ünlem Edatları

1.2.2.5.1.1. Ünleme Edatları

- ✓ **e,** bu bu gide gele (I-15,22)
- ✓ **ah**, bizim çetîmizi kimse çekmedi! "ah, bizim çektiğimizi kimse çekmedi!" (I-6,9)
- ✓ "**hadi** len! denize enelim "hadi lan! denize inelim" (I-15,3)

1.2.2.5.1.2. Sorma Edatları

- ✓ et biraz pişti **mi** şe oldu mu? "et biraz pişti mi şey oldu mu?" (I-25,8)
- ✓ **hani** konuşurduk daha dorusu "hani konuşurduk daha doğrusu" (I-14,2)
- ✓ çabuk bir şē dē **mi**? "çabuk bir şē dē mi?" (I-24,25)

1.2.2.5.1.3. Gösterme Edatları

- ✓ **işte** ōle evladım " işte öyle evladım" (I-1,27)
- ✓ **işde** baççeleri ekiyōz "işte baççeleri ekiyoruz" (I-7,6)

1.2.2.5.1.4. Cevap Edatları

- ✓ **evet**, onları kullanırdık "evet, onları kullanırdık" (I-1,27)
- ✓ unları **hayır**, dedim "onları hayır, dedim" (I-14,21)
- ✓ **tamam** kızım, dedi (I-24,22)

1.2.2.5.2. Bağlama Edatları

1.2.2.5.2.1. Sıralama Edatları

✓ ilkokulu saip **ve** ambarsekinin ortasında (I-48,8)

1.2.2.5.2.2. Denkleştirme Edatları

✓ salçasını **veyaut** domat zamanıysa domadını "salçasını veyahut domates zamanıysa domatesini" (I-25,5)

✓ tavuk etiyle **veya** normal etle yapıyōz "tavuk etiyle veya normal etle yapıyoruz" (I-25,2)

✓ araziyi verecem **veyahut** şē verecem "araziyi vereceğim veyahut şey vereceğim" (I-38,9)

1.2.2.5.3. Cümle Başı Edatları

✓ **zaten** şimdi köyde hiç diken yok (I-1,39)

✓ **emme** çok çalıştım ōlum " ama çok çalıştım oğlum" (I-49,6)

✓ **ama** ati ertesi gün çıkarlā "ama ati ertesi gün çıkarlar" (I-54,8)

1.2.2.5.4. Son Çekim Edatları

✓ ordan bugüne **kadan** herkes "oradan bugüne kadar herkes" (I-62,4)

✓ kıyıya **kadā** denizin tabanına ā gerilir "kıyıya kadar denizin tabanına ağ gerilir" (I-15,9)

✓ bu **kadar** oluyō yufka "bu kadar oluyor yufka" (I-20,59)

✓ duruma **göre** yedi gibi ālar toplanır "duruma göre yedi gibi ağlar toplanır" (I-15,7)

✓ mis **gibi** kokuyō “mis gibi kokuyor” (I-16,6)

1.2.2.6. Fiiller

Fiiller, işi, hareketi, oluşu, durumu karşılayan kelimelerdir.

1.2.2.6.1. Birleşik Fiiller

Bir yardımcı fiil ile (et-, ol-, kıl- eyle-) bir isim veya fiilin birleşmesiyle yapılır.

1.2.2.6.1.1. İsim + Fiil Yapısında Olanlar

1.2.2.6.1.1.1. İsim + eT-

✓ davul zurna **devam etti (**I-44,18)
✓ **vefat etmiş** kövde “vefat etmiş köyde” (I-14,27)
✓ süsleyerek **rahat etmiyor** (I-58,9)
✓ kardeşlerini **kaybetmiş** (I-14,33)
✓ **tarif edceksin** “tarif edeceksin” (I-20,13)

1.2.2.6.1.1.2. İsim + ol-

✓ istedilē **nişan oldu** “istediler nişan oldu” (I-14,3)
✓ ama **kayboldu** diyō “ama kayboldu diyor” (I-1,14)
✓ biz ȫle **gelin olduk** “biz öyle gelin olduk” (I-10,24)
✓ orda **emekli oldum** “orada emekli oldum” (I-2,5)

1.2.2.6.1.1.3. İsim + Kıl-

✓ sabah **namazını kıldık** mı (I-14,35)
✓ beraber **namaz kılā** “beraber namaz kılar” (I-55,11)

1.2.2.6.1.1.4. İsim + eyle-

- ✓ allah **rāmet eylesin** “allah rahmet eylesin” (I-32,18)
- ✓ allah **rahmet eylesin** (I-32,10)

1.2.2.6.1.2. Fiil + Fiil Yapısında Olanlar

1.2.2.6.1.2.1. Yeterlilik Fiili

Yeterlilik fiilleri bir esas fiilin -(y)A zarf-fiil biçimini üzerine bil- yardımcı fiilin getirilmesi ile kurulur (Korkmaz,2020).

- ✓ **yapabildîm** kadar yapıyōm “yapabildiğim kadar yapıyorum” (I-41,2)
- ✓ zeytin **toplayabiliyōz** “zeytin toplayabiliyoruz” (I-17,3)
- ✓ kuru dolma **koyabilirsin** (I-25,8)

1.2.2.6.1.2.2. Tezlik Fiili

Tezlik fiili, Türkçede çok kullanılan yardımcı fiillerden biridir ve ver- ile yapılır. ver- yardımcı fiili ansızın olma, çabukluk, kolaylık, rica anlamları katar. Karaburun ağzında “ıver-“ fiili birçok anlama gelecek şeklinde kullanılmıştır.

- ✓ bana su verivē acık sen bana **akıtıvē** “bana su veriver azcık sen bana akıtıver” (I-1,7)
- ✓ parmaklāmı **deliverî** “parmaklarımı deliverir” (I-11,13)
- ✓ şēlerini **dikiveridim** “şeylerini dikiverirdim” (I-14,49)
- ✓ bahçenin içine **koyuveriyōm** “bahçenin içine koyuveriyōm” (I-31,36)

1.2.2.6.1.2.3. Süreklilik Fiili

Bu gruba giren tasvir fiilleri, esas fiilin -(y)A, -(y)I veya -(y)Ip zarf-fiil biçimleri üzerinde dur-, gel-, kal-, gör-, koy- (ko-)yardımcı fiilinin getirilmesi ile oluşturulur (Korkmaz,2020:716).

- ✓ ona **bakıp durun** “ ona bakıp duruyorum” (I-8,19)

✓ bu kadā kısa **anladıvarıp** durū “bu kadar kısa anlatıverip durur” (I-15,27)

✓ geçi **bakıp durūsan** geçi piyniri, koyun bakıp durūsan koyun piyniri… “keçi bakıp dururs an keçi peyniri, koyun bakıp dururs an koyun peyniri… (I-59,14)

İKİNCİ BÖLÜM
METİNLER

I-1	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Bahriye Koçkan (ilkokul, 1956) Amberseki Efsane, anı ve tarım

meselā bak o yüz senelik o çınār aacı. bizim şurda bu evin sayibi yüz yāşında öldü. hem kocası hem kendisi o aacı bilir. belki bin senelik o aaç. bilmiyoz artık biz. biz geldik atmış altı yaşına biz o aacı biliriz. bunlar seksen doksan yaşında onlar bile o aacı biliyōlar. bak evvelden bizleri büyütürken bu köyün suyu yokmuş. ordan hep böyle afedersin çocukların bezlerini orda yıkārlarmış onlar. "aman! azcık sen kız bana su verivē acık sen bana akıtıvē "diye. hȭle diyōlar. biz de o sıkıntıları yaşadık, hani şimdi suyumuz çok bizim ama orda o periyi yok gelin kız var. orda gelin kız var diyōlā. bak dün o şıh ali var orda. orda bir kıS geldi. onun giyeniymiş geldi. ben diyō orda yukarda çatıda yatarken dün bana soruyō : " bahriye abla diyō geldi bana kahveye şey diyō ben diyō rüya mı gerçek mi bilemicēm diyō. bōle cepken giymiş, diyō başında diyō şȭle bir şey diyō çeşmenin başında buralarında bōle çiçekleri vardı diyō. bȭlü rüya mı diyō gözümü açtım bȭlü çeşmede yüzünü yıkıyodu diyō. onan sōna ama kayboldu diyō. ȭle bir şey var mı ? diyō şimdi bana soruyō. valla kızım ne bilim, dedim. biz o zaman geçmiş hani yaşlılarımızdan korkardık çocukken bile oraya gitmeye. yok oda bir gelinlik kız vāmış, yok bilmem ne vāmış. biz görmedik, dedim ama ȭle bir masal gibi belki de ȭle anlatıldı. biz de ondan hani ȭle kaldı gulāmızda.bubalarımız biz bile gittik daa .dādan onları dāda oluyolā. onları kesēdik. kestikten sōna bütün bȭle genç kız oldümüz zaman. burda giderdik, yēvmiyeylē ile onları dallarından tek tek sıyırıdık. onları sıyırdıktan sōna ondan sona gelirdi. bi başlarımız vardı, onları alırdı.

izmire artık nere götürüyōsa orda satıyōdu onları. hani onları çok hani ! valla onu hiç bilmiyoruz artık kokuda mı kullanırlārdı, ilaçta mı? bak şurada var o ottan şöyle bir mis gibi de kokusu var. yemeklerin içinde balık

yemeklerinde de balıklarda, et yemeklerinde hep bunları kullanıyōduk. de mi hanife abā? evet, onları kullanırdık. işte ō̃le evladım. hepimiz buralarda çok çalıştık biz. çitçilik yaptık,onları ilkokula kadar anca okuttular bizi. onu tütün dikmek, ekin yolmak, hayvanlara bakmak… keçi, koyunlarımız vādı. ondan sōna bunlar leşber insanız biz. bi ābimiz vādı, onu okuttuk. biz

çalıştık onu okuttuk. biz üç tane kız kardeş onları onu okuttuk. eh! bizim de nasibimiz kısmetimiz çıktı, biz de evlendik barklandık, torun sahipleri olduk.biz çocukken ilk evvēla çocukken annelerimiz fidanları dikiyōladı, dikerdilē. undan sōna onlar büyüdükten sōna tarlada unları şō̃le bir demir çıbumuz vardı bizim. onlan onları dikerdik. undan sōna onlar büyüdükden

sōna karādık, otunu yolādık. unları sōna satışa babalarımız götürdü burada. tütünü yaşlandılar. yaşlandılar, onlar bıraktılar. biz evlendik, dört kardeşiz biz. onlar evlendi, herkez evine gitti. yaşlılar da o işi yapamadīna göre onlar da bıraktılar . zaten şimdi köyde hiç diken yok. onları dikmip durūlā hani biz evelden diktik ama şimdikilē dikmiyōlā.

1-2	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Behçet Yetim (ilkokul, 1948) Amberseki Askerlik anısı

askerde önce iskenderuna gittik. iskenderundan sōna iki ay sōna bizi daıtım yaptılar. sıhiye olarak istanbul deniz hastanesine gittik. deniz hastanede sıhiye olarak ayrıldık. yirmi iki ay deniz hastanesinde çalıştım sıhiye olarak. fazla ne olcak başka? köye geldik, köyde kaldık. ondan sōra köyde kaldıktan sōra büroya çārdılar durmuş yaşarlara. oraya gittim. orda

emekli oldum geldim, burdayız. gine izmire gidip geliyōz, işlemizi yapıyōz.

I-3	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Fatma Akçalı (İlkokul, 1938) Amberseki Köyün eski durumu

biz eşendereliyiz. ta! baımız vādı, bahçemiz vādı ama bizim bālarımız çok güzel bādı. bizim evimiz de vādı orda. babamın gününden ama babamın gününden. orada evimiz vādı. ah çok bȭle deniz altımızdadı. denizi çok güzeldir ah! o eşendere yok mu? canıma geşti ama yok. yerlē durū ama insan yok. şimdi insan yok. şimdi kimse gelen yok. bāımız vādı,

tütün dikēdik, ekinimiz vādı, her işimiz vādı. tütünü ilk önce fidan ekeriz. fidan ekēdik. o büyüdü mü sökeriz o fidanları gideriz. tarlamızı işleriz ama tarlalarımız urdadı. undan sōna unları diker. karık açā adamlā biz dikeriz. çapalan bȭle karık açā bizde arkasından dikeriz unnarı. unnar büyüdü mü çapālarız, büyüdürüz. undan sōna başlarız kırmā. aman tütün

deme de ne dersen de gari! unnarı gırarız, undan sora dizeriz, büyüdür gargılara da dizeriz. undan sōnaunları guruduruz, balya yaparız. unnarı baskıya korlā balya yapālā. hadi, undan sōna satarız unnarı ȭle işte ōlum.

1-4	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Hilmiye Yetimoğlu (ilkokul, 1941) Amberseki Yemek ve ekmek tarifi

odunda bişîrdik. evel milangaz nēde tüp nēdedi. odun ateşi kızdı mı tencereyi suvanı dōrucaz, ondan sōra salçasını gōcaz salça yoksa tomat gavuru goyarız. kaynamā başladı mı bulguru atādık içine pilav. garıştırdık unu birkaç kere gapadır āzını kuru fasulye vāsa onu da bişirirdik. ikisinden de āşam ayrı ayrı tabaklarda çıkarī yirdik. ekmek köv ekmē. hamır bulcāsın

îşi hamır unu āşam ēzecesin. un gōcāsın bir çanak , otuz çanak yourcāsın ;gapatacasın. sabah oldu mu ununu elicēsin. beş altı ekmek olacak, yedi ekmek olacak. hamırı da goyup suyu sıcak sunan yourup ununu döküp iminēlere dökeriz, yorganın altına gabatırsın gari. kışsa soba yakcāsın yazsa olur yavaş yavaş. oldu mu fırını gızdırcaz çalılan. adam getiri çalı adam

gitmese ben gidē vurū sırtıma getirdim dādan. yakın çalı gızdırırdık fırını minerleri ekme'leri getirdik ura. fırını sildi mi? sildi mi bi çuval bāladık eski çuval, buz gibi kilimi. fırını silēdik. kürek de vā ekmek kürei .acık altında un fırın vakti oldu. unu ekti mi . ekti komşu ekmēni yapıvēdi. hemen birimiz atādık. yine ekmek beş evde, altı evde,sekiz evde sekizini

düzēdik. undan sonra kapat fırını gari. e'mekler pembe olacak. pembe oldu mu açādık. aşdı mı kendisi çekedi kendini gari. iki saat sōra çıkarıdık e'mekleri. eve götürü sofa bezine yazādık. e'mekleri koyādık kurusa ekmekler acık suda siyalar. kapatıp yorgan üstüne burada pamık gibi birer bire ye. soudu mu kō bir çuvalcıa ya bu kabı sandīn varsa sandîne kō fare

birisi gelmesin. ōle hepsi olur evde o. ordan çıkarır yirdik gari çoluk çocuk. her hafta e'mek yōrurduk.

1 – 5	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Neriman Yetimoğlu (İlkokul,1941) Amberseki Yemek tarifi

gelincikler vā bu da olur, liba da olur. undan sōna ıspanak gibi olur onlā. toplarız unları yıkarız, gıyarız. katmer yaparız. çökelek gorus. unnan youruyōz. şōle şōle hamır yapıyoz. unu açıyōz, açıyōz kararlaşsı mı içine şė goyuyoz. istiyen nor gosun isteyen peynir gosun ne gorsa gorsun. ot da gorus. gapatırıs gablarını büyük olanlarını. onları atarız, sat odun ateşinde

saşda gızardırız.yā dökeriz. dūnde de bizim burda ekseri keşkek yapālā, pilav yapāla, etli nout yapālā. zeytin yaı da vā şindi her türlü ya vā. istese zeytinyaını yapsınnā, iste çiçek yaınnan yapsınnā.

1 – 6	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Saliha Kalaycı (İlkokul,1934) Amberseki Sohbet

evladım tütün tarlalarında zebillik çöktük. su yok. anason ekēdik, tütün ekēdik. ondan sōna çocuklarımız iki dāne üç dāne çocuk keletiriŋ içinde böyüttük. sallādık bo͞le uyandıŋ bo͞le demir kazıkları dikēdik. yine ayrılmadık kocalarımdan yine. suyumuz yok. şindi evlerin içinde dolu su her şemiz vā.her şemiz vā. amdolsun çok şükür gördük. ama gaç para

ihtiyarladık. adamnā yok. seksen sekiz yaşındayın ben. bizim çektîmiz çok. minatı vuruduk sırtımıza imlek atādık. gidēdik urda fırın vādı. sabā namazı kalkardık, tütünleri fidanları sulardık sabahtan. ayvanlar da bi sürü damda. ah bizim çektîmizi kimse çekmedi çok. evladım ben bo͞le söyledim mi.. .

1-7	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Şengül Çakır (ilkokul, 1957) Amberseki Çiftçilik ve sohbet

bizim atımız vā. atımızlan çif süreriz. zeytinlerimizi tarlālāmızı ėkeriz. ondan sōra anason tarlaya sürdu͞nüz zaman anasonumuzu saçarız içine. anasonlarımız çıkar. çıktıktan göre onları toparlārız. onlar tabi tohum tutar. o tohumları elden bo͞le uvalarız. zeytin diplerinde, aaçlarımızın dibinde uvalarız. unları satarız. yani önceden satarız şimdi unnā yok. şimdi

bir zeytin bi de baççelerimiz işde baççeleri ekiyōz, domatesimizi biberimizi onnā… zeytinimiz vā. zeytinlerimiz küçük āçlardı artık büyük büyüdü. dedelēden kalma, babalardan kalma … hurma çeşitimiz. tabii hurmalarımız olur yeşil zeytinimiz olur, hepsi olur. çok güzel şēlerimiz māsüllerimiz güzel. keçilerimiz vā, koyunlarımız vā. unnarı yaparız. Dört

dāne torunum vā. unnarın gelecēni düşüp durus. yani her şēlerini yapacaz torunlarımızın.unnar için çalışıyōz, cabalıyōz. her şeyimizi yapıcaz. torunuŋ bi tanesi evde napsın çocūm askerlik vā, iş yok oturuyō. iki tanesi ufak bi tanesi evli mngde çalışıyō. ōlu vā bi dāne dört yaşında onnarnan ūraşıyōz, geliyōz, gidiyōz. işte bo̅le. yazları gelirlē, gelirlē. geliyōlā,

geliyōlā. yazın gelirlē, burda üç ay kalırlā, beş ay kalırlā. ondan sora bitti mi tatil kaçalā, giderlē.unu hurmayı zeytin dibinden topluyōz.eve getiriyōz, yıkıyōz. yıkadıktan sōna unu tuzlan salamura yapıyōz. salamura tuzlan salamura yeşilini de o̅le. hurma zeytin evet. buranıŋ zeytini hiş bi yėre benzemez zaten.buranıŋ zeytini çok güzel.yeşil zeytinimiz,trilye

zeytinimiz her şēimiz güzel.

1-8	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Gülsevin Akça (ilkokul, 1937) Eğlenhoca Efsane ve sohbet

şini bi eren dede varmış. dede varmış. başı kopmuş, başı orda galmış. başı kopmuş uvacık yolunda orda başı galmış. onı da eren dede dēriz. oriyi mezerini yapmışlā. eme eren dedeniŋ başına gidik de okursan her muradın olupdurū. bunuŋ anası bilmem kaç sene orda mevlüd okutdu. burdan köv bitti. eh işte yapmış orıy koca mezarı vā. eren dede tepesinde. her giden

oruy okur.benim ōlan bile oduna giderdiŋ. başına gidik de onu okudu mu anne takikada sararın odunu gelirin, derdi. o̅le bir dedemiş birimiş eren. bunun anası vādı her sene orda mevlüt okudurdu. işte o̅le orda bir tane yatır vā.bir daıŋ tepesinde koca bir mezarı vā. ōlum, birinciye kadā gittik; geçirmedilē .ikinciye kadar böyüdük. bubam başkası ile nişanladı, çıkardılā

okuldan. çıktık artık tamam. ikinciye kadar gittik. çıktık gāri okuldan, okul yok. o̅le işte kendi aramızda o̅rendik.kendi aramızda o̅le ögrendik işte. bubamız huysuzduŋ. ondan sōna bubamla çiftçilik, çapacılık, belcilik, ekin,

hayvancılık hepsini dālara koştuk. ondan sōna evlendik. onu da sürükledilē derelerden tepelerden bubam vermedi. nikahlıdık, sürükledilē .tā elce kōy

yeri dāların tepesinden yalın ayak başı kabak nikah olduinden sen bununla beş senelik evlisin ,dedilē. sen nereye ayrılacāsın,dedilē. abām da geldi. niyin vāsa yaktı bubam, dedi. ben gāri onunla gittim dedenle gāri. şimdi dede doksan iki yaşında. ona bakıp durun. dede evde nah! dede orda bak muşmula olan yerde. çıkārın ona bakarım. bak orada bir şeyler yaydım.

onları satārım. seksen beş yaşındaım ninem ben.

I – 9	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Hatice Devrim (İlkokul,1965) Eğlenhoca Keşkek tarifi ve zeytincilik

keşkei nasıl ? ilk evel etleri gaynadısın. ondan sōra onu ayarlaşıp buraya gorsun. āşam da keşkei ıslādısın. sabāla gurusun. ondan sōna ezēsin bişdikden sōna. keşkek düünnerde, günnerde devamlı yapıyōz. haftaya da yapcaz yine burda keşkek evet. bak ben iki gün ōluma düün yaptım. perşembe başladım pazara gadar dört gün dört gėce. bak, bo͞le buraları

barcar gibi parmakların hepsi patladı. dört gün dört gece goca gazannarla yimek yaptık. çocùklarıma iki ōluma ikisine de aynı o͞le yaptık. torunum vā üş Tene birisi yirmi altı, biri yirmi iki, biri on sekiz yaşında üş Tene torunum vā. balıkçı ōlanları da balıkçı.sabāla gideriz bā. fırmalarını ayrı toplarız. zeytinlerini ayrı toplarız.bizim buraya özel bir furma çok güzel. bak

bak ācından fırma dalı olarak dökülür. o͞le alcāsın yicēsiniz o şekilde çok güzel oluyō.

1-10	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Melek Güneş (ilkokul, 1955) Eğlenhoca Düğün, kına adetleri, zeytincilik ve sohbet

torunnā bi gızım, bi ōlum vā. ikisi de izmirdelē. orda birer dāne dourdulā. bi ōlan ōlumun kız da dourdu yo. e, on bir sene sōna bi dā dourdu ōlan o da ana sınıfına gidiyi üş yaşında. valla oteki büyük lise ikide küçük anaokulna gızımınkı da ikinci sınıfta. bilmiyom ilerde nasıl olur? izmir çocùi hiçbi şēden haberleri yok burya gelişi. ellerinde tekneloci dünyaya

bakıp durūlā. bilgisayar, telefon iş mi vā, gayrı mı vā biz ölü geliriz. dede hiç umurları deil gȭmėdiler ki. bir ōlum vā işte o gidē yardım edē. gelin konyalı o da çok bilmez. gız da okudu ondan sōna işe girdi. o da hiş reşberlik bilmez. damat hiş bilmez. ȭle olū gidikez malları orman basıken napcaz bilmem? torunlā naap? onlā hiş bi şi bilmiceklē. ȭle okuyolā işallah

okurlā ȭle işte. bi kız bi ōlan izmirden ikisi de burda biz tütünden eskiden çocuklāmız hep kaştılā. hiş geş yok kövde. hep en geci biziz işde.sabālā uyanısın. sabā erkenden kalkāsın kayvaltını ilaşlarını içēsin. çabuk çabuk gidin domuzlā hurmaları yimesin diye. hangi aaçta hurma varsa toplarsın. ondan sōna zeytinleri toplāsın, çuvala gorsun. āşam oldu mu

acık daha toplasam acık daha gayret karannık çöküverî. gelisin onları hurmaları hemen anında satısın, paraya çevirisin. yāları da fabrikayaveririz. bȭle güzel yaımız olur. ȭle işte çok olūsa iyisi yemiyeci tutarız. biz mesele yarıya vēdik. kendimiz çok yapamıyōz. sadece amcanda oluyō ȭle işte o şekilde. önce gızı istersin. gısmet olursa verise ōlan tarafına. onsa sōna

birkaç ay sōna anlaştıktan sōna bütçeleri iyi ise hemencik düün yapāsın. kına gecesinde eskiden lüküslernēn hiç böyle ceyranlar yokdu. ondan sōna atlan ertesi gün yine yapāsın köve kına gecesinde para basımı tencere korlā. pazar günü yapar ōlan tarafı. akşam gelir gız evinden gelini çıkarırlā. ata bindirirlē davul eşlînde gelini ōlan tarafının evine götürürlē.

bōle işte bizim zamanımızda ō̄ledi. şimdi izmir alıp geçivedilē. şimdi az önce taksinen biz ō̄le gelin olduk, atnān gittik. bō̄le yani kısa yoldan… şimdi alıp isteyip durūlā birbirlerini buluyollā. düün olmadan damat gelin herkes. ondan sora olusa olur olmasa o bir tēkme başka bulup dururlā. ana baba ya aber alıyō ya almıyō. günnük duruplā bir gece orda kına gecesi

yapıp izmirde yapıp gidiyōlā. mesela bugün çeyiz vardı. yarın yine çeyiz vā izmire ikisi de. kız çeyizinde aman çocùm bizim zamanımızda azgınnık vādı. şimdi çok insanlā kullanmıyolā. çok çeyiz yaptım ben. bir tek kızım vādı. arabalā doldu hepsini geri getidik. her şē yatak yo yatak deil yorgan ondan sonā havlulā işte çencere bardak ondan sora iş çamaşırı her şē

hazırlıklı oluyō. bi tane çocu'vādı, çok çeyiz yaptım ben. kayrola dakımları işledik ama şimdi örtülmüyo ki. kaç dakım kayrola dakımı, kac dakım mutfak takımı o büfeleŋ içindeki îne oyalānı sıyırmış atmış bir boncuk dakmış. ō̄le işte! şimdi istemiyō çalışıyō ya çēz meyiz isteyen yok şimdi hemen usulden bi geyecek parası ōle evde olcak kadā şimdikilē.

çok iyi! bir sürü eskilē .bi de o gitti eşyaları iyice doldu benim ev .ev aldı daşınırken hepsi getirdi burdan götüdüklerini bō̄le.

1-11	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Nimet Akça (ilkokul, 1955) Eğlenhoca Balıkçılık, sohbet ve düğün adetleri

bizim ōlan gādaşımız yokdu beş dāne kızıS biz. bubam gitdi foçadan ufak gayık aldı geldi altı metrekare içinde de iki tane aı vādı. ondan sona bizi yeniden aı yaptık her şei yaptık. ōlumuz olmadîndan burdan yayan gaynarpınara gidēdik. gaynarpınarı biliyō muŋ? èn azından iki üç kilometre yayan gidēdik, gelirdik bubamla. ben örēdim. bir adam getti bubam bir gün

ā örücü. bundan dedi ō̄reniŋ, dedi. biz onu takip edēken edēken o yarım bıraktı gitti. kösederelidin o, bizim akrabamızdıŋ. sabah o gēmeden biz aı

yaptık, bitidik abāmla ikimiz. dede dedi ki: “ meslēmi elimizden aldıŋız.” biz aı örmē ɵ̄rendik gāri ona baka baka. sabahlā gidēdik, āları çekēdik. ben yüzmek bilmem bubam şuramdan ip bāli verî bana yirmi

kiloluk bidonu arkamdan denize kaçāsam diye. āları çekēdik, barbuna atādık, karakısa atādık. körfeze gidēdik karadüze, inciraltına gidēdik inciraltına. üş dört ay ēllerim bɵ̄le delinî bɵ̄le yatāım ben. mazota ıslāım. iki çanak mazot yanımda bɵ̄le mazota ıslām ellēimi ɵ̄le yatādım. parmaklāmı deliverî. çok güzel günlerdin o günlē. gız ne anladaim ben

evlilikle? gafur geldi bize yaprakta bekliyōduk.” nasī evlendiŋiz nimet teyze?” dedi. severek mi, görücü usulü mü? “amanın cocùim” dedim bizi dedim, görücü usulü vēdiler emme kara sevdalı yaşadık biz, dedim. önce kına gecesi olū, istenî. eski düünler nerde gāri şindi? perşenbe gününden başlar. çeyiz asāsın, her şē yapāsın, yimeklē yapāsın. iki gece

düün olū. ilki bi āşam olū kına gecesi gibi ondan sōna yeniden güzelce düün olū. depene bi tencere gorlā içine para atarlādı eskiden. dakıyı ɵ̄lēdin. bɵ̄le bi yalabık gazanlā vādı şēlē.kına gecesinde gelini bɵ̄le oTūrdullā bɵ̄le orta yere . eskiden bɵ̄le zandalye yok keletilē vādı bɵ̄le çubuk keletilē üstüne oTurdūlā. başına da servi örtēlē telli işlemeli. bi de tepesine tencere

gorlā gelen geçen kına şisi işte, dakı, dakı adeti…paraları atarlā içine. takımız ɵ̄ledin. ēlenirlē . davul zurna çok. içki ,davul, zurna, yimek…önce odunları yakıyōsun, sac ayı goyuyōsun, gazanı goyuyōsun. içine bi kova su gaynıycak, gaynıcak.ondan sonra yaını dökcen.yaıda gaynadıktan sonra az az ,az az kostik vererek işte bi buçuk saat içinde oluyo. döküyōz galıplara

ertesi gün sabahta kesiyōz.defne yapraı suyu goyuyōz içine kokulu olsun diye parfüm. ha, ɵ̄le oldu işte! ertesi gün kestin mi sabun hazır.bak şindi torunlā ortaoku lisedelē. ünivesitē giççeklē. ben diyōm ki şii gazan. ne onun adı çanakkaleyi gazan çanakkaleyi gazan! gıza da deyip durum çanakkaleyi şehitleri gezmek için. damat deyip durū ki bana adayı çanakkaleyi ben sana

veririm navlunla git anne gez. ankarayı gazaŋsıŋ. şindi ier kazanırsa ankaraya gitcem torunumnan ünivesitede. onlarlā gezceŋ. onlarlā benim ni başka işim yok gücüm yok. tōrunlaım, çōcuklaım beni yardıma niden ihtiyacım olsun? gelsinlē ben onları salındıkları yetē. gelirlē, gelirlē çocūklāım reşat altını reşad… normal altın deyil.

1-12	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Cemil Özder (ilkokul, 1948) İnecik Düğün adetleri

ya, geceden işte düün saibi topluyōdu herkezi. oduna gitçeklē isim yazılıyōdu zaten. kim kim gitçek? yazılmasa bile tembi ediyōdu herkez kim gitçek oduna filan diye. burdan giderken bir şişe rakī alınır. oraya gidilir ve oradan rakī hem içilir hem odun yapılır. dönüşte odunları sarā geliriz. gelîken yolda davul karşılā buradaki davul burada kalıyō tabi.

gelîken yolda karşılar bizi. gene rakıyla gelirlē karşımıza. aç karnına hem içeriz hem de oynaya oynaya gelirdik buraya yollarda. eski adetler işte bōle .yemē götürlē eve düün saibi. orda herkez oduncular gelir. orda yemeini yerler. ondan sōna davul başlar meydanda çalmā hani bu sefer kafalar bulanık zaten saroş herkes. hadi oyun oynamā. iki üç gün gece

gündüz düün olurdu.

1-13	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	İltan Özder (ilkokul, 1938) İnecik Tarım, balıkçılık ve köyün tarihi

çökertme derlē kullanırdık. aı direklere bālayıp iki ucunu dışarıya iki ucun kenara bālarsın. balık üstünden geçerken kenardaki direi çekib içerde kalan balıı kayıklan toplarsın. zaman gelir seksen kilo yüz kilo, yüz yirmi beş

kiloya kadar levrek yakaladīm gün oldu. bugünlerde ōle geçti.kövümüzde cenaze olunca kövümüzdeki her kişi cenazeye katılır.üş

gün cenaze gömülmesin üş gün bi yere gitmez. üş gün sōna tabi kaldırız onu yerine yerleştiriz. tabi herkez evine gider baş salıı diler.bu adettir.bin dokuz yüz kırk yedi yılında okula başladım. elli iki yılında bitirdim. beşinci sınıfa kadā oturdum. beşinci sınıftan sōna bi tarafa gidemedik. kaldık kövde. o günden beri de kövde yaşıyorum. köv okulu

yıkıldı.yıkılmasının da sebebi de yatılı okul oldu karaburunda. ōretmen oraya taşındı. okul boş kalınca reze depremlerde arızalanmıştı. o yıkıldı yenisi yapıldı başka. iki sene de o da çalıştı. yatılı okul nedeniyle o da iptal oldu.şimdi yerine kontini şē zeytin okulu oldu.çocuklūmuz tütün dikmekle geçti, başladı. bunun yanında masulümüz olarak da tütün, zeytin,

üzüm vardı. üzümle tütün şu an bitti. bi tek zeytine galdık. zeytin bizim buranın zeytini aacında kendi hurma yapar. toplar yersin ācından . tabi dier zeytinleri biz tek tek dibinden toplarıZ. dier taraflarda sırıkla düşürüp hemen toplayıp yiyōlā. biz bekleriz hurma olsun dökületeni toplar ayırıZ. ayırmadan olmaz hurmalarını. hurmaların bugün kilosu otuz lira otuz

beş lira dier zeytinlerin kilosu yirmi lira yirmi beş liraya gidiyō. om beş liraya herneyse…senesini bilmiyorum ama buraya bir veba hastalī gelmiş. veba hastalıında bu köv, gabir bizim gabir kövün ortasındaymış. şimdi kövün dışında galdı. o zaman kövlü bu tepeye çekilmiş. buraya yerleşmiş. bütün halk rāmetli olmuş. dışardan gelenlerle tekrar bu kövü

kurmuşlā. toplarıZ, ayrırıZ.

1-14	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Serpil Özkaya (İlkokul, 1955) İnecik Tütün dikimi

şēde eskiden gızları bizim köv yerlerinde bırakamazlardı. okuldan çıktı mı şe erkek çocuklā okuldan çıkan köv okuluna gelirlē. orda birbirimizin

buluşurduk. hani gonuşurduk daha dōrusu. on iki yaşında istedilē nişan oldu. beş sene nişannı durdum. amca da bak yüksel amcaŋ gençlî de şē. o yokardakı daha önceden işte askere gitmezden şēsi de o.

ondan sōna da o on yedi yaşındadı. nişannı durduk ev temelden ev olmadan kimse gızını vemez. taş bina yapcaksın temelden. köv yeri ȫledi. onları da yaptırdı gayınpederim. ondan sōna geldi, askerden geldi. on yedi yaşında ana buba imzasınnan üç ayla boş ayla geliyodu. üç ayla çıkınca boş ayda hoca nikah olmaz dedilē. nikah olmaz dedilē. geldilē şēden

karaburundan nüfos memuru bubacımın tanıdıdı arkadaşıdı. geldi oncazım şimi nikamı kıyıvēdi. nikamıkıyıvēdi ana buba imzasınnan on yedi yaşında. o zaman ȫledi. on sekizi doldurmadana şē olmazdı. e ben haziranda şeyim oldu. benim yaşım da eylül doumluyum ben dokuz eylül doumluyum. tam dolmadana işte müdürle geldilē. çok arkadaşımızla allah

razı olsun. muhtar da ȫle işte konyalı amca vardı. mustafa amca oncaız da öncülük yaptı. kövün ileri gelenleri de İşte ȫle napalım ōlum. kına yıkāma işte yakıldı mı cumartesi günü āşam ama kınayı yaktırmaz gelin. sabā ezanı okuncak undan sōna yakılcak. kınayı gelirlē ve derlē: kızım hadi allah aşkına uyuycaz biz şēler yaşlılā sözüm, yengelē olsun, çolū çoçū vā. kızım

hadi gari! hayır, efendim! sen de oynıcāsın . bütün ehtiyarları inadımdan oynattım ben. şēler vādı, yaşlılā vādı, annemden böyük. onlara dedim: fethiye teyze nazmiye teyze, unları sen de tanırsın ya! unları hayır, dedim. siz oynamadan yaktırmam kınayı, dedim. isterseniz, dedim. bekleyin sabaha kadan, dedim. kalktılā oynadılā. aa deyip dururlā. o zaman da otūmak

bilmedilē. kız serpil allah razı olsun senden çok özlemişim oynamā dedilē. eh işte gari böyüyüz de ya! torun sāibi insanlar tabi öyle işte. işte mezarlık kövün ortasındamışmış. bu bir hastalık çıkmış salgın hastalık neydi o? veba hocamız daha iyi biliyō. veba hastali çıkınca insancıklar hep ölmüş. bȫle şē yapamamış da günde üç dört dene insan vefat etmiş kövde. bu sefer şēlē

ayrılmışlā. biz ayrılalım demişlē. elli hoca o tarafa olmuş kösederede bu tarafa ayrılmış. bizim kövlülerin gine ayrılmışlar. kaynarpınarımız da vā

ama kaynarpınara kadan da zaten varmışmış eskiden. evle bizim şeyde bizim satıldı böyük yer ya! urlarda her taraf evmişmiş eskiden kaynapınara kadā. sōna işte bu veba hastalînda çok insan kaybetmişik. ayrılmışlar gāri

onlā. bak bubacım sōlerdi onun da babası anladırmış.babanla gine bilmez belki bubası anladırmış he kardeşlerini kaybetmiş ve hep ālarmışmış bazen.tütünün dikimi işte şē yapādık. fidanları eriştiririz, şē yaparız. undan sōna da sabahlā dikimine başlārız. sabah namazını kıldık mı hemen gideriz fidan sökmē . undan sōna sökēriz geliriz. o zaman eskiden kavaltı bir şē

yok. tarana çorbası bişiririz, yiriz, içeriz. undan sōna hadi bakalım şē tütün tārlasına! erkeklē şē açalā. iki tane kalıpçımız olur galabalıkta. iki kişi birden bunlarlan dünürkene biz. hatice dünürlernēn ikimiz iki tarafın da amcan da coşkun amcan da yüksel amcan da şeyi açarlārdı karıkları açarlārdı. bizler de tütün dikeriz garî. çocuklā da fidan atarlā. dizi dizi bir

karış aralıklı onları bir karış aralıklı dikeriz. undan sona on beş yirmi gün gün geçti mi sözüm facik çapa dēriz. facik çapayı yapārız. undan sōna da büyük çapası olur. bir ay oldu mu büyük çapasını yāparız. undan sōna sabahları da kırmā gideriz garî. dip tütün dērîz. dip tütünü kırārız. dip üstü dērīz onu kırarız. undan sōna ortası altı seferde biter, tütün. bu boy olur tabi.

bir buçuk metre bir metre olur tütün. kuvvetli yērlerde, bunların orda iki metre bile olurdu. ōle olurdu. gider kırarız. undan sōna da küleme vādı bizim sen bilip durursun di mi? şēde evin arkasında şēlerin benim bu köyun terzilîni de yapardım ben de. yaşlıların şalvarlarını bi şēlerini dikiveridim. eskiden hazır bi şey yok ōlum. hep şilen onların bi şēlerini dikiveridim. ne

kadan şēler vāsa yaşlılā vāsa gelirlē benim külemeye hemen. herkes gelirdi. tütün diziverirler bāna. ben de dikişleri varsa getiririler. ben onlara dikiş dikiveriŋ, elbise dikiveriŋ, şalvar dikiveriŋ ekseri. ōleydi eskiden ōlum.şindi düünün başladînden mi anlıteyim? şindi perşembe gün gız tarafına gidilir. eskiden tabi beriber yokdu. yüz alınır gelinin yüzü alınır. ondan sōna yenilir

içilir işte. gız tarafı yidiri içiri. ondan sōna da cuma günü āşam gāri düün başar. o āşam da başlar da oynarlā bütün gençlē eme davullā gelmezlē ta!

cuma gün āşamdavullā gelir. ondan sōna da davullarnan bütün tabi gençler eskiden bo͞le şē yok. hani garışık oynama yok, ōlanlā gave yanında oynarlā meydanda. gızlā da da köv odası böyük içlimiz vardı düün salonu. orda

oynarlā ama biz çalarız dünbelē o͞le. hani şē yok. çalgı yok şindiki gibi. bütün genç kızlā toplanır, çāırırlā, oynarlā işte o͞le olur. ondan sōna da işte cuma günü āşam odunculā gider sabaha karşı dörtte. cumartesi gün bairarak gelirlē sapancıkdan bu tarafa geçmezlē. bi kilometre ötede sesleri duyulur. onlā hemen zatı gözlediriz biz şurdan yüksekten. ötüz tepesi dēriz oraya.

ordan gözlediriz. geldi mi hanı, odunculā geliyō, geliyō! davulsuz gelmezlē. davul önüne gitcek. karşılamā mezelernen, içkilernen o͞le giderlē. ondan sōna alırlā, gelirlē. e gari oynaşırlā, şē yaparlā. ōlan tarafı yimēini de yidiri. o dādan gelenlerin ondan sōna da şē yedirlenir. gıS tarafınınkı da gelin almā günü pazar gün yemek olur. kız tarafı gelin çıkcak ya herkez

oraya gelir ama şindi bizim mısafirlerimiz kövlerden, izmirden, mordaından, karaburundan gelenlē çok gelirdi eskiden. sülalemiz her taraf orası sülale gidiyōla, evleniyōla, bi şē oluyōlā. orlardan yinilir, içilir dört günde pazar günü āşam düün biter eme şēde pazartesi gün de duvag olur. ōlan tarafında gıs yengeleri de giderlē. kıS tarafı da gider eme ana baba gitmez. onlar

sabāla damat el öpmē gelir. gaynanın gaynatanın elini böyüklerin ellerini. ondan sōna ana baba gitmez yakınları giderlē. oynamā şē yapma. hani ana buba gitti mi, aa buna hiç şē goymamış kızının evlendî goymamış derlē. dedikodu olū.şēmiz vā sabalā saat ekseri sabah namazı kıldıktan sōna gider kabak çiçeklerini toplarız. sonra yumuluverî. ondan sōna geliriz. eskiden

bulgurnan doldururduk ōlum. nane koruz içene merdonoz koruz. bulgur yaparız. sonraki şimdiki gençlē piriçle yapıyolā. pirinçlēn de yapalar. isteyen öyle yapa ama isteyen ekseri bulgurdur şeyi malzemesi. ondan salça koruz. domatesin ayrı rende yaparız. suvanını dōrarız. azcık sarmısak çenteriz, güzel olur kokulu. işte onları doldururuz gari. taze sarmısak varsa

şey taze suvan varsa yapraını dōrarız. üstüne çıkar su kōruz. kısık ateşte eskiden şē mi vādı ōlum milangaz mı vādı. şē şimdikilē kısık ateşte

bişiriyōlā. odun ateşinde bişiririz ama çok yakmayız altını. yavaş yavaş gor oldu mu çekeriz odunları. undan sōna yavaş yavaş pişer o çok güzel olur.şindi düünün başladînden mi anlıteyim? şindi perşembe gün gız tarafına gidilir. eskiden tabi beriber yokdu. yüz alınır gelinin yüzü alınır. ondan sōna yenilir içilir işte. gız tarafı yidiri içiri. ondan sōna da cuma günü āşam gāri düün başar. o āşam da başlar da oynarlā bütün gençlē eme davullā gelmezle ta! cuma gün āşam davullā gelir. ondan sōna da davullarnan bütün tabi gençler eskiden bȭle şē yok. hani garışık oynama yok, ōlanlā gave yanında oynarlā meydanda. gızlā da da köv odası böyük içlimiz vardı düün salonu. orda oynarlā ama biz çalarız dünbelē ȭle. hani şē yok. çalgı yok şindiki gibi. bütün genç kızlā toplanır, çaırırlā, oynarlā işte ȭle olur. ondan sōna da işte cuma günü āşam odunculā gider sabaha karşı dörtte. cumartesi gün bairarak gelirlē sapancıkdan bu tarafa geçmezlē. bi kilometre ötede sesleri duyulur. onlā hemen zatı gözlediriz biz şurdan yüksekten. ötüz tepesi dēriz oraya. ordan gözlediriz. geldi mi hanı, odunculā geliyō, geliyō! davulsuz gelmezlē. davul önüne gitcek. karşılamā mezelernen, içkilernen ȭle giderlē. ondan sōna alırlā, gelirlē. e gari oynaşırlā, şē yaparlā. ōlan tarafı yimeini de yidiri. o dādan gelenlerin ondan sōna da şē yedirlenir. gıS tarafınınkı da gelin almā günü pazar gün yemek olur. kız tarafı gelin çıkcak ya herkez oraya gelir ama şindi bizim mısafirlerimiz kövlerden, izmirden, mordaından, karaburundan gelenlē çok gelirdi eskiden. sülalemiz her taraf orası sülale gidiyōla, evleniyōla, bi şē oluyōlā. orlardan yinilir, içilir dört günde pazar günü āşam düün biter eme şēde pazartesi gün de duvak olur. ōlan tarafında gız yengeleri de giderlē. kız tarafı da gider eme ana baba gitmez. onlar sabāla damat el öpmē gelir. gaynanın gaynatanın elini böyüklerin ellerini. ondan sōna ana baba gitmez yakınları giderlē. oynamā şē yapma. hani ana buba gitti mi, aa buna hiç şē goymamış kızının evlendî goymamış derlē. dedikodu olū.

1-15	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Ahmet Eren (İlkokul, 1952) Kösedere Tarım, balıkçılık ve sohbet

burda bir ticaret amaçlı balıkçılık olmaz sadece dellān kurar bahārın. dellānda ama kıyı balıkçılī olsun bizim burda mevsimine göre havasını mesela bugün hava kaldı. adamın teknesi var. üş beş yüz metre aı var. diyō ki ōluna, "hadi len! denize enelim şu āları atalım, yime'lik çıkaralım." gidiyō, çıkarıyō. vāsa üç beş kilo fazlası geliyō burda vatandaşa satıyō.

zifiri garannık, zifiri garannıkta hiçbi şē olmaz. akşam sat beşten sōna çıkılır. sabah da aşaı yokari beş gibi altı gibi mevsimin duruma göre yedi gibi ālar toplanır. burda sadece aı dellān, dellān kuruyolā. mesela şimdi belirli mesafe hem diyelim ki otuz metre. otuz metre karşıya iki tane direk dikilir. o direklerin arasından kıyıya kadā denizin tabanına ā gerilir. o

uşlarında ip vardır onun o da yokarıya çekilir, bālanır. ondan sōna beklersin orda. balık mesela diyelim, güneyden geliyō, onu görürüz biz. hatta eer hava bozuksa görünmüyōsa o dirēn tepesine şo͡le hemen şu kadācık bi naylon torba yā dökēsin, küçük bir delik açāsın. o ya oraya damladıkça denizi berrak gösterir. sen bile yani gelen balıı denizde görüsün. o yaın

damladī yerden. o damladıkça yayılır o. olur bir ayna bakarsın balık geliyō. ne zaman aın içine girdi hem sādaki kişiye hem soldaki çek ipi! o başlar ipi çekmē. çektikçe ā yükseliyō yokarıya! havuz gibi ondan sōna tekneye girersin içeri kepçeynen ve yāut toplāsın onları.eskiden burda bācılık, hububat, arpa, būday, anason, zeytin azdı burda. en fazla bācılıktı.

burdan sadece şu bizim meydandan iki bmc kamyon sultaniye üzüm haftada bir sarılır. bi bmc kamyon da ovacık diye bir yerimiz vā bizim on kilometre ilerde.orda da ba vār. ordan da katırlarnān beygirlerlernēn körfeze iner. en az iki saat yol bir kamyon da orda çıkar. haftada üç kamyon üzüm çıkar ovacık köyünden sultaniye .e, bu bu gide gele gide gele tabii bizim

bālarımız klasik bā oldūndan bedenen ūraşıyoz. hani bizim topraklarımız biraz kısıtlı dalgalı arazi. maraş ovası gibi ne bileyim şey gibi traktör cayir cayir işleyecek bir durum yok. güc, hep güc iş. bȭle bȭle azalmā başladı bā. bāın da azalmasına sebep tütün oldu. tütün iyi para etti. tütün iyi para etti! şimdi bāda adam senede bir kere hasat yapacak üzüm. o

da herkesin fazla bāı yok. alacak yüz kilo, iki yüz kilo, beş kilo kuru üzüm tütün iyi para ediyō. bir ton para, bir ton tütün dünyanın parası… üzüm hasatından ōlumuza düün yapamıyōduk mesela tütün hasatından düün yapmā başladık. bi sefer bāları yavaş yavaş bi de bedenen yaptīmizdan azaltmā başladık. bi sefer o azaltmaā başladık. allahtan ki onu

yapmışız. bu sėfer o bālar bozulur aşamasında delce gömdük bāın içine. delce, zeytinin delcesi, zeytinin sovanı delce olursa zeytinin ömrü uzun olur çok. şimdiki zeytinler mesela çelik. sırf saçak o sovan yapıncaya kadā en an on beş yirmi sene geçiyō ama ben bunu sovan olarak dikersem iki sene sonra harclıyorum. zeytinlik kendini bulsa da sovandan patlıyō

yeniden aşı yapıyorum ve yeniden filiz yapıyō. bu sėfer oraya döndük. eer onu yapmasaydık, o bādan bozulan tarla tarla olacaktı. bakım olmıcaktı, orman bascaktı, makilik olcaktı. zeytin yaptık her taraf şimdi zeytin. şimdi köyümüzden hemen hemen üç beş kişi bende de vā. üç dönüm bāım vardı kaldı bir dönüm. neden kaldı bir dönüm? benim bir

ōlum var. izmirde çalışıyō çocuk. eh, ben bedenen bu yaşta ben napabilirim? beden gücüm azaldıkça bāı azalttım. gücüm azaldıkça azalttım. ne oldu şindi ? sade yemelik… ben de yaşım almışım, ne kadā yaşıcam belli deil. yarın gitti mi o bā da gitti.mesela eskiden on lira yevmiye.şindi bi düün olur.haftada üş tane düün olur köyümüzde bizim .büyüktü köyümüz

sade bizim zamanımda okulda yüz kişi talebe vardı.e şindi düün olacak para lazım.eskiden biliyosun izmir fuarı popüler. herkez fuara gidecek, para lazım. babamda yok ki yedēnde bana çıkarsın elli lira versin. ben mecburen el işine gitmek zorundaydım. on nira yevmiye bi hafta gidiyodum. fuara gidiyodum o bi haftalık parayı fuarda yiyemiyodum. bi

hafta yiyemiyodum, bereketlidi çok. ama o zaman şindiki gibi ceryan yoktu,televizon yoktu, buzdolabı yoktu.ama o da bi tasarruftu ama gene ne olursa olsun bereketli bi paradı ya! ben o zaman mesela on yedi, on sekiz, on altı yaşlarında deliganlıyım ve o elli lira yüz lira para bi hafta yiyōm ya, bi hafta izmirde! şindi nerde? geçmiten bu güne ne deişti? bi kere gelen misafirler dielim göre göre, konuşa konuşa bi kere giyim olarak, konuşma olarak, hareket olarak konuştümüz cümleleri seçe seçe ayırarak çok fayda sāladı.mesā eskiden burda oturuken ahmet orda oturuyō mesela burdan bārıyoduk : ahmet efe gel buraya! olmuyo şindi. güzel bi şe toparlıyōsun. şindi burda adam argo konuşuyo, burda aile oturuyo nasıl konuşucam? mümkünü yok. ama biz kendi aramızda biz onu götürüyōz gine. ama şindi misafirin yanında acaba tu'af mı konuşoyōz gibi geliyo bize. yani ince elip sık dokuyoz bu sėfer. dorusu ince elip ince dokurkan da konuşmayı bozoyō. torunlara söylüyorum: e gari yapma işte onu dişcēsin şindi gafanı delcēsin ge burayi, gel burayi! diyōm mesela.

1-16	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Ayşe Özgüder (İlkokul, 1951) Kösedere Ihlamur toplama ve köyün eski hâli

sabālā çocuklā eşime gavaltımı yaptırdım, gittim. orda tavuklāım vādı gok tavuklāım civciv çıkarmış, kendim gōk bastıdım. gōk tavuklarımı yımurta sarısı gaynatdım unlara yidirdim. unları doyurdum, undan sōna gittim ıhlamurun acele merdibeni kurdum çıktım. yetmiş iki yaşındayıŋ ıhlamurun debesine çıktım. ıhamurların sinekleri çok oluyō, böcekleri üşüyō yüzüne işte topladım, mis gibi kokuyō hem güzellî hem zorlî vā. onları topladım, getirdim burda dükkanımda satıyorum, şunları ıhlamur. ıhlamur mu,valla bilmiyorum. başka yerde gömēdim çünkü burada güzel yetişiyō. bizim başka arazimizde de vā. o da çok güzē. ben sana köyüme yazdığim şiiri okuyuverin. o benim bütün köyün özelliklerini anlatıyō zaten.

bizim köyümüz çok güzel. bizim köyümüze her sene eskiden dana kesilidi. herkesin evinde ōküz küftesi bişer. mecburen ōküz, bizim köyün en mēşur yemei ōkùz küftesi. ōle işte köyümüzü eskiden taşınılardı arazilere şindi o taşınmak da yok. tütün bai bahçe yardımlaşma çokdu eskiden herkez komşulā birbirlerini bir şēler verirlerdi yardımlaşma vardı. herkez birbirini

çok severdi. işte çalışırdık çapalādık. dādan çalı getiridik, dādan odun getiridik. şimdi gençlerimiz gidiyō ama gine de düünde bayramda çok kalabalık oluyō yani geliyōlar. ben de senelerce bu kövde, bu kövde dōdum böyüdüm. annem de bubam da burda dōmuş büyümüş ve sonra ōlanı okutmak içim izmire gittik biz. izmiri hiç sevemedik. hiç sevemedik burası

amerika mı acàba dedi ōlan. o kadā sevmedik. ben her uyandîmda kövden uyandım.ben kövde çok çalışan bōle daldan dala konan bir insandım. orda sıkıldım. oturdum şiir yazdım.

köyüm
bütün güzelliği toplamışsın üstünde
bir gün görmeyince tütüyōsun gözümde
her nereye gitsem arıyorum ben seni

köv kızıyım ben köv suyu var özümde
geçim kaynağımız zeytin, üzüm, tütündür
kösedere bölünmez bir bütündür
ēlenhoca ,inecik de var ama
benim kövüm, her kövlerden üstündür.

1 – 17	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Ergun Özgüder (İlkokul,1945) Kösedere Tarım ve sohbet

valla burda her şei eriştiriyoduk ōlum . ama gari yaşımız tabi oldu yetmiş yedi bundan sōna leşberlen hiçbi alakamız yok. işte anca anca şuraya bir topan yaınan zeytin toplayabiliyoz. onnan geçim sālıyōz. üş beş kuruş maaş alıyōz. eme'li maaşı bu kadā yani. eskiden eskiden hepsini yapıyōduk ōlum. üzüm vardı, anason vardı, būday vardı, hepsi vardı

eskiden. ama şindi bir şey yapamıyoruz ki! yaş itibarinnan .yok gari tütün mütün hepsini yasakladılā ōlum yok yasakladılā. biz bu sigarayı, nalet olsun bu sigarayı biz kendi tütünümüzden sarıp içiyoduk. ne ilaç vardı, ne bok vardı. şindik tütünlere dayanıyolā zehiri ō̄le muhafaza ediyolā. eme biz maalesef bunu yapamıyoruz işte. onu onu yasaklamaselardı burda şu

meydandan kamyonlarnan üzüm sarılırdı kamyonlarnan. hem de sultaniye üzüm, sultaniye üzüm kamyonlarnan sarılırdı. bu bāları işlerdik. benim bāım vardı. sekiz on gündelik garaj mevkisinde, garaj mevkisinde ordan bir ton üzüm keserdim. hepsini buraya atnan çekerdim. yol iz yok, yol iz yok. atın sırtında geştîmiz yolları bir kere görsen aklına şaşırısın amca buradan nasıl

çalıştınız, dersin.şindi ō̄le bi şe ki bunun bu zeytini topluyoruz. bir hafta on gün topladık mı götürüyōn yahaneye sıkdırıyōn yaımı alıp geliyom. alıp geliyōm yaımı koyuyōn yerine. burdaki zeytin yalık zeytin burda bizim buranın hurma zeytini hiçbi yerde olmaz. bak seferihisarda olur, urlada da olur ema burasını imkanı yok tutmaz. bak hālā da şindi yengecin oraya

hurma zeytin getirdi, hurma zeytin geti. ta bō̄le çöpleri üzerinde çöpleri üzerinde dā. o kadar doal her bizim köyümüzün her şesi doal ema işte bō̄le dışardan gelenlē bi şēle getiriyō burda satıyōlā. onları zaten biz golay golay almayız yani. her şei kendimiz yeriz bak. orda çuvallarda çuvalla tezgahın üzerinde ılamur var. bu ılamur aaçları başka yerlerde çok olur. bizim burda

beş on gomşuda var. bak bende iki aaç var. toplayıp gelip burda satıyōm. hepsi doal yani hepsi, hepsi doal ōlum.

1-18	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Hakkı Şatar (İlkokul, 1960) Kösedere Kavun dikimi ve sohbet

ne anladıyım ya!bizim ektîmiz bostanı sürdürüyōz, dırmıkladıyōz, ekiyōz, üsten bir daha dırmık alıyōz, çıktı. şimdi capalamā gitcem birazdan. valla ne bilîm beş dönüm diksek gine bi ton iki ton boston oluyō .işte gavun, gavun, ünlü deil bizim burda çeşmelerde çeşme gavunu meşme gavunu da bizim burada satıyōz yani bitiriyōz. o kadā yani. az ekiyōz yani. bizim burda domuz derdi bozuk. mahluk ekdirmiyō bize. eksen de gece gündüz başında beglemen lazım tarlada. domuz, bayguş, garga daha ne.. çocùklîmden beri.doksan üçde izmire gitmişdim.. orda işte çalıştık, emekli oldum. bura geleli bi on beş sene oluyorū.aynı köyüme geldim gene yani.İşte iki ay evvel tarlaları sündürdük, dırmıklatdık ,bir daha sürdük.

argadan noudu ekdik, dırmık etdik çıkdılar bo̅le bo̅le vā. mayısın sonunda. su yok bizim burda. sulama yok. kendimiz doldürürken ellerken elledikten sora birar deneke dibine su gabadırız tamam.su mu yo suzuz. bizim buri gelmez denedilē, artejen vurdulā uvaya, aşaı uvacık, burdan göletden basarlarsa gelî bura.

1-19	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Şerife Zorlu (İlkokul, 1944) Kösedere Düğün adetleri

şindi düüne başlayınca ilk evela afedersin, eşeklerlen giderlerdi oduna ama şimdi öyle deil, direktörlerlē gidiyō. odun getirlē yimekleri bişirirlē onlā. ondan sōra akşam kına gecesi olur. kına gecesi gelinin yüzü yazılık. bindallı deil de onu eskiden bindallı yokdu.şimdi garī dalı vā. kapat ben tekrar yine gelcem. āşama olur odunlā geldî zaman keşkeklē bişer. nout

bişirilî, keşkek bişirilî pilav bişirilî. sarma olur. mīsır bo̅rei deriz o olur, hepsini yaparlā hazırlarlā. ertesi güne hazırlık. köyün insanı toplanır,

hediyesini alır gelî. hem yemeini yir hem de şēleri yemeini hem de geline yakın dururlā. gelinin yüzünü yazmā başlarlā. alın yazısı benim şēimde. āşam oldu mu, kına gecesi yapılır. kına gecesinde oynāla her şēini meydana getirilē yani. ondan sōra ertesi gün gelin almā gelėcekler. gelin ata bindiririz. kövü dolaşırkene orada bizim bir pınarımız vā . o pınarda gelinin kınası yıkānır. eline de alırlar şo͞le gelinin kınasını duvara sürerlē. ordan tekrar dolaşır gelir. ōlan evine gelir gari gelin gerde girecek gelirlē oraya dolā beraber. orda ilk evvela gelini atdan indirilē undan sonra ōlan damat kalkā orda oynar. gelin de içeri girer, ertesi gün de duvak diē dēriz biz. duvak günü olur. ertesi gün de millet toplanır yine onun ēvine. orda oynarlā gayınvālide ile kalkarlā oynarlā. hem kıSın anası hem ōlanın anası. bo͞le geçirilē giderlē.

1-20	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Hatice Aykut (İlkokul, 1934) Saip Düğün yemekleri ve tütün dikimi

şindi düün yemeklerinde āşamdan düün sahiplerinnen gonuşuruz. buydayını ıslatırız. buyday keşkeklik. noutunu ıslatırız akşamdan sabaha kadar oŋlar kabarır. sabahleyin kalktık mı evela tencere kazan kocaman kazanlarda yapıyōz. gocaman kazanlarda ufacık tencerelerde de olmaz ki! köyün yemei olcak. köylü gelcek yemek yîcek. dışarıdan gelen misafirler yemek yîcek. gocaman kazanlarla koyarız böle sıra sıra keşkeini, noudunu, etini hayvan kesilir. artık dana mı kesilir, kuzu mu kesilir de ne varsa eviŋde. onda et ayrı kaynar, öbürleri ayrı kaynar hepsi birden kaynıyamaz. o etden keşkē koncak, nouda konacak pilava suyu… yani böle di mi? ondan sora onları o͞le yaparız sıra sıra kazanlarla büyük kazanlarlān. hepsiniŋ başında birer insan olcak. şimdi onun başındaki buna bakîm derken öteki yanār di mi? ondan sora bin aşçı bir başçı tabi. şunu şo͞le yapın, bunu

bȭle yapın, tarif edceksin. aman altını, aman altına şey yapmayıŋ! altını yakmayıŋ, yanmasın! yazık buyday başlar patlamā döndü pişti hesabı. ondan sonra koca küreklerle böyle parça kürekler vā tahta

kürek. onnan bȭle ezilir buyday, bişmiş buyday ama.ezile, ezile,ezile bu hamır hâline gelir keşkek olur ama keşkek. onun adı düünlerde keşkek. ȭle o hale gelir, çok tatlı olur ama o kaynayan etlerden de ama kuzu ama dana kaynıyōsa o sudan da ona dökülüyō bişerken tadı olsun, tadı olsun diye. sōra o kırmızı etlerden kaba yerlerinden tiftik,tiftik yapārız, atardık

içine kēşkeiŋ arada bir karşıma çıkıyō. düün yemeklerini öyle yapıyōduk yavrum.şindi biz tütünü dikmek için mi diyō. şindi tütün, tütün tohumu var ya! tütün tohumunu koyuyōz, keselere ıslātıyōz, kabardıyōz. kabardıkdan sonra biraz kabardıkdan sōra toprā da ekiyōz. toprakda fidan oluyō bȭle. o tohumlar hepsi bir bir tohumluk fidan oluyō . ocak ocak

yapıyōduk bȭle ocakları toprakta o ocaklara tütün fidanını ekiyōduk tütün tohumunu.orda o tohumlar birer birer bȭle fidan oluyōdu. İkişer yaprak üşer yaprak fidan... ondan sōra tarlaŋ hazırsa dikme tarlaŋ ordan sökülcek oŋlar. büyüdükten sonra biraz büyücek fidanlar. o irilerini, irilerini alıyōduk içiŋden dikicekleri gidiyōduk tarlaya. tarlada karık

açılıyōdu bȭle orda birer birer dikiloyōdu. ama çok olcak çok oldū zaman bȭle her gün bire bir tavuk bir karık iki karık deil çok olacak. günde hemen hemen yarım tarla dikceksin. ȭle çok köfelerle çıkarıyōduk hep fidanları köfelere koyuyōduk. tabi sabahdan gidiyōduk, suluyōduk önce. sonadan çıkmaz. kabarıyodu o . iri dikilcek fidanları alıyōduk içinden. bȭle ocak

ocak, ocak ocak yapılıyōdu. o ocaklardan birer birer çıkarıyoduk o fidanları. o tütün öyle meydāna geldi. ondan sora da fidanlar birer birer o tarlaya gidiliyōdu. tarla hazır. sürülmüş, sürgülenmiş sadece karık açılacak. karıklar açılıyodu bȭle bölünüyodu bölüm bölüm. bir bölük iki bölük maldan beraber bölüyōdu. bir maldan diktik mi,oh be ne kadan diktik

derdik;sevinirdik. fidanları fidanlar çıkar ya fidan ocaklarda çıkarıyōduk, köfelere dolduruyōduk hadi tarlaya. tarlada dikicez birer birer.birer birer o

tütünler dikiliyō orada. ondan sora sulanıyō dipleri. on beş yirmi gün geçer geçmez acık onlar toplanmā başlıyō . çapa tütünüŋ dipleri çapa olcak, dolcak. ō̄le ō̄le tütünleri büyütüyoduk bō̄le. ondan sora

göbek çıkarıyodu bō̄le çiçek. o çiçeklerde tohum milyonlarca tohum artık tütünde. ufacık ufacık o tohumdan üretildi işte. tütün buradan ilerledi. burdan yaptık, burdan sigara meydana geldi. herkes fırlık fırlık içiyō.masır börei, bō̄le şindi bak! pilav,pişiriyōsun pilavı pirinç pilavını bi tencere koyuyōsun şuraya. ondan sora bu tarafta hamırın youruyōsun. hamırın içine

biraz yourt koy, biraz yā koy o hamıru ō̄le yourduktan sora tam bō̄le kıvamına gelcek. kaçırma kıvamına şō̄le koyuyōz kenara. onu da bō̄le. bō̄lece bō̄lece parça parça bölük bölük ayrıca bir tepsiye döşüyōz onları. sora birden kocaman parçadana alıp yapîm desen olmaz. hepsini aynı kararda aynı biçimde yuvarlak koycaksın tepsiye. yufkalarıŋ yufkalarıŋ

açılması cevizden büyük ayva, ayva gibi . ō̄le ō̄le beze onlā. tepsiye kōrum sıralıyōz onları bi anda oturuyōz aşmaya. un önümüzde unu saçalıyōsun. o yufkayı şō̄le yapıyōsun acık başlıyōsun oklavaylan habire habire bu kadar oluyō yufka. çarşaf gibi oluyō bō̄le kumaş gibi. ondan sora onu bölüyōz dörde.dörde bölüyōz, dörtten sora bō̄lece bō̄lece bölüyōz

ondan sora parça parça. parça parça parçalıyōz onları. dört köşe, dört köşe o dört köşeleriŋ ortasına koyuyōz pilavı sarıyōz. yanı başlarını bastırıyōz akmasın pilav içinden. masır börei deriz ona biz. hadi gari fırına üstünü yālarız. tepsiniŋ altısını da yālarız, üstünü de yālarız hadi kızgın fırına! elma gibi kızarır. pişer orda onlar .ondan sora akşama yemek için

yourt,ne yourt olursa olsun artık yourt.yourdu karıştırıyōsun hani bō̄le lapa lapa karışık olmıcak. birazcık sulandırış olcak. o böreklerden yourdu bandıriyōz koyuyōz tabaklara. bandırıyōz yourda koyuyōz tabaklara. tabaıŋ üstüne de o sütleriŋ yourtların kaymakları olur. onları kavurup Pembe Pembe üzerlerine döküyōz bō̄le.tortu, kaymaklara tortu deriz.sütlerin

kaymaklarına süt tortu deriz biz onlara. kavururuz biz Pembe Pembeleşir onlā. o Pembelere o yourdu masır bō̄rein üstüne dökeriz. yedik be yedik!

1-21	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Mehmet Ergun (İlkokul, 1939) Saip Sinema ve sinamacılık

şimdi bin dokuz yüz otuz dört yılında e gaç elli dört müdü? bin dokuz yüz elli dört yılıdı heralde burda ābim dedi burda seyyar sinema çok para toplar, çalışırız dedi. tuttuk dar film vardı izmirde dar filmden tertab bir makine aldık sinema makinesi. bi tane de ukrayna makine aldık. iki tane makine aldık. ben başladım köv köv bu sinemaları oynatmā. yokarda okul var büyük eski okul. oraya kuruyodum. akşamları plak çalıyodum, çocuklar da afişleri gezdiriyodu. gezdiriyodu, köv köv dolaştırıyodu. akşam buradan sandalyesini alan okula sinemaya gelirdi aileler. sinemaya gelirdi bȭle dar filmden çok filmler aldık işledik. bi de sine film vardı ondan da işledik. ordan ondan sora arabam yokdu. yollar, körfez yolları buraları gezip gezip otobüslerin arkasına koyuyodum makineyi ceryanlı moturum vardı. çalıştırıyodum ceran evlerde ceran yokdu. yetmiş dörtde geldi ceran zaten buraya. onlarlan kövlere gidiyodum. akşam bi çocuklar reklam gezdiriyodu. akşam oldu mu herkes sandalyesini alan sinemaya geliyodu. sinemayı verdim makineyi geçenlerde verdim birine verdim kullan diyala. iki tane makine evde duruyodu. birini de ābim çocuklarına verdim ukrayna olanı. peşin para on kuruş yirmi kuruştu ama bizim işimizdi bu. işte o yıllarda çok güzel şē yaptık, çalıştık. ondan sora güzel filmler vardı, iyi filmleri seyrederken millet hep dramdı filmler. kara sevda film vardı işte onda artık millet on iki filmin sonuna dōru ağlaya ağlaya sinemadan çıkarlardı. Çok acıklı bir filmdi. işte adam çok zengin kızın bòbası ōlan yanında köle olarak çalışıyo, ayakçı olarak. ikisi birbirini istiyolar, kızı vermiyō. adı kara sevdadı. adı güzel film. ya kız kız ālarken ālarken kara sevda oldu.dizi şȭle beni istediler, buraya geldi, rejisörler geldi. dediler: illa bizim bi dizide gel dışarlara gidicez. iyi para vercez hakını dizide oyna dediler bòba rolünde.

hacı nine diziye gidesen benim evime gelme, dedi. şe yapmadı, yani kabul etmedi, kabul etmedi. burdan metin akpınarna sarmaş dolaş bir iki dizi çevirdik. şişman metin akpınar var ya!. fotoraflarımızı çektiler burada ama filmlerimiz var. nerlerde bulamıyom artık onları hepis sene oldu. onan sora işte hayat böyle devam etti. sinemacıla devam ettik. ondan sora ben askere

gittim. atmış yılında elli dokuzu atmışa bālayan gece babam vefat etti, ağır hastadı. oradan da buraya döndüm hastaneden babamı izmire gömdükten sora. mutar dedi: askerlik kaıdın geldi. nereye, dedim. ankaraya dedi. git dedi, silüs kaıdı var seksen lira onu al. dedi :birlîne teslim ol. gittim kaıdı verdi elime. bir yere aldım silüs kaıdını o zamanlar otobüsler çok yok pālı

mālı kömürlü trene bindim yirmi dört saat ankaraya vardım, kömürlü trennen. ankara mamakta kendim gece vardık karanlıktı. albay bo̅le bakıyō. sanat ayırıyō. bakıyō aşcı diyō bakıyō bilmem ne diyō. fenerle baktı bana şofor adayı, dedi geç. iriyim ben boyluyum. velasıl şoför oldum. ondan sōra on alıntıncı araba kapımızda. onu devam ettirdim şofoluk küçümserler ama

alah bereket vēsin, çalışmak şofoluknan çolúmi çocúmi baktım.

1-22	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Günhan Koç (İlkokul, 1947) Saip Şarap yapımı

en kuvvetli üzümden çok iyi olur.şimdi bu üzüm kesilir aaçtan eylül sonuna dorū üş gün bekledilir iki üş gün ki biraz yumuşasın. ondan sora çîneme geçer. bir kıl çuvalının içine dökeriz bir sepet. tekne var o aynı bo̅le şey delikli onun içinde çîneriz. çîneyen çıkan su delikden altındaki gaba akar.bitti mi, ne kadar yapcaksın ? yirmi kilo otuz kilo her neyse onu alır bir

destiye fakat kullanılmış desti olacak yeni desti olmaz. camadana da olur cam şişeye döküyōsun suyu üzümün kuvvetine göre orda yirmi gün yirmi beş gün sultaniye yirmi beş gün cıvır cıvır cıvır kaynar. kaynaması bittikten

sōna kulak verisin. eğer kesilmişse ava almıcak şekilde āzını tapalāsın. artık onu bir ay, iki ay evelden açmazsın ne kadar durusa o kadar şahane olur.bu da burda bitē.

1-23	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Müesser Aktaş (İlkokul, 1951) Mordoğan Düğün adetleri

efendim hoş geldiniz. şimdi şȭle ben köy düünlerinden bahsetmek istiyorum. bizim bu köyümüzdeki düünler bir hafta sürer. çarşamba günü başlanır o gün çörek günüdür. o gün ekmek yapılır fırınlara. çarşamba günü sabahtan imēce de bunun yanında destek işte komşular durumuna göre işte onların ilişkilerine göre büyük annemin bi çānaı vardı. o çānaı doldurur un tepeleme. bi şişede yā. düün evine gönderirdi, çarşamba günü yapılır bu. gittîmiz ev sahibi o leenin içine döker bu unu. işte belgin gönderir, şabanlar ve leen içinde orda orada birikir. bi çuval, bir buçuk iki çuvala yakın un birikir. kendi de almıştır zaten. ama bütün köye yemek verilecek. cuma günü yemek verilecek. o gün hem oduncu hem de köv halkı yemek yidirilcek. onun için böyle bi imece usuli çalışmamız vardır. bȭle düünlerimiz bu şekilde gerçekleştiririz. düünler ilk gece kızı babası bi kıyafet alır, babalık denir. ertesi gün akşam kınalık denir. erkek tarafı kıyafet alır işte üçüncü akşamı da gelinlini giyer, fakat köv halkını düüne gitme şekli ben mordoandan bahsediyorum. İlerki kövlerde batı kövlerde mutlaka şalvarı ile gidilir o düünlere. ama burada rumlarla iç içe yaşamışlā. kültür harmanlanmış entarisini giyer gider. mordoanın bȭle bi özellî vardır. desteklen yapılır bu düünler. kime bulaşını yıkar, kimisi yemeini yapar, yaprak sarmaları yapılır çarşamba perşembe günleri. işte akşamdan nout ıslatılır. noutlu et yapılır, pilav yapılır. bunlar hep akşamdan

hazırlanır. bi gün önceden yapıp keşkek būday ıslatılır. ertesi gün sabah güneş domadan bu yemekler mutlaka ateşe konur. odun ateşinde pişer. bȭle bir gelenekleri vardır. Işte oduncu gönderirler mordoana dālara.

1-24	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Hanife Karaca (İlkokul, 1948) Mordoğan Yemek tarifi, düğün adetleri ve anı

ben izmirde büyüdüm. ben dā on beş yaşındaydım.köye geldim. mordoanın neresi oldūnu bilmiyōdum. hiç gelmedim, görmedim yani. ondā sōna geldilē beni istemē gömē geldiler beni. ben baktım bilmiyōm, görmüyōm tanımıyōm ben. ay bi baktım, ben ōlanı beenmedim, ōlanı beendim, üstünü başını beenmedim. daha dōrusu sana sȭlîm. bak anımı anlatıverîm sana.

ondan sōna kösedere geldilē, beni gȭmē elenhocadan kösedereye düüne gittik biz. bi baktım ben alah iki dāne adam dineliyō, iki dāne de kadın dineliyō. yanımda da arkadaşım vardı, arkadaşım dedi ki: siz de gȭmē gelmişiniz, dedi. ama dedi bunları dedi, hanginizin damadımız olcak dedi. bak, ben sana anımı anlatîm şimdi. ondan sōna a, dedi ordan birisi.

lacivertlisi benim dedi, öteki dedi.ben bunlā gibi deildim, on beş yaşındaydım ama ben şēdim. izmirde de büyüdȭmden şȭle bir baktım ben. iyi dedim, siz dedim, kız istemē çıkmışınız ama dedim ilkin dedim ōlunuzun üstünü başını düzeldin, dedim. ondan sōna gız istemē çıkın, dedim. ben kaşdım. bak, ondan sōna gel git, gel git izmire geldilē. işte benle dalga

geçēken dalga geçēken onu mu istiyorsun, bunu mu istiyorsun dēken kısmet oldu. geldilē, istedilē vidilē. yüssük takıldı bizim eskiden yani ōlan evi giderdi mesela kızın yüzsȭnü takardı. bȭle nişan bi şē yoktu. gız evi de amcası, teyzesi nise giderdi ōlanı yüzsȭnü takardı. ȭleydi yani nişanda birbirlerini görmezledi. ben dedim ki babama bak dedim baba, dedim. eer

bȭle nişan yapcaksan dedim bu burda galsın dedim. ben istemiyorum, dedim. tamam kızım, dedi. sen nasıl istersen dedi. ȭle olsun dedi baná. tamam dedim ben. geldilē toplandık, yüssümüz takıldı oynadık. ondan sōna onlā kaştılar. haftasına biz burî geldik. öbür haftası nikah yaptılā. ne kadar çabuk bir şē dē mi? ondan sōna ee düünümüz olcak. nise düün başladı.

çeŋizimiz geldi burıya. orda tabi yemēmiz şēimiz kına gecemiz hepsi oldu. bizim orda ata binerlē. gelinleri ata bindirdilē ama tabii burası uzak oldū için arabanan geldik. yani ata binmedik. ben burıya geldim hiş bi şē bilmiyōm. ne hayvan biliyōm ne tütün biliyōm ne ekin biliyōm hiçbi şē bilmiyōm. zaten on beş yaşındayım ama hepsini yaptım. bak eşimle ekin dedi gittim,

tütün dedi, gittim odun didi gittim, çif sürmē didi gittim. koyun yaptım, keçi yaptım, inek yaptım. nergis topladım, zümbül topladım tarla dolusu. bunların hepsini yaptım. söz kesildî zaman süt gönderilē. o südü tatlı yapasın ōlan evine götürüsün. ondan sōna nişanımızda bohça korla, herkes bohça kor. o bohçala bȭle yazılī. söz kesildi mi süt götürüle. hani duruluk

olsun, şē olsun diye. o sütü tatlı yaparlā. tatlı yaparlā. o sütü yeniden geriye götürdüler tatlılık olsun diye. o ondan sonra söz deye damada tartı yaparız biz. tartının dört köşesini işleriz.ondan sōna uçlarını da tumbur tumbur oya yaparıS. bȭle topan topan, topalık topalık yaparıS. onu damada vēriS ondan sōna karanfili karanfili koparıS bȭle açık tüllü olur o. ona varlıklarız

onu.süsleriz bȭle damadın gȭsüne takarız. mendil antika yaparız gıyısını. onun gıyısını da işleriz damat cebine gor onu. şimdi geldik mi geldik. ertesi gün sabahleyin duvak yapardık duvakda damat gız evine gider el öpmē eskiden. ori gittî zaman orda katmer yaparlā. katmeri yaparlā mesela onun yanına kireç korlā bi şe korlā içine üstüne bökmez dökerlē bi şi dökerlē.ani

şaka olsun diye onu ani bȭle yapsın diye. ondan sōna ballı katmer yaparlā. otlusu var, bi de tatlısı var. şeker ekerlē içine ȭle tatlısını yaparlā. onu damat katmeri ... badem gorlā içine,ceviz gorlā, badem gorlā şeker ekelē. düünde olur.

1-25	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Mürvet Aykın (İlkokul, 1948) Mordoğan Yemek tarifi

bu esas kuş etiyle olur. keklik kuş eti av etiyle olur. ama şimdi bu anda bulamadīmız için buldūmuz etle yapıyōz tavuk etiyle veya normal etle yapıyoz. onu mesela şei eti dōruyoz küçük küçük kuşbaşı dōruyoz. onu sovanı önce hafif bir öldürüyoz. eti goyuyoz onu da çeviriyoz beraber ondan sōna onunla beraber o da sonra salçasını veyāut domat zamanıysa domadını

onları şe yapıyoz. öbür tarafta bu kuru bamyalā dā güzel olur. on sōra kuru bamyayı haşlıyoz bi kere onun suyunu süzüyoz süzgeçten. ondan sōna et biraz pişti mi şe oldu mu? onun içine kuru biber kuru dolma koyabilirsin. ondan sōna o bamyaları şe yaptıktan sōna onları atarız içine o etinen beraber onu iş malzeme olarak pişiririz, onu biraz sulu olur, iyici susuz

olmaz.on sōna öbür tarafta bir yerde unu şe boza kıvamında eritiriz. un topak yapmasın diye suyu haşlarız, içine tuzunu atarız. biraz yā on sōna o şeyi ilave ederek karıştırarak onu hamur hâlinde pişiririz güzelcene. onu taba alıp kaşıklan öbür suyundan da üzerinde dökerek afiyetle yinir.her şei ekiyoduk. sovan, sarımsak, tütün, buyday, ekin yani anason baımız oluyodu,

üzümümüz her şe tarımla ilgili her şei yapıyoduk. bahçe şei mesela tarla evelden sürülüyo, yani işleniyo. işlendikten sōna ondan sōna onu toumu var. toumunu alıp ekerek tohumu ekerek arkadan tekrar sürülerek ekiliyo. ōle zamanı geldi mi o çimnenip çıkıyo. çıktı mı onun otunu elēsin. otunu eledikten sōna büyüdü mü o çiçek açā touma bine. ondan sōna onu

yolup ovalayıp anason olarak… rakı olarak kullanılıyo duydūma göre rakı da kullanıyo bir şede ilaç şelerinde kullanılıyomuş. kalmadı burda baımız üzümümüz kalmadı, fazla baımız da zamanında dikiliyo bā. mesela zaman bak şimdi bu zamanda budama zamanı. onu budūcaksın. ondan sōna o şe yaptī zaman uyancak, açacak baharda onun yapraklarını, şelerini mesela

ayıklıcaŋ filizini kırcaŋ tepelerini üzüme gitsin kuvveti diye küküt atcan, üzümünü atacan. yemeklik, kuru üzüm olarak da iş oluyodu. mesela

guruduyoduk fazlalık yemeklik üzümleri ōle. an şu anda yapmıyom, kendime göre evde yani bahçemde ancak sebze kendi yiycem şeleri başka bir şe yapamıyorum. on dört yaşındaydım. istediler beni geldiler istedilē.

ondan sōna babamla bize sorulmazdı önden. yani o zaman kızlara sorulmazdı. büyüklerimiz ne derse o olurdu. büyüklerimiz dinlendi söz kesildi, söz kesildi, nişanım oldu. ondan sōna düüne kalktık. düün yapmak istemedilē ōlan tarafı. yani şe yaptı. nikah olmuştuk ama o andaönden nikah olmuştuk. ondan sōna beni oyunnan kaçırmak istedilē. ben kaçmadım, ben

şe yapmadım. direndim, kaçmadım. yani bōle şe oldu. onda sōna araya girdilē. bi ayrılma şeimiz oldu, araya girdilē. nikahlıydık çünkü araya girdilē o bu eş dost. ondan sōna yeniden tekrar düünümüz oldu. işte bōle oldu. bi tane çocum var. emekli oldu şimdi izmirde şimdi onlā iki tane torunum var.

tarlaya ektim sovan

burası mordoan

dünyam toz pembe oldu

sizleri gördūm zaman

1-26	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Fatma Ersen (İlkokul, 1947) Mordoğan Yemek tarifi

sen nasıl yaparsın melemen? ben sovan dōrarım, onu güzel kavururum. kavurduktan sora bıbēr dōrarım. bıbēri de kavurum. ikisini biraz çevîrim çevirdikten sonra domat rendelērim donmatnan beraber onlar üçünü bir kavururum. kavurduktan sonra güzelce onlara kavrulduktan sonra yumırta kırarım. üzerini kapatırım. bu beraber çok güzel lezzet verir

buharınnan. afiyetle yiyin.

1-27	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Ayşe Balıkçı (İlkokul, 1965) Hasseki Sünnet düğünü ve tarım

her çeşit zeytinimiz vā, furma zeytinimiz vā, yeşil zeytinimiz vā. āustostan sōra süpürülū eylülde ekimde ondan sona toplanmā başlā. kasımda kasımın onundan sonra on kasımda sōna çok güzel sunma zeytinimiz olur tabi. nergiz yapıyōduk, enginar yapıyōduk bōledi. bizim çocuklūmuzda tütün vādı, ekin vādı bi şēlē bi şēlē işte. benim çocuklumda

vā şimdi deil . kırk seneden beri yok yani. salamura yapıyōz, duzsuz zeytin satıyoruz, yeşil zeytin satılı. furma işte doal dalında oluyō ,dökülüyō.kıvır kıvır, saplı saplı zeytin toplākene onu ayırıyōz. furma zeytinimiz çok mēşur mesela, nergizimiz mēşur. nergis vā. avustos sonu aynı sovan ekēsin gibi ekiyōz. traktörün arkasından atın arkasından neyse.

ondan sōna ot oluyō. otunu yoluyōz. çapa mapa yapılıyō bi şēler. ilaç atılıyō sōra ondan sona açıyō nergiz. ondan sonra artık topluyōz. çiçek çiçek mis gibi kokuyō nergiz. sapını sapınnan bālî bālî verîsin. toplulukla çok hevesli oluyōs. elli demet elli de sayıyōsun hesap işi. zeytin toplamakta muhabbetim vā, konuşmam vā ama nergiz topla toplamakta ōle bir şansın

yok. çünkü şaşırıyosun hadi yeniden elli tane çiçek sayıyōsun. sabā kalkāsın yemek yapāsın aynı buranın adetleri gibi. oduncuları da yollāsın. daha genclerde atlanan eşeklēnen oduna gidelē. biz de burda yemek yaparız. ertesi gün yemeklē yapılır sabā. gene yemek yinir gelen misafirlere hoş beş adetimize göre hediyeler gelir. ondan sōna çocū ata bindirsin ,

gezdirisin davulla zurnala içelē sarhoş olurlā. İki gün sürē. bi oduncu gidē deriz biz. cumartesi günü oduncu gidē akşamüstü. mesela şimdi akşamüstü olur.a āşam oldu mu odunculā geliyō denir çıkılī hemen. davullar çalā odunculara bütün yemēni bālāsın. eskiden mendildi şimdi kırmızı yemeni bālāsın. ondan sōna gelirlē odunları indirilē. onlara yimek

içki verîsin tabi. içerle iyice saroş olurla. hanımlar da bi kına gecesi yapar adetlerimize göre ōle yani.

1-28	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Dilber Çakmak (İlkokul, 1944) Hasseki Köyün durumu ve yemek tarifi

tarım önceden ekin ekiyōduk. arpa, buyday, tütün her şē yapılıyōdu. bā yedi daın tepesinde baımız vardı. hani o kadan üzüm yani üzüm rasak üzüm. bunları yapıyōduk. bu sefer gençlē daıldı gitti izmirlere bu sefer yaşlılar galdık burda. yapılmadı, yapılmıyō. gençlē vā ama bu da izmirde bu da karaburunda. çifçilik bitti. zeytin var. işte herkes kendine göre bi bahçe

yapıyō. yimek için kendine. tütün dikiyōduk. tütün mü, anason mu her şē yapılıyōdu yani. dikiyoduk tütün mü anason mu her şē yapıloyōdu yani. anason tohum olurdu onu etkiliyordu o. çiftin arkasından ekiliyōdu. sōra o çıkıyōdu. onun otunu atlamā gidiyōduk. anason otu atlamā gidiyōduk. otlara atlıyōduk. ondan sōra bişmeye gidiyōduk anasonları. işte ōle yani

geçiyōduk. gurutuluyō düüyōduk sōna onları. evet gurutuyōduk, düünüyōduk. dedesarî yapıyōduk, keşkek yapıyōduk. yukā açıyōduk, içine peynir koyuyōduk. peynirnen doluyoduk onu fırına veriyoduk. fırında pişiyō bunlar sōra yourtluyoduk onu ōle yiniyodu.çıtır çıtır çok güzel oluyōdu. düünlerde, düünde de olsun sāri zamanda da kendimize de yapıyoduk.

keşkek tavuglu da olur etli de olur. onu koyuyoduk, bişiriyoduk, gabardıyoduk būdayı üstüne yaı kızdırıyoduk,yapıyoduk. karabiberli pul biberli ōle yeniyodu.

1- 29	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Gülsün Saraç (İlkokul, 1928) Hasseki Köyün durumu ve evlilik anısı

burda yunanlılā vādı annem biz buralara ev yapamadık. diyōrlā tepelere çıkamadı yunadan korkumuza. benim dedem muhtar ıdı. burda eski evi vādı. burda dedemi düvdüler. e bu evlē hep arkalā yünanlarındı. sōna noldu, onlā kaçtı. kimi geçti, kimi geldi. buralā hep yunanlıların bu evlē. onlā gaçtıktan sonra yerleşdik. buri kuruldu. burdan buraya öte, burdan

aşıdan karşıdan ōle.terkedildi ve yikıldı tabi.yok o deişen evler yikıldı.sonradan geri yapıldı bunlā tabi. bi şē bırakmadı annem. çuval bıraktı, bi şē bıraktı. hani evel ekmek deil künnek dēdik onları bıraktı. alan aldı, almayan kaldı. evlilim nasī oldu bilî misin annem. benim bubam yok öldü benim bubam. annem sā idi. dedemin yanında büyüdük biz. ōdan

būdan adam istedi beni. yaptım gitti evlendik. askere gitti, askerden geldi. işte abdullah ondan sōna oldu. beş sene çocūm olmadı. kaştım, kaştım gittim dālara. dādan gittim aldım ve gittim. on altı aman kaç yaşında idim acaba diyesim allah ondan on beş on altı yok sevmedim evden kaştım. neden kaştım işte. tuttu gitti beni kaştım.

1-30	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Vicdan Cansu (İlkokul, 1947) Hasseki Yemek tarifi, sabun yapımı ve anı

okuldan çıktım. bubam ekti ekinleri şurlara. on bir yaşında okuldan çıktım. ekin öküzlerin ekin ekildi şurlara ondan sora ekin ekildi. aldık elimize sopayı, ayıkla çalıları, ayıkla çalıları, ayıkla çalıları… bişme zamanı geldi. büküyōm küçüküm. abim diyō , kucāına sık bōle. o arpayı buydayı sık kolunda diyō. e ben nasıl sıkim. dökülüyō, unları yeniden daşnan bastır. Eşē

sar harmana götür. undan sōra harman yerinde savur. unları getir, yıka damın üstüne sēr, gurud .undan sōna içini ayıkla ohoo! çile bülbülüm çile! başımın altında bi daş, yastık yastiğimiz daş. yelemizi goyarız üstüne altımıza da iki kilim? yirmi gün bir ay yatarız. yirmi gün bir ay kalıruz dāda. şimdikilē iki gün banyo yapmadı mı aa her gün duş alacaklā

şimdikilē. oh, biz elimize bi guruk su yıka ayamızı beş dakka yıka. ondan sōra o toznan, o kirnen, o ternen yat aşaı. sabā kalk ya da sabā karşı yirmi gün, yirmi gün taşıyōduk. bizim ev en sonda bizim ev. annemin evi ordaydı. ben sonra aşaı mahalleye gelin gittim. dik yokuşa su testiynen taşıyōduk.sabā kaktık mı sekiz dokuza kadar su taşıyōduk burıya. davulnan

zurnaynan gittim.ata bindirdilē beni. davulnan yirmi bir yaşındaydım. ben geç kaldım. ben asker bekledim. çalka mı negere börēi kabaı elediyōsun bir parça sovan elediyōsun içine. yumurta koyuyōsun your'koyuyōsun. bir fincan gadā prinç atıyōsun. ondan sōra üstüne un ekliyōsun yaı döküyōsun salıyōsun fırına. biz kendimize yapıyōz. ıspanaı da

yapıyōz. sütlü bulguru da gavuruyōm.sovanı gavuruyōm,sütlü bulguru da gavuruyōm.ondan sōna altı yedi tane yukayı açıyōm arasına sacıyōm. bu tava katmeri diyōla buna. ama çok nefis oluyō çok güzel oluyō. belediyede bi dene gülsün vā çalışıyō. o gülsün diyō bana geçen vicdan teyze canım ne istiyō, biliyō musun? ne istiyō gız ? tava katmerinden istiyō benim canım.

kostî alırız, kazana suyu koyarız ölçülü. bi kilo kostie dört kilo su koyarız. o su gaynar. yeniden kostie atarız içine. ondan sōna beş kilo da ya, bi kilo kostie beş kilo ya koyarız. ondan sōna yakarız altını pişirîken, pişirîken, pişiriken sabun yaparız. isteyen olursa satarız isteyen olmazsa kendimiz kullanırız. bakır tavalarımız vā. bakır tavalara döküyoz,

plastiklere döküyōz. bakırdaki çabuk donuyō, plastikteki donmuyō. senem bunları küçücük küçücük yapmış. yavrum biz önceden çamaşır yıkādı ya elimizlen .elimizde bu küçük sabunla çamaşır yıkanır mı? undan kocaman kesiyōz.

1-31	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Fahri Sarı (İlkokul, 1936) Parlak Hayvancılık, köyün eski durumu ve anı

eveli düün bizim burda üş gün üş gece davul çalādılā. ben üş gün üş gece hiç uyumadan sabā kadan rakı içedik, āşama kadan. oynādık, kakādık. benim hanım bi şē yapmış. pesmek yourmuş peşmek ekme yourmuş, senin annıycan. fırın yakmā çalı yok. geldi sabā ilk horoznan kayveye biz rakı içiyōz. geldi dedi ben dedi ekmei yourdum dedi çalı yok dedi. ākadaşlara

dedim bana dedim bi saat dedim izin verî misiniz? dedim. masadan sagiden izin aldım. bak dedi: bi saati geçirirsin dedi. bi yetmişlik rakı alısın dedi. ordan tamam dedim ben gittim. beygiri damdan aldım gece karanninan. beygiri damdan aldım gittim. küyden ordan dē o tepe gibin açıkdan altı, yedi, sekiz demet çalı yaptım. sardım belgeye gece getîdim,

fırının başına indirdim. masaya gittim bak saata dedim on dakka vā, dedi. bi saatta. masadan izin aldım, kalktım gittim daa .dādan sekiz demet çalı yapıp yaptım getîdim şee, indîdim. gittim masaya daha on dakka vāmış. bo̅le çalışıdım ben. gece gece yaptım ben bunu. hanım ekmek yourmuş fırın yakacak tabi. fırın yakacak çalı yok. ya işte bak şurda sazak

küyü vā. rum küyü, türk-rum karışık sazak dēler. görmüştürün belki. urlarda gençleri çok yaydıdım. yat yat okullada şē yapādım. ot oludu bo̅le şē. otun içini şo̅le çengelnen dayaknan açıardı. apaçık yumurta kedi yumurtası. alırdım kedi yumurtasını doldūdum tōbaya gaynatır, gaynatır yirdim yani. o zaman keklik çok davşan çok o zaman. yani hayatım bu

dālarda geçti benim. ben bu burda bak bu ova bā ıdı ipta benim çobancılımda. bu ova bā ıdı. burda āşama kadar üzüm serēdim. burda üzüm serēdim, üzüm kesēdim, serēdim. āşam çobanıŋ yanına burdan parlak küyüne çıkādım tōba sırtında. annem tōbaya çobanıŋ ekmēini, yimēni, köpeklerin ekme'lerini tōbayı vūrudum burdan sırdıma. burdan küye

çıkādım bak. küyden bizim küyden dā vā görükür küyden en son dā. o dā çıkādım yayan. ora gitti mi? bu gömneklē su gibin akardı. hayvanların yanına gitti mi? bu gömnekleri çıkarıdım, kurtmā çalışıdım, serēdim. kepeneiŋ içine girēdim, anadan dōma çıpçıplak. ordan gömlekler kuruyası kadan. yarın gece sōna kakādım giyedim gömnekleri yine. yarın giceye

kadan gidēdim ormanlarda, ormanlarda… sabā ordan kakādım gene burā gelidim. asmā üzüm kesēdim, üzüm serēdim. ben ō̄le çalıştım ben şē seksen altı yaşındayın. e şindi geçileri sattım, burda mandelen yaptım. ki beş on koyun iyleniyōm onlarnan merakım ya! onlarnan işte bahçenin yılarına yaydırıyōm, geziyōm. vakıt geçiriyōm yani goyunnanan birkaç koyunum

vā. valla goyunları işte ora yaydırıyōm, bahçenin içine koyuveriyōm. mandalin bahçesinin içine koyuveriyōm. goyunlā sarmaz bahçeye. keçi olsa sarā yani yir. onlā yeşilik yir, ot yir zaten. yayılılā bi saat iki saat undan sōna sularım. çıkarım sōna kölgeye bālarım. ikinciyi dourdu koyunlar şimdi maşallā. gurbanda kuzularını sattım. şimdi baharıŋ yönmüşlē. şimdi gene

yeni dourdu bak koyunlar yine maşallā.

1 – 32	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Mehmet Ufacık (İlkokul, 1937) Parlak Arıcılık ve tarım

şimdi arıcılık biz eskiden benim dedem da hālā da kovanlar vā benim evin yanında. aaçtan kovanlā yaprak kuşla. yani hiç şēsiz kendi kendine olan bi şē. ne ilaç veridik hiçbi şē yapmazdık. ama orda çok güzel bal alırdık. karakovan diye geçer. yani bunlar şimdi tabi güvenli kovanlā çıktı. şimdi de yine aynı yapıyoruz da benim vādı arılarım. şimdi bakamaz oldum iki

senedir. yeen vā ona ōlan emekli oldu geldi o bakıyor. bunları yapıyōlar. arıcılıkta yaptık. reçberlik ilk zamanlar bālan ūraşıyoduk. bubalarımız, dedelerimiz hep bālan ūraşıyōdu. bütün dālar hep bā ıdı. gördū̄n tarlalar hepsi bā ıdı. burda kuru üzüm yapadık yani rakı üzüm kuru üzüm yapādık . yani undan sōra sulu zıraat yılmazın babası allah razı olsun,

allah rahmet eylesin, nur içinde yatsın. o buraya sulu zıraatı getirdi. undan sōna enginara başladık. bāları söktük .üzüm para yapmaz oldu. üzüm ben seksen kuruşa doksa kuruşa satıldîni biliyōm yani. kuru üzümün. yaş üzümün deil kara üzümün. undan sōna bāları söktük enginara döndük. birkaç sene enginar çok güzel para yapıyō. enginar da çok güzel istifade ettik yani. tütün eskiden vardı, eskiden vādı . vardı vardı, eskiden vardı. anason ekilidi, tütün dikilidi. sōra enginarın içine mandalin diktik.yine onu mustafa amca allah rāmet eylesin, nur içinde yatsın o getirdi. bu aşāda görmüşünüzdür mandalin bahçelerini. işte onun sayesinde mandaline döndük. mandalin büyünce enginarı bitirdi, enginar galmadı.

1 - 33	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Mustafa Özaydın (İlkokul, 1936) Parlak Anı ve köyün eski durumu

yunanlādan benim bi bilgim yok da yalınız izah bana konuştulā ordan konuşabilirim yani. bizden büyüklerimiz yunanlılanan yaşayip da başlarından geçen sıkıntıyı unu anladabilirim. şimdi bizim bi komşumuz vādı. ali amcaların memet dēdik allam unların babaları vādı. şu arkadaşların altında da şurda yerleri vādı. onun da alt tarafında arazileri vāmış. şimdi burdan çıkıyō, geliyō. su başı vādı bu arkadaşların yerinde. su başına oturuyō rum kadınları. suyun aktī yere yat orda bi de dikili asma vāmış. asmayı dibine kurmuşlā ocaın. yavura demiş ki adam şimdi yazık olmıcak mı şimdi ataşı yaktiin zaman bu asma demiş kuruyacak deniz kurucak kül olmayacak mı demiş. yavur hemen gazla bi şikayet ediyō. candarmalā bunu alıp götürüyō. bi dayak atıyōlar. geliyōlā, alıyōlā, götürüyōlā. anladırlādı üç ay dedi hasta yattım cierlerimden kan gelirdi dedim. bu sıkıntıları biz görmedik emme görüp de anladanlar bōle anladıladılā anladın mı? eskiden mesela bizim eriştîmiz zamanlarda biz yol iz bilmezdik. bilmedimiz içi tarlaya gidēdik, tarladan gelîdik. elimizde katırnan ekme

gidēdik. efendim enginar bāçesi vāsa enginar bāçelere gidrdik. bālar vadı esasında bāımız vādı. bālara gidē gelîdik. bā gittik çoktan orda sulu zırāt çıktı meydana. sulu zırāt çıkınca meydana bāları dā çevresinde bāla vādı. bāları bozduk. fakat ulaşım yok, yollar şimdi bu yol açıldı ama şimdi zaman yol yok. katırların sırtında badembükünden kalkıyōduk dört saat yol

geliyōduk. dādan gidip bā beliyōduk. o zorunlu sıkıntıları geçîdik yani. o durumda ōledi. ama bugünku durumda şimdi hayat şartları her şē deişti. bizim geçirdimiz sıkıntılar bunlar oldu. izmire mesela hasta olurdu, izmire giden yok. doktura giden yok, doktur yok, bi şē yok. bizim eriştimiz zamanlar ben iyi bilirin ki babalarımız rahatsız oldū zaman kilimlere

dikikse deye yani sedye yapıp umuzlarlan burdan denize endirirlē. denize gidēdik. çok iyi hatırların hastayı urda gayet gelip deniz vip alıyō. gayık yanaşıp da hastayı alamaz. alamadī gibi gayık kenara ūramıcam siz başınızın çaresine bak dedi kaçalā. hadi kayīnla gelen hastasın omza kövlere evlere bōle daşınırdı. daşındını çok iyi bilirin. ben çocùklimdan beri

yani vāmış . ama ondan sōna gittikçe biz on altı on yedi yaşlarına yaut on sekiz yirmi yaşına girdikçe bizim de başladı yollar açılmā. izmirden karaburna, karaburundan bu kövlere yayılmā derken bin dokuz yüz elli ikide başladı bu iş. elli de başladı. ordan bu elliden sōna kırk dokuzda şē girdi mesela yollar açılmā başladı. fakat patika yol. sabah buradan çıkıyōz izmire

güneşten sōna izmire varıdık. izmirden çıkan bu güneşten sonra geliyōdu. o durum oldū için bu zamanki insanlarımız da çok zahmet çektik. bizim babalarımız çok zahmet çekti.bugünku durumda yollar açıldı biraz hayat denişti.

I– 34	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Oktay Sarı (İlkokul, 1941) Parlak İnşaat ve çobanlık

valla yirmi beş senem geçti benim bȭle işte. amele şē yevmeyele çalışıdık. götürü iş yokdu sōnadan çıktı götürülē. birkaç tane de götürü yaptık. bazen büklükte bazen burda. daş evle başladık önce. ondan sōra dolu tūla çıktı. dolu tūla ile yaptık iki tane. ondan sona çıktı blok tūla. onlarla da badembükünde yaptık. okuldan çıktık. babam çobandı, beni ōlak çobanı

yapādı.yaylaya çıkādık mayıs ayında. orda bir iki ay kalıdık ondan sōna tekrar gelidik. sōra eme'li olduktan sōna kendim yaptım. bir kırk elli hayvan. bu dālarda keçi yaptım emekli olduktan sora ōlak aldım. ahılın önüne kadā zeytin diktilē. ha, görüyōsun bak! mera kalmadı, kaktı. ordan bi kızdım hepsini sattım. şimdi üş koyunum vā, bi eşeim vā.

1 – 35	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Fadime Atay (İlkokul, 1936) Sarpıncık Düğün adetleri ve yemek tarifi

şimdi düüne başlıyōz. başladık mı kına gecesi yapıyōz. kına gecesi yapıca kına yakıyōz ellerine gelinin. mesela ēlence yapmasan kına yakılıyō. undan sōna o serpme örtülüyō kına yakā kına yakılıken o serpme örtülüyō. undan sōna oynuyōlā şē yapyōlā. ertesi gün de gene davullā devam ediyō. undan sōna gelin almak geliyō. gelin almak gelirse bu sefer şė

yapılıyō. ata bindiriliyō. işte ertesi gün, davullana gelin almā gidiyōz. ōlan evinden gız evine gelin alma gidiyōz davularnan. gelin alıyōz tekrar eve getiriyōz. ertesi gün ȭlen üstü alıyōz gelini bizim caminin karşısında çeşme

vā. uraya götürüyōz.kına yıkamā hususi. o çiçek dikiyōz unları. şimdi esas çiçek dikiliyō unlā. bo͞le buraya dikiliyō. mesela o işi karanfil, peslilhan

mesela bütün çiçeklē bo͞le dikiyōz gelinin burasına. unu da ne zaman yapıyōz? şimdi gelin almā gidiyōz ya! gelini kapıdan çıkarcaz, ata bindircez o zaman. serpmesini açıyōz, buraya çiçekleri dikiyōz. undan sōna gelini çıkarıyōz.çok güzel burda adetimiz. önce oduncu gönderiyōz. o başlamazdan önce oduncu gönderiyōz. oduncu geliyō davullarnan tüfek

atalā bi şē yaparak geliyō. eskiden bo͞leydi, şimdi yok artık bunlā. deişti şimdi ya! zaten geş yok köyde. undan sōra hayvanlarnan geliniyōdu önce. şimdi pek yapılmıyō. gidilse de arabalarnan, traktörlernen… düünlēde keşkek, pilav,nout. urda dedesari yapıyōz. yapılışı ıslātıyoz öncede āşamdan ıslātıyoz noutu. etin ayrı kaynatıyōz. noutu kaynatıp

renkletip veriyōz ,salıyōz. undan sōna servis yapıyōz. unu da yukā açıyōz. mesela beş on kadın bo͞le toplanıyōz yukā açıyoz. undan sona fırına atıyōz onu. bo͞le mesela küçük küçük yapıp bo͞le di mi? bo͞le yapıp doluyōz, fırına atıyōz, fırından çıkarıyōz. şė bo͞le kasalara dolduruyōz. undan sōna yourtlu servis yapıyōz. düünlerde yapıyōz. özelde de yapıyoruz. ekseri

düünden çok yapıyōz.

1 – 36	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Sevgi Sarıgöl (İlkokul, 1952) Sarpıncık Ramazan adetleri

arife akşam toplanırız, herkezin hayrı olur. kimi keşkēlik, kimi şē pirinç verî, kimi şē et verî. küçük hayvan yani erkeçlē kesilî verilē yani. hayırlarına sürlerin hayrına, ölülerin hayırlarına verilir. unlar orda toplanır. dōruyan dōrâ evinde dōranmayanı bir iki tanesinin karşıda dōrarız. sōna keşkeklilē dōranır, ıslānır yıkanır konur. undan sōra şēler et yemei konur.

noutlu et yıkanır, konur şēlere kazanlara. undan sōna unlar bütün gece pişē. en sōna pilavı pişiriz sabā yakın. altı yedi şē tava. hepimiz bir oluyōz, yapıyōz hep birlikte. caminin yanından kimisi nout alıyō, kimisi erkecini getiriyō, kimisi keşkeklini getiriyō. undan sōna sana yāı veriyōlā isteyen. isteyen tereyaı veriyō, ısteyen çiçek yaı veriyō, zeytinyaı veriyō, salça

veriyō. bunlar toplanılıyō, bütün gece pişiriliyō. sabā camiden çıkan. sinileri alıyōlar. bōle büyük sinileri kaplarını koyuyōlā üstüne . bōle dört çeşit yemek oluyō. birisi noutlu et, birisi sade et salçalı, birisi de pilav, birisi de keşkek. dört çeşit herkez camiden çıkan evine aynı yemē götürüyō. bayramın birinci günü herkez aynı yemei yir.

I– 37	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Ahmet Çetin (İlkokul, 1952) Sarpıncık Köyün eski durumu

önceden rumlā vāmış burda. rumlarlā iyi geçirirlemişler ama sōna artık onları atatürk zamanı gelince yollamış yerine. işte ne diyeyim yani bu bōle. kövün buraya gelmesini şu arkadaşa anlatcasın. yörük köyü ama o bu padişaın biri bu köylere her ayrı ayrı insanları yerleştirmiş. undan sōna köv hâline gelmiş. onu alaattin abi biliyō.önceden burları bādı. bütün dalar

hayvanlarla ekin eklirdi. ama artık üzümcülük para etmeince millet şeire yönderdi emeklilik düşünerek. şimdi narenciye var, mandalina, zeytincilik var. bazı arkadaşlar, çobancılık yapıyō. balıkçılık yapan da var.

1 -38	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Alaaddin Erden (İlkokul, 1943) Sarpıncık Köyün tarihi ve adetleri

önce buraya uur dündar da geldi bi zamanlā araştırmā. yukardan bakarsanız köv kırmızı kiremit, kırmızı kiremit. bu kövde bi kız alacaksan erkek tarafı

ōlan tarafı yāni dāmat mutlaka bi kırmızı kiremitli evi olacak. bi de beşi birlik olacak. olmasa olmaz. onun için her tarafı bütün evler kırmızı kiremit. taş ev başka türlü beton örme şudur budur damdır yok

kırmızı kiremit yukardan bakarsanız. bi de arife akşam arife günleri ramazan bayramında bazı şēler var adaklar. eski babalarımız demiş ki: "şu kuyuyu arıtacaksın veya şu işme suyun çeşmelere bakacaksın. sana şu araziyi verecem veyahut şē verecem. zeytin verecem sana zeytin kök beş kök on kök zeytinlik senin ama ona bakcaksın. bayram yemeine de bi tane

hayvan kesceksin erkeç." bu adaklar toplanıyō, toplanıyō, arife gün toplanır herkes bütün gece yemek bişer. nout, et, keşkek, pilav sabālayin bayramlaştık dan sōna herkes sinilerle o dört çeşit yeme alır, evine gider. bayram sabah, bayram sabah herkes o aynı yemei yer sosyal bi gelenek. karşıda yemekaneler vā, şēler var, kazan ocakları vā, teşkilat var. biz

babalarımıza sōduk. biz bildim bileli diyōlā yani. bu kövde kövün kuruluşu önce dālarda oba dedîmiz topluluklar vāmışlā. ekip biçiyolā. onların da birer reisleri varmış. o reisler onları idare ediyōlā. ondan sōna korsanlar geliyō. o ovalara bu köv kurulmadan evvel. yāmalıyōlar, denizden çıkan korsanlar yāmalıyō. ve kıymetli eşyaları alıyō, direnenleri de

vuruyorlā, öldürüyōlā. bakıyōlā ki bu iş bo̅le olmıcak. üş tane topluluk reisi o yani o oba dedîmiz reisler üş tane sülale reisi geliyō, araştırıyō. bakıyōlā ki sarpıncık denilen yere sōradan sarpıncık koyuyōlar. sarp bi arazi ya burası. bakıyōlā diyōlar ki biz buraya kuralım köyü. geliyōlar üş tane reis kararlaşıyō. biz diyōlā sülalenizi getirelim. herkes her reisin onar tane

veya yirmişer tane bi topluluk sülalesi vā. onları getirip yerleşiyōlar. dier sülaleler de geliyō ve bu kövü kuruyōlā. korsanlar, denizden çıkarken gözcüler bırakırız diyōlā. kendimiz silahlanırız. sıkıntıyı bulursak zorda arka tarafta dereler vā, kaçarız. kendimizi müdafa ederiz. bakıyōlā bir iki defa korsanlar bakıyōlā dālarda kimse yok. köve gelmek

istiyōlar, karşı koyuyōlar, silahlanıyōlā. bi daha korsan gelmiyō. ondan sōna köv kuruluyō adı da sarpıncık sarp araziye.

1 - 39	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Gülten Yonca (İlkokul, 1942) Sarpıncık Sabun yapımı ve şifacılık

sabun yaparık. beş kilo da suyunu koyarın. yedi kilo da yaın koyarın, bi kiloda kostik. undan sōna onu karıştırı gov sal olū. undan sōna kestirmesini dökerik. kestirik sōna sabā keseriz sabunları eve goyarız. bacakları gırılan bana gelî, çıkan bana gelî. kırılan çıkan gelî ben bakarın. başı aıran benim yanıma gelî. bakarın çıksa yaparık. çıkık deil de kırıksa

kırıı da yaparın. şimdi her şēi yapamam gocadım çok. ōlan yapā şimdi kırık çıkıkları.

1 - 40	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Hatice Uskan (İlkokul, 1951) Sarpıncık Sohbet

ben zaten bi kere çıkdıydım televizyona . biri senin gibi sōdu bana. e bu evler kiremit olmuş ya! valla dedim benimkiler ustaydı zaten ben ōle bi şē de istemedim dedim, yaptılā dedi. çıktım taha hālā televizyonlardayın. yok ōle bi şē yok be! ōle bi şē spikelē ōle soruyō yani ōle kiremi'ler olmadan vermicekler lafı da yok yani hiç öyle bi şē yok. isteme, istedilē işte

verdi bubacım rahmetli. düün oldu. üş sene nişanlı bekledik. undan sōna düün oldu. aynı dālarda, bālarda zeytin topla; orak büç, üzüm topla, üzüm kes bōle. evet ōle yaşadık.

1 – 41	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Ali Rıza Bozan (İlkokul,1954) Yeniliman Tarım ve hayvancılık

bizim hayvanlarımız kara keçi eskiden beri aynı şeyi yürütüyōz şu anda. daha hālā elimde otuz otuz beş tane filan var. yapabildîm kadar yapıyōm kendi kendime. dāda suni yem yidirmiyōm ben dada doal. şu an durumuna göre sabah saat altıda giderim on birde gelirim. beşde çıkarım dokuzda dönerim yem yok, dışarda dışarda. otuz otuz beş kadar bi şe kaldı.

bir şey.yok küçük baş hayvan. süt, sütü peynir yapıyōm. daha önce sütçülere veriyōdum fazla varkana meydanda. şimdi az oldū için peynir yapıyōm ama peyniri alıyolar satmıtolar. ofaktan beri hayvanlarla meşgulüm. biz yukarda oturuyōz tepebozda dōma büyüme orda ama dePrem oldu. dePremde sora buraya devlet kanalınnan bize ev verildi. buraya geldik. kırk senedir

buradayız. askerlîm şēde, bahriyelidim ben. gölcük donanmasında bu müritte iki sene yaptım.biz çok işler yaptık ya! leşberlik yaptık, inşaatta çalıştık.şu anda da çobancılık yapıyōz.

1- 42	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Muzaffer Torunlar (İlkokul, 1951) Yeniliman Balıkçılık, tarım ve yemek tarifleri

dalyan kuralā, albe gerelē, teknenen gidēle balık avlamā. bi de çādaklāmızı biz harıp ācından harıpları kesēdik, harıplādan dikme dikēdik. gagılānan çādak kurādık. yazlık çādaklada büle kumaş nerdedi ābacım şemşiye nerdeydi. yoktu bo̅le gari bo̅le gargılanan gagılā vā. o gagılarnan bo̅le bāladık odunlara, dikmelere. ona oralara harıp ve ayaca. ay acālā vā ya!

harıp aacı delē ona bazısı harıp dökē bo̅le sātala ya pazarda şo̅le geçiboynuzu. onun erkek harıbı vā . unlardan kesiyōz çādak yapādık. bi de ayaca şēde dereyüzünde ayacalādan ayaca yapraklı ya !ayaca çiçei vā derelerde pembe pembe açā. bunlardan çādak yapādık biz eveli. siz onlara ne diyōsunuz? biz ayaca dēriz. biz ayaca dēriz ötekine ayıt deriz, ayıt aacı.

undan sōna o̅le. damlarla ne yapādık? ot gara saman çekēdik, burdan hayat yapādık. üstüne de geren dökēdik. eveli naylon nerdedi, çinko nerededi,

eternit nerdedin. yoktu annecim. toprak, kara topraklādan ak toprak üstüne dökēdik. altına gara saman , üstüne ak toprak, altına da ayaca kōduk. undan sōra unun üstüne ceren toprak dökedik. hani akmasın

hayvanların aılları diyerekten işte. eveli garibanlık vādı ābam. işte on altı yaşında evlendim. annem babam nikahınnan, ben imzanan. undan sōna iki gün iki gece davul çalınıyō. düün yimek yapılıyō. biz gelin alınıyō. beygire biniliyō. büle arabalar yoktu. arabalan beygire bindik anacīmın evinden adamın evine gittim. on altı yaşında tamam oldu. iki tane çocūm vā.

ikisi de evlendi çocuklāmın. beyim sā. işte düümüzde bo̅le köv düünü para basılıydı. İki denecik torunum vā. birisi evlendi birisi de işte gününü bekliyō üniversite için. dur bakalım neresini kazancak? İşte hayırlısınan işte bo̅le ābacım. benim iki çocūm vā.işte dedesarine hamuru youruyōz. hamura acık yā dökerim, acık duz yourum.yourduktan sōna da onu açarız. açtıktan sōna

da o hamuru bo̅le keserim. içine piynir korum ya sütlü bulgur koyārım, kaparım. ondan sona çevire, çevire, çevire, çevire tepsiye koyarız. küçük küçük yaparız şo̅le şo̅le keseriz bıçaklan. koruz tavaya, atarız fırına. dışarı fırına yakarım ben ceyranı deil. sütlü bulgur unun elēsin. ama ilmik mi koycan yerli unu mu koycan içine .sütü ısıtırım, gaynātırım. ondan sōna

kararım onu. aldıktan sōna aynı ekmek hamuru gibi atarım fırına. fırından çıkardım mı uvalārım güneşe yayārım, kurur gari o. bi hafta gurudurum. undan sōna ufak kesē yi sütlü bulguru. ondan sōna başka yapcamız ne? pesme yapārız yerli unundan. ekmek pesimedi yapārız. ondan sōna atarız fırına o bi gün bi gece durū. ondan sōna çıkarız gari gurū. ıslārız

suyunan otur yi salatalanan. düün yemeine keşkek yaparız. keşkek ilk evila suvanı dōrarız. sōna yıkarız suvanını , gōruz kazana büyü kazanlara. ondan sōna eti, ondan sōna buydayını akla yıka onu da koy. dök yaını, dök suyunu koy ocā gari düün yimei. nout bişiririz gazanda ateşte dışarıda ateşte bişer. milangaz yetmez ona. bi de pilav yaparız işte. pilavı pirinci

şuraya haşlarız. durū orda sōna şehriye kavırırız. yaı dökeriz, ondan sōna da dök suyunu su gaynadı mı at pirincini içine. sana yaınlan şehriye gavurcasan

ya çiçek yaınlan ya sana yaınlan. düün yimeklerimiz bunlā: keşkek, pilav, nout …

1 - 43	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Ömer Fevzi Bozan(İlkokul, 1952) Yeniliman Tarım, anı ve yemek tarifleri

annemlen babam tarlada tütün dikerken ben de su çeker çekiyodum. bu sırada ōlen yemei için bana lor söylediler, çobanlardan. loru aldım ben şekeri ekledim üstüne tarlaya gidene kadar yolda lorü bitirdim. tepsiyi de otların içine atıverdim. sōna bir hafta sona parayı alacaklar bakāl şeker parası. bubam diyō şeker görmedik. nasıl görmedin? bana sordu. ben yedim attım, dedim.bir hafta geçti ya ardan dayak yimedim. tarladan, bahçeden toplanan otlarlan harmanlayıp içini koyup yuvarlak olarak bōle dolamalı yapardılar. sütlü bulgur ayrı gene ōlanın kızı bi kat bulgur.ōle yapılırdı yani. yuvarlak deil yuvarlak olan kol bōrei,fatma hanım bōrei. biri istemiş ordan adı kaldı fatma hanım bōrei. yine hamuru seriyōlā tepsinin içine. üstüne ot yeniden üstüne hamur fırına atıyōlar. beş on dakika içinde hazır vaziyetegelip yeniyō yani. beş dakika fırında duruyō ince oldu için çabuk bişiyō.taş fırınlarında evlerin önünde fırın vā.tütün dikilîdi, her şē olurdu vesaire falan olurdu,zeytincilik olurdu. sabahtan lüküsle giderdik abi lüküslen. lüküsle gidilîdi. gece fidanlar sökülürdü. İşte sabāda tarlaya gidilir, ōlene kadar ōlen bi saat yimek molası bi buçuk saat. undan sōna devam gene birkaç saat tarlalā büyük. ōle devam eder, gidēdik yani. tütün bitince her şē bitti zaten. bācılık vādı. bācılık da bitince nergize döndük, enginara döndük. enginar bitti şimdi hepsi de bitti. şu anda bi zeytine bakıyōz yani. enginarın dolması vā yapıyō hanımlar. hanımlar yapıyō. bi de pirinçti etdi yapıyōlā ōle yani.

1 - 44	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Veli Elmas(İlkokul, 1948) Yeniliman Düğün adetleri, köyün eski durumu ve sohbet

eskiden burda düünle ābicim cuma günleri āşam üstü başlādı. burdan gelin, sünet oldū zaman farklı olurdu. oduna gidilirdi burda hayvanlarlan. düün evine udun gelirdi. bazı oduncula davulcu cumartesi günü gider, davullan karşılanırdı, tamam mı? hayvanlar on on beş hayvan kesilîdi, tamam mı? öbükü üş gece sürēdi. İki gece, iki gün işte cuma, cumartesi iki

gece sürēdi. hemen hemen iki gün sürēdi. bir hafta önceden hazırlanan ekmekler yapılırdı, fırınlar bō̄rekler yapılırdı, tamam mı? işte bu şekil davul zurna kadınlar bi tarafta erkekle bi tarafta işkili olurdu. burda da olurdu, orda da olurdu. her köyün kendinde olurdu. yemekli işmekli tabi. yemekli işmekli olurdu aynen. gelin hanımın da atnan gelin alınırdı. sünette çocū

sünet çocūnu atnan gezdirirledi. davullan atnan gezdirirledi. pazar āşam da akşamüstü oldū zaman düün bitiyōdu. kövlerden mesela herkesi davet edilidi. kövlerden tanıdıklā gelîdi, o şekilde devam ederdi kövde düün. ben bi gün önceden, o gün ben beş tane hayvan kesmiştim, üş şişe rakı almıştım. āşam iki tane yemekcim vādı. keşkek, patlıcan fırında, nout, pilav, irmik

helvası, domates salatası. hani da başka da ıvır zıvır şēleri vādı da hani baş yemek olarak bunlardı. gündüz davullu zurnalı āşam yediye kadar davul zurna devam etti. gelen giden herkez yedi. kınayı gece orkestra vardı. aşaı indik, o aşaı çınaraltına gittik. orda orkestra vā. orda kınayı yakması var tabi. adeti vā onun ama onları kadınlar o tarafını daha iyi şē yapar. ama işte

onda toplu olarak kadınlar giriyō çıkıyōlar ordan. ondan sōna dönüyōlar, oynuyōlar ondan sōna yakılıyō kınası falan filan. ō̄le şēler var ama o kadarı kadınlar tabi onlar kadınların ayrımı o kadarı ben o kadar da incesini de bilmiyom yani. ama ō̄le bi olay yaşadık alahın izninnen. benim bura ile hiçbi düşüncem kalmadı. iki tane çocuk vā, kışın izmire gidiyoz, yazın

buraya geliyoz işte bȭle başka bi şey yok. geliyoz gündüz yazın buralāda takılıyoz. şimdi kış geldi mi, okullar açıldı mı kaşcaz. zeytinler bitti mi tamam bizim işimiz. burası eski muhtarlıkmış. burda muhtarlık vāmış . hatta bu alinin dedesi benim babamın amcası, iki dönem muhtarlık yapmış burda. ondan sōna tepebozla uzun birleştirilmiş burası. küçüklümde burdan

çıkardık ilkokula. gider gelirdik yani yayan. evet, her gün yāmur çamur ile gidē gelîdik. işte hani o seksen iki dePrem oldu, yetmiş dokuzda dePrem oldu. yetmiş dokuz dePreminden sōna köv buraya indi. bu afetevleri yaptılā yirmi dokuz yaptılā. sōna toprak teyzeden yapınca o sizin o üstüŋüzdeki yerleri o zaman verdilē yani.onlar o zaman geldi yani buraya. vardı vardı

buranıŋ iki dönem muhtarlī olmuş zamanında yani.buranıŋ şekli şemali daha güzeldi o zamanlar. yazları daha güzel oluyodu. bütün sahiller çadır oluyodu. balıkçılık yetmiş dört sōna liman yapıldıktan sōna bu şekile döndü. önceden biz atma çekme yapadık balıçılī. beş tane altı tane kayık vādı atar çekerdik buraya yani. eski köyümüz durumu bȭledi yani. rumlar yoktu ama

ama o zaman hep üzümdü şē yoktu. üzümdü, zeytindi hep ellen ekmek bişmek ellendi, hayvannandı. şimdi artık her şē olunca her şē temizlendi. şimdi rahatlandı artık eskisi gibi deil, kimse kalmadı kalmadı. valla çiçek vādı, o da bitti. çou herkez emekli, emekli olmasa bu millet ölürüz ya! emeklilik olmasa valla herkez ölür burda yani. şimdi emeklilik yetiyō

burda. yetiştiriyō idare edip gidiyoz bȭle.

1 - 45	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Emine Karaca (İlkokul, 1957) Bozköy Sohbet ve sabun yapımı

karaburundan geldiler iki tane bayan kadınlar günüydü. kadınlar için konuşma yaptım ben o zaman. kadınlar eski kadınlar mesela eskiden kadınlar daha madurdu geliri yokdu. ėrkēklerin hep emrinin altındaydı.

şimdi kadınlar daha cesur oldu. hepsi hemen hemen emekli, emekli olmayan eşinden emekli. o yüzden ėrkēklere ezilmedî için ėrkēkler kadınlarımızı öldürüyō. işte onun için gelmişler, röportaj yapmak için kadınlar neden öldürülüyō, nasıl oluyō diye onun için gelmişler. buraya da geldiler. kadınlar burda valla bizim mesela ben kendimden bahsedeyōm. bahçe diktim bu sene geçen sene kavun karpuz çok dikmiştim. bu sene dikmedim. bamya diktim, bahçem vardı. ondan sōra afedersin bahçeye bu gece domuz girdi mafetti. ondan sōna zeytin çok olur, zeytin var. zeytin toplanır. bunların mandalin var bir iki mandalin de var. anason ekēdik, tütün dikilirdi. tütünü ben görmedim de anason ekilirdi, çok ektim anason. ondan sōra nout dikēdik. ne diyōlar susam çok ekēdi. susam çok ektim ben. pamık, nout olurdu her şey olurdu ama şimdi yapmıyōz hayırsız oldu. zeytinyaın ilk yaı acı yaı birleştiririz, yani toplarız bi āraya. bunu kostik diye bi şē var. kimi yerde kostik dėrler, kimi yerde sabun sodası dėrler, onu getirîsin. beş kiloya bi kilo soda. kazan büyük kazana koyarız. benlen hatta şu gördῡn komşuyla beraber yaparız. kostî koyarız, sabunu dökeriz. beş kilo yaa beş kilo su koyarız. kostîde bi anda eritiriz bi o tencerede. yavaş yavaş ,yavaş yavaş, yavaş yavaş onu yedire, yedire, yedire, yedire ay nasıl tahin gibi olur. ondan sōna o tahin olduktan sōna çürümeye başlar. lapa, lapa lapa çürür. çürüdükten sona sabun onu dökeriz büyük büyük lēnlere. bi gece kalır sabahleyin keseriz. altı bō̄le pütür pütür oldu mu muhteşem bi sabun olur.

1 - 46	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Sevgi Eklen (İlkokul, 1957) Bozköy Hayvancılık ve peynir yapımı

aıla gidip geliyōm başak bi şē ben yapmıyōm hani. goyunları oTlādıyōm tamam. eskiden de aynı şimdi de aynı devam. ben otuz kırk senedir belki elli senedir yapıyōm bu zanātı. yirmi yaşından beri yapıyōm. güçük, güçük

geçi, goyun… dōdundan beş ay sōna başlıyōz yemlemē. alıyōz koperetiften yem veriyōz. yok yetiştirmiyōm. yok kimse ki kim

yetişcek bişçek ki ōlan vā yapamıyō. süt veriyōz sütçüye. piynir yapıyōz süt kesildikden sōna. salamura yapıyōm ben bi de kopanistî. kopanistî ācı piynir diyōz biz burda ona. onu kırk gün youracasın otuz kırk gün. yalnız onu acık şē yapıvedim mi kokuduvēsin olmaz. her gün her āşam youracaksın yani gündüz deil āşam. her āşam youracasın bozuluyō, koku

veriyō hemen. otuz kırk gün youroyōsun onu. sıcak olcak yeri souk olmıcak. çok satılıyō yüz lira kilosu şindi onun yüz liradan veriyōmuş. geçiden yüz liraymış ama bilmiyōm şimdi ne kadā. yüz lira didilē gėçen yazın.

1 -47	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Sezgin Dereli (İlkokul, 1957) Bozköy Ayakkabıcılık ve tarım

ben ayakgabıcıyım. evelden burda çarık yapardık, kara lastik tabi. çarık yapardı. burda genelde hayvancılık burda üzüm bāları çokdu. tabi her şē zamlanınca millet işleyemez oldu tarlasını. masıraflar çoaldı. genşler hep köve gitti, şehre indiler genşlē. burda iş yapma imkanı yok. burda işte hepsi yaşlılar. burda toplasan genş olarak üç tane dört tanedir. onun haricinde

hepsi izmirde. ben ayakgabı tamir yapıyorum. burda şimdi bu bahçeyi düzenliyorum. bahçe temizlî yapıyorum. çifçilik nergiz var burada, sümbül var, zeytin var. şu tarla komple nergis tarlası, şu bahçe harım sümbül tarlası. şehirli dilinnen bahçe. kösele ince hayvan derisinden yapılıyō manda derisi de olur. altında araba lastî. kösele zor o zaman tabi kösele bulamazdık.

hayvan derisi altında araba lastî. tabi araba lastî gök bıçanān inceltirdik onu patma kazmanan el dikişi tabi makine yok. el dikişinen şimdiki ayakgabıların on kat daha salam olur. sōna yeni stile geçtik. sōna çizmeler

çıktı, çizme giyme, bot giymē. ben aşaı yukarı elli seneden beri yapıyorum bu işi. daha önceden çarık yapıyoduk. ondan sōna normal şimdi

iskarpin ayakgabıya döndü.

1 - 48	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Şükran Baba (İlkokul, 1942) Bozköy Sohbet ve yemek tarifi

bak iki tane ōlum var, dört tane de torunum var. bi kıS, bi ōlan biriniŋ; bi kıS, bi ōlan biriniŋ dün akşam geldilē. mutlu oldum. büyük kız ōlanıŋ kızı büyük okuyō. şē çalışıyō, üniversiteyi bitirdi, çalışıyō. onlā öbürleri üniversiteye gidiyō. işte bō̄leyin. akşama kadan yemek bişirî komşularnan yapıp durūm ya! ōlan, kızım yok torulā vā. büyük ōlan kömür

alım satım şefidi. küçük ōlan da belediyede çalıştı. izmir belediyesinde emekli oldular. ikisi de geldi buraya ev yaptılar burda otūdular. iskelede biri karaburunda oturuyō, napalım? ilkokulu saip ve ambarsekiniŋ ortasında bi büyük okul vā ama eskidi. urda okudum. bekir aykutdu ō̄retmenim. hediye aykutdu karısı o da ō̄retmendi. biz

ambarsekiden gelirdik. saıp da gelirdi orda birleşirdik ama odun mu vādı? birer tane odun alırdık elimize dālardan gelirken odun getirîdik . yakādık sobada ısınıdık ya. çifçidi bubam herkes çiftçidi. üzüm çekerdik, bēgir, harman bile döndü .dövenlē arpa ,buyday, üzüm ve ama her şē vādı. sovan, dil, harıp, sovan, mısır, her şē ne istēsen. yā, yāı burda sıkādık ayak

yāı. ben sabunu pek bilemem. emme yapardık, annem yapardı, ben yapmazdım. kabak çiçēi gelir. onun pirinciŋ gorsun. piriç gorsun maydonuzunu. nanesini, suvanını hepsini gorsun, kıyması gorsun. unları doldurūsun. ben fırında şē ocakta bişirim kısık ateşte. ō̄le bişirim ō̄le yirim. ta niler anlatim, anlatıviriyim.

1 - 49	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Binnaz Başarı (İlkokul, 1942) Küçükbahçe Sohbet ve yemek tarifi

on beş yaşında yaşında geldim, yetmiş iki sene oldu geleli o küve. evet, kimin nasıl ne biçim oldūnu hepsini bilirin. kimse kendini siyē çekmesin. hepsini bilirin aklım başıma. iyi mi, kötü mü, şu mu bu mu hepsini bilirin. a'lın başında ayacıklāmda yürüyüp durū kimseye ihtiyacım yok bu biçim. geldim küve. iyi insanlara geldim, mallı insanlara geldim.

emme çok çalıştım ōlum. zėytin mi toplamadım , zėytin mi silkmedim, cėviz mi silkmedim, orak mı biçmedim, hāman mı kaldırmadım, kürküt mü ėtmedim. işte bilir çocūm bu bilir. bu bizim akrabamız. onuŋ dedesinneŋ benim ōlumun dedesi kā'daş. höşmeriniŋ peynirini ezecēsin. bak gözel ezecēsin. peynir taze peynir olcak duzlu filan

deil. ō̄le titizlinen çıkacak teze. unu ezecēsin. undan sōna garıştırīkan garıştırīkan bakdın,gō̄dün başladı mis gibi kokmā. şekerini atacāsın. o zaman unu gene epey karıştırācasın. yine seni doyurmaz. helvayı da burda yāda unu gavırısın. şe'betini şurubu gorsun şurubunu u orda kaynā. u yāda gavırısın gavırısın helvanın unnan beraber yakalak deil hafif ataşla. unun

gavrıldīnı duydun mu dökēsin şerbetini olur bir helva çok gō̄zel. ben düün yemei yapmazdım. nasıl yapalla? düün yemē ama nasıl yapalla? noutu ıslāllā nout gabarī. undan sōna keşkek yapālā. noudu ıslālā āşamdan gabarır. sabā bişirilî .et de gorlā içine et de. keşkek yapālā. keşkē būydayı gorlā gazana. gaynadırlā unu gözelce. bişmē bişmiş emme yemek tene tene unu

gençlē bō̄le sizin gibi şurda bi aşlık dayā vā. hālā orda o dayak. u dayānan garıştılā. gazanın içinde keşkek erir. keşkek erir şē gibi olur keşkek olur işte bō̄le ōlum.

1 - 50	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Ahmet Ak (İlkokul, 1942) Küçükbahçe Hayvancılık ve çobanlık

hayvānı, hayvānı susuz bırakmıcāsın hayvānı. hayvān günde üş kere su gösterecēsin hayvāna. üş kere su ister hayvan mesela. hayvānıŋ suyuna çok dikkat edecēsin. suyuna dikkat etmesen. dekeye geldi mi hayvān dekeye geldi mi deke undan sōna dikkat etmesen ōlak, ōlak anında besleyimez. undan sōna üşüdürsen ōlak çok kuytu yerde ōlak anında üşür.

hiç hava yedirmecēsin hayvana, üşütmüyecēsin hayvanı. üşüdürsen ōlak da anında üşür. undan sōna saarkan da hāyvanın memeni burada memenin ucundan burda süngeri var. süngeri sıktı mı meme ārır hayvanın. undan sōna aılları yaş bırakmıcāsın. bȭle aıl ışık olmıcak. çamır olmıcak ya hani çamır olursa meme yanā hāyvanı çıban olur. çobanlī şindi hāyvana hava

yidirmiceksin souk hani souk mesela. şindi hayvanı nasıl bî mesela. gadına bak gadın kısmı gandilin camını silēken nasıl avlaştırısa çoban sürüyü ȭle avlaştıracak. undan sōna hāyvanı kuytu kuytu yere avlaştırcāsın. hava yidirmicesin bak. mesela şindi burda lodos esti. anladın mı? mesela lodos havasıdı. lodosa karşı bırakmıcāsın hayvanı. bȭle lodosun kuytusuna

alacāsın üşütmicesin. ordan poyraz aldı. poyraz alırsa poyraza artık bırakmıcāsın. undan sōna hāyvanı mesela şimdi diyelim ki yerinden mesela kaldırdın mesela hayvanı gidecēsin mesela diyelim. bi tarafa diyelim ki iş yapacāsın konudlara mesela. bunu da muhafazalı yere şē yapacāsın. baktın gördün hava başladı şē yapmā, souk etmē ordan alacāsın hāyvanı aynı kışla

yerine getirēcesin. undan sōna hava açıldıktan sōna düzeldikten sōna ısındıktan sōna yeniden gene kaldırıcāsın. ben geçi baktım gara geçi çobanıyım ben. gara geçi südü de kıymatlı şēsi de kıymatlı. neden dersen gara geçi hep şindi yicēin kokusunu alır, gider urda onu bulur yir. her taraftan alır gıdasını gara geçi. in kıymatlı gara geçi. gara geçi dinlemez

orman morman dinlemez. her tarafına gider ormanın gara geçi. şindi telin içinde sıcānan hayvan yanā. gölgede kırkılacak . undan sona hayvanı sırtına şi vuracāsıŋ. tüy vuracasın. hayvanı güzüŋ kırkāsaŋ hayvan yanā. sırtında bo͞le unlar o͞le sırtında tüy kalacak bo͞le. güzüŋ kırkāsaŋ hem üşür hem yanā. hāyvan bunun çoban yılı merasimleri çok bu kadā kısa anladıvarıp durū.

1 - 51	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Ahmet Akgüloğlu(İlkokul, 1962) Küçükbahçe Köyün durumu

şimdi köy önceden bācılıktı, hep bā vardı. hayvancılık geçiniyōdu. bā bitti. ondan sōra enginar yaptık bu ova enginardı kompile. hatta arka tarafta yeniliman dedîmiz yer var. orası da enginardı. aşaı yukarı otuz sene falan otuz otuz beş sene devam etti. o da bitti. şimdi şu anda narenciye mandalin ve bizim burasının mandalini hem erken olur hem de dier yerlere göre kaliteli olur. anason da yaptık, tütün de yaptık. ama şimdi hiçbir şē kalmadı. anason da kalmadı tütün de kalamadı. muhtarlıkta iki bin on dörtte aday olduk, seçimlere girdik, kazandık muhtarlığı. o gündür bugündür işte devam ediyo ikinci dönem. valla köye yolları yaptırmā çalışıyoz. dereleri ıslah ettirdik. yolları yaptırıyōZ yavaş yavaş. turizm için yok şu an için yok.şeye dōru karaburuna dōru daha fazla. yenilimanda var biraz otel falan. bizim burda otel filan yok. bir pansiyon var sahilde. onun haricinde biz uc noktada oldūmuz için yollarımızda hâliyle bozuk o yüzden çok gelişmiyō.

1 - 52	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Hüseyin İçken (İlkokul, 1962) Küçükbahçe Balıkçılık

çökertme işi yapıyōz, dalyan işi yapıyōz. vergiye tabi sadece kefal başka hiçbi balık yok. senelerdir yapıyōz.senede altı buçuk ay yapıyōz. dier aylar boş oltacılık yapıyōz. tarzımız yok.biz sadece kefale çalışıyōz.biz bȭle vergiye tabiyiz. herkezin yerleri koordinatlı kaçak bi şēimiz yok. üç metre tekne ile çalışıyōz. büyük tekne çalışmıyō bizim insan gücüyle oldū için büyük motorlarımız yok. motorsuz tekne ile çalışıyōz biz. turfan kefal, marvaki bu kefallerin en güzel balıkları bu yani egenin. marvaki burda bize ak balık derler. aslı marvakidir. bi de misyenaryo var onun tam ayıdır bu. o da sarıkulak dedîmiz balıktır. o da güzel bi kefaldir.

1 -53	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Hasan Topbaş (İlkokul, 1945) Küçükbahçe Çiftçilik

eskiden hep gara güreş, insan gücü çifçilik öküzlernen şimdi hep makineleşti. traktörlernen çok şē yapılıyō. ya önceden bu gördȗn araziler hep bādı üzüm bai. öbür tarafta arazi vā. hatta elli yedi yılında almanyaya sardı gemi burdan. deniz yoluynan orıya gitti. sōnaları para yapmaz oldu üzüm bozmak zorunda galdı millet. sōna enginar geldi atmışlı yıllarda. işte hālā ayak sallıyō bir yerin vā diyō enginar da az artık yani. burda ya da karaburun yarımadasında tüketilebiliyō. ben de şimdi bazı şėde de sorālā. birkaç tane araba aldım yarısı kapalı. yani kapalı kasa aldım. dolmuş veya kamyon da olsa kapalı kasadı. ben yazın dışarlarda soranlar oluyōdu. ne yapıyōsun bȭle kapalı arabaylan. valla be diyōm beyaz kadın, beyaz toz

ticareti yok şakaynan karışık. neden bunu diyodum? burası işte gördün gibi nerden geldin bilmiyom? yol olarak burdan karaburundan yaylaya mı çıktın? orda ne vā? gündüz kimse bulamadım orda. yani ordan neden dönecēsin demek istedim.

1 – 54	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	İlmiye Acar (İlkokul, 1952) Salman Çiftçilik ve adetler

enginarın öle bi kere açārız sōna gapatırız gene. zaman gecikirseniz şimdi enginar normalde öle yapıp durū şindi. ekin yok şimdi . yazın şindi zamanda normalde enginar olur, açādık şu zamanda. şimdi mandalin vā gari, zeytin vā. zeytin şimdi başaraktan başararak kışın toplārız. yeni başlacaz taha toplanmadı zeytinleri tabi canım. yapā hurma yapā bu yakada yapā.

yālık yālık yeme'lik deil. Sabun ölçü yaparız. beş kilo suyun yaın içine ölçünen kostinen evde yaparız. çömneklere yani yazı yazālā adlarını yazālā, isimlerini yazālā. ama ati ertesi gün çıkarlā, kimin adı çıkāsa ona mani atarlar hani. ateş yakālā hıdrılles üstünden atlālā. denize şē yapāsın. ani ne dilersin onu keser atāsın. valla gülün altına koyāla. para, ev, araba ne istēsen gōy denize at. ertesi gün sabah git bak. çömnein altına bālar bi āşam duracak öle. çömneknēn çok güzē oluyō sāncak kurarlā.bak bunlā sölemezlē.

1 – 55	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Nermin Altay (İlkokul, 1961) Salman Kına adeti ve yemek tarifi

cuma günü oduncu gidē dedi ya katırnanan eşeklernen oduna gidēle. odunları getirilē. davulālan berabē undan sōna onlara mendil verirlē odun

getirenlere. karafil verîlē. telli karafil verîlē. yimek yirle ōlan evinde. o gün de ayriyetten bi karafil kolye dizilir. cumartesi günü de gız evinde olur yemek. āşam da kınalık olur. karafiller gelini götürū̄ ya da kala. āşam

kınalık yapālā, oynālā. ertesi gün tekrar gene gelin evinde ōlan evinde olur şē yemek düün. gelini kına yıkamā götürülē çeşmeye. ayakgabısından su içerîle geline. undan sōna gelin elinden bō̄le kınayı çeşmeye yapıştırī avucunlan. oynayalak çīralak gelirlē. undan sōna gelini odurdulā oraya para basālā dakı dakālā. velhasta gelin oynā . undan sōna eve gelir. yimek yirlē

arkadaşlarınlan beraber namaz kılā, vedalaşī annesinen babasınnan. babası kuşaını bāla. ōlan evi alır gene kaçā evine.bilmiyōz valla biz ō̄le gō̄dük. biz ō̄le gödük bilmeyiz.bilmeyiz o yanı bilmeyiz.ben de elimi kōdum. nişan olacaı zaman biri birkaç gün önce tatlı yapılır. nişan tatlısı denir ona. açılır bir toplarız hep komşuları, arkadaşları o açılır açılınca pişē

kızgın yāda pişē. biştikten sōna çanak büyük çanaklara konur. bişdikden sōna datlanır o, ballanır.

1 – 56	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Zeynep Denizeri (İlkokul, 1956) Salman Çömlek ve düğün adetleri

hidrellezde hidrillez akşam. kız köydeki kaç tane kız ōlan varsa hepsinin isimlerini yazarız, çömlein içine atarız. unu unu gölün dibinde beklediriz. atı kōruz gölün dibine sabah onu alırız gölün dibinden. ertezi gün toplanırız komşulā. mani söyleriz. bi dāne söyleriz bir isim açārız. bi dāne söyleriz, bir isim açārız. kime çıktısa bakam. şansına çıktı mı, çıkmadı

üzerine. ben mani bilmem sen söyle manisini. ben bilmem nurdan sō̄leyivēsin dur. ilk gün perşembe gününden başlarız, oduncularımız gider. perşembe günü akşam gelir davularımız cuma günü oduncularımız gider. düün yaparız, oduncular gelir. katırlarnan gidēle bō̄le atlarnan katırlanan çok güzel olur düünümüz. sōra ertesi gün şē olu, yemek veririz. kına akşam

kınalī olur. kınamızı da şē yaparız işte. geline bindallı giydiririz. önceken gelinlîni giydiririz soncakı kına bindallı giydiririz. eline kınasını yakarız. güzel olur işte üş gün. fasulye pişiririz, nout pişiririz etli. patlıcan yimei pişiririz. dedesarī açarız. keşkek, pilav olur, tatlımız olur. her düünde yapılır.

1 – 57	Konuşan: Derleme Yeri: Konusu:	Nurdan Dönmez (İlkokul,1969) Salman Maniler

buzdaı üstünde dōan güneşten
sürünün önünce giden üveçten
yazın meyve veren aaçtan
meyve veren aaçları kesmezler
güzel seven yiitleri asmazlar

kurşuni camini kapısı üştür
sevip sevip ayrılması çok güçtür
benim yarim altın kafeste
bir kınalı kuştur
uçurdum yarimi konmaz ellere

yetmiş iki buçuk milyon yansın hâlime

1 – 58	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Emel Koşar (İlkokul,1961) Yaylaköy Yemek tarifi

ya şimdi hamuru youruyosun. biraz ya yaı daha çok daha, fazla adı gıli gıli. oklavayla açıyorsun küçük küçük mesela dedesarı diyōlar, gıli gıli diyolar. bizim burada gıli gıli adı. aşaı küçükbahçe köyü var. orda dedesarī diyōlar. düünlerde olmazsa olmazıdır. mutlaka üstüne yourt dökcen. misafirlere mesela düünün sahiplerine nişan yanı sıra ikram ederiz. çok güzel yani o

mutlaka olur düünlerde olur gıli gıli. bayramlarda da damat tatlısı diye bir tatlımız vardır geleneksel. o da aynı dedîm gibi oklavaya sarılıyō veya böyle muska şeklinde kesiliyō. yāda pişirilip şuruba atılıyō. susam, badem istedîn şekilde süsleyerek rahat etmiyor. onlar bütün damatlar mesela nişanlarda o da olmazsa olmazdır yaylaköyünün. güçükbahçe köyü mesela bu karaburun

adasında genellikle vardır yani. valla şu anda ne yapılacaı hiç belli deil. yani bir kalkma sanayi falan var bizim bu köyün. hani kalkınma, deprem, afat… deprem bölgesi ilan edilmiş ama öle bi şi şu anda dediler ki öle bir şi yok. imara açıldı diye bir söz var. imara açılırsa çok seviniriz. yani ev yapma olasılī yok, yapamıyoruz çünkü çok ceza geliyodu. ev yaptırmıyōlardı.

şimdi ev açılcak, imar açılcak diye bir konu var. işallah ōle olursa çok seviniriz.

1 – 59	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Huriye Yanık (İlkokul,1954) Yaylaköy Hayvancılık ve anı

otuz yedi yaşında dúl kaldım. iki dene çocuk, iki dene dedeynen nene kaynatla analık. bunlara baktık işte. onlā öldü, çocukları evlendirdik, çocuklā izmire gitti. tek başına gelirlē arada gelirlē gidēlē düünde

bayramda işi oldukça buralā bi şi toplamā zeytindir...gelirlē gelirlē eme'li olanlā gelip durū. valla ne geçincez çobanlā burdaki insanlā burdaki kalanla

çoban. yok hayvan, hiç hayvan kalmadı köyde. eskiden ındar çiftlen sürülüyōdu ekinlen. şimdi motornan sürülüp durū ama ekin eken de yok gari. ehtiyaçlā ne yapcak tabi ? genç işte böün gitti. yaşlılā kaldı birē ikişē evde. evlendik evleneli çoban. evela geçidi, sōnā koyun yaptık, gene olmadı, gene geçi yaptık. daa alır gider yaydırırız dāda. āşam gelir bi yem veririz

kışın souk havalarda. nasıl korucan sōuktan. soukta gezeriz işte napcaz? garda buzda havaya göre gitçeksin tabi. süt, piynir yaparız. saarız, acık ısıtırız maya çalarız. undan sōnā sepetlere tuttui zaman kırarız, garıştırırız ezeriz. undan sona piynir olur. geçi bakıp durūsan geçi piyniri, koyun bakıp durūsan koyun piyniri…bunlā çobanlā, yoklar herhalde

arabaları yok burda. valla bizde herkez aynı piyniri yapā aynı.

1 – 60	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Kamil Yaman (İlkokul,1940) Yaylaköy Tarım ve anı

askerlî adanada yaptım. atmış iki senesinde. burdan evela ispartaya gittik acemelik gördüm iki ay .burdan adanaya dāil olduk merkeze. orda askerlik çok güzel geçti. sivil inzibat olarak yaptım. ya burda reçberlik yapıyos, çifçilik yapıyos. yimek için arpa buyday ekiyoz. zeytinimiz var. baın bahçemiz var işte bu kadar. eskiden beri tabi eskiden yapıyoduk, şindi

ihtiyarladık bi şe yapamıyoz. çocuk izmirde bi tek çocuk izmirde. çalışıyō, izmirde çalışıyō. torunlar izmirde işte bō̄le yalnızız. hayır burda ihtiyarlā bizis yetmiş seksenlik. var bi paça vā çok güzel topluyoruz.

1 – 61	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Meliha Koşar (İlkokul,1934) Yaylaköy Düğün ve köyün eski durumu

na bȍle kazanlar keşkek kurādık. davullar çalıp durū. gelin gız evinde, ōlan ōlan evinde. bi gün ōlan evi yapādı yemei bi gün de kız evi yapādı yimei. gelin al, gelin gül gelin alınacak gāri. davulnan, atınan eşeknen katıra bindirilē gelinleri. ben ata bindim. ordan çıktık burā girdik. yakın yakın ata hani araba ? araban adını bile duymazdık biz burā geldi yani hiç

duymazdık. yok! üş gün, üş gün hemen hemen. ilk başlāda davulculā, odunculā gelir; oduncula gidēdi. odunculā dādan gelirken hayvanan, kapıları çalarlā süslü. delikanlılā hadi bakalım odunculā geliyoru. dangan dungan, dangan dungan āşama giderdi oduncuları. bi sürü oduncu endirilē gelin evine ōlan evine indiridilē. irtesi gün yimek kōdulā. irtesi gün kız evi mi

ōlan evi mi kurū. kız evi kurā cumartesi gün. daılırlā,yirlē,içerle davul çalıp durū bi yandan. āşam da kına gecesi yapālā binanın içinde. davul çalıp durū sabā kadā kına gecesi ge'çlē oynā. şindi salonla vā.ōlum ne gördüm ne geçirdim on altı yaşında evlendim. yoklukdan kıtlıkdan ekmek yok yimek yok. kıtlıkdan para yok. ayāmda babuş yok, ayakkabı babuç bak köv dili

babuç. babuç ney? çay yok yimek yok. şindi bak bahçede tomatlar kızarmasa bazarlā vā. bazar mazar bilmeyiz. nedenbilmeyiz? bu yok. giTmeyiz salatalık ne zaman erişcek ne zaman tomat ne zaman erişcek o zaman yisek. undan sōna sabahdan gelîdik bir ay sıcakdan harman bulacaz eşeklernen katırlanan bir ay. urdan çıkarıdık, savırıdık, el emeinnen şindi

kapatıldı. makinaler dolu, yorgunlukdan… ben seksen sekiz, seksen dokuz yaşındayım. sen benim çektîmi göreydin. benim deden topal oldu, düştü .otuz sene diniz genarına yürüdüm eşeklernen yürüdüm. neden yürüdüm? ihtiyaç orda, mal orda kaynaı çıkmak yeriymiş. urdan mal aldılık… dikildik ba zamanında yıllar oldu. elli sene ordan geleli. Ordan

geleli elli sene oldu. karadüze geçtik, bi kere orda çalıştık. unun bunun tarlasını kiraladık. karayazıyı tanır mısın kara nizam bir liman küçükbahçe. ne çalışmak yari e'me var yarı yok. isdedîn isdedîn yok bulamazsın. İstēse istēsin bulamazsın yok. şindi her şē vā. para da vā….okutulan neydi benim
30 ȫretmendi hocaydı. yüz lira aylık alıyodu yedi

çocuk iki dāne garı. bunları seni yemedi atmış yaşında öldü. yitiremedi bize yok. bak hoca oluyo halda bize bir kelime veremedi. neden? yoklukdan kıtlıkdan kendi hasta oldu. atmış yaşında öldü. baktıramadı bile yol yok. eveli çok kışlā olurdu. bubam öleli elli sene oldu. ne o kaç sene oldı kı?
35 elli ikide mi öldü, elli üçte mi öldü.

1 – 62	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Hamza Tokaç (İlkokul,1947) Yaylaköy Askerlik anıları

1 bin dokuz yüz kırk yedi doumluyum. mardin kızıltepede acemilîmde ustalımda nusabinde geçti. askerlî yirmi bir ay yaptık. indirme oldu bize tuttu. ondan sōna köye geldik. köyde dünyaya gelmişiz yannış yerden başladık. ordan bugüne kadan herkes burdan benim emsallerim gitti. ben
5 kaldım, gidemedim. gidemedim diye hayvanlā bırakmadı. bırakmınca burda

hayvanların peşine dakıldım galdım. ötesi yok. burda garşımıza hoca vā. şindi hocayna muhabbet ediyōz. etmek istesen cahilin anahtarı alimmiş. gelirsin, açasın, konuşuruz, bi çay içeriz, yimek yeriz, yatar misafirimiz olursun. seni uurlarız. taha bundan fazla şimdi bundan başka sohbet
10 edemeyiz.

1 – 63	Konuşan: Derleme Yeri : Konusu:	Selahatin Zorlu (Lise,1993) Yaylaköy Kelimeler

bizim burda bir kelimemiz bırgalamak vardır. bırgalamak normalde bir şeyi bükmek, çevirmek ama bi iş aldīmızda başardımızda bu çocuk bu işi bırgaladı deriz. ikisinin anlamı çok farklı oluyo. burdaki bi çok kelime de rumcadan gelmiş. sadece bayanlar için kullanılan mori kelimesi vardır. mori çok güzel olmuşsun demeyiz de çok mori olmuşsun deriz. bu işi mori yapmışsın demeyiz. öle kelimelerimiz var burda.

SÖZLÜK

A

abā: ‘abla’ (I-1,24)

acık: ‘azıcık’ (I-10,14)

aaç : ‘ağaç’ (I-1,1)

albe: ‘ağ çeşiti’(I-1,6)

āşam: ‘akşam’ (I-44,10)

arga: ‘arka’ (I-18,10)

ava: ‘hava’ (I-22,8)

avlaş- : ‘yavaşlat-’ (I-50,12)

ayvan : ‘hayvan’ (I-6,7)

B

bā: ‘bağ’ (I-25,21)

babuç: ‘papuç’ (I-61,14)

baççe: ‘bahçe’ (I-7,5)

baharın: ‘bahar mevsimi’ (I-15,1)

bēgir: ‘beygir’ (I-48,12)

belge: ‘örtü’ (I-31,9)

bōle : ‘böyle’ (I-1,10)

bırgala-: ‘çevirmek,başarmak’ (I-1,10)

biş-: ‘piş-’ (I-28,9)

bòba : ‘baba’ (I-21,23)

bökmez: ‘pekmez’ (I-24,40)

böyü-: ‘büyüdük’ (I-8,9)

buba: ‘baba ’ (I-8,16)

burda: ‘burada’ (I-9,3)

burî: ‘buraya’ (I-24,21)

buyday: ‘buğday’ (I-20,14)

büç: ‘biç-‘ (I-40,6)

C

candarma: ‘jandarma’(I-33,9)

ceren: ‘cereyan’(I-21,11)

Ç

çamır: ‘çamur’ (I-50,9)

çençere: ‘tencere’ (I-10,31)

çez: ‘çeyiz’ (I-10,35)

çif: ‘çift’ (I-7,1)

çîne-: ‘çiğne-’ (I-22,1)

çocùi: ‘çocuğu’ (I-10,4)

çömnek: ‘çömlek’ (I-54,12)

D

dāne: ‘tane’ (I-6,2)

dene: ‘tane’(I-14,27)

dellān: ‘ağ çeşidi’(I-15,1)

delce: ‘yabani zeytin’(I-15,33)

deliganlı: ‘delikanlı’(I-15,52)

dePrem: ‘deprem’(I-41,8)

desti: ‘testi’(I-22,5)

deye: ‘diye’(I-32,23)

deyil: ‘değil’(I-11,36)

dırmı:’tırmık’(I-18,10)

diş-: ‘düş-’(I-15,62)

dúl: ‘dul’(I-59,1)

duz: ‘tuz’(I-27,6)

düün: ‘düğün’ (I-9,4)

düüyōduk: ‘dövüyorduk’ (I-28,10)

düv-: ‘dövmek’ (I-29,3)

doal: ‘doğal’(I-17,24)

dōma: ‘doğma’ (I-41,8)

dōru: ‘doğru’(I-51,10)

dour-: ‘doğur-’ (I-10,2)

E

ehtiyaç: ‘ihtiyaç’(I-59,7**)**

elce: ‘uzak yer’ (I-8,14)

eli-: ‘ele-’ (I-4,7)

eme’li: ‘emekli’ (I-34,6)

ertezi: ‘ertesi’ (I-56,3)

F

facik: ‘ufak’ (I-14,42)

fırma: ‘hurma’ (I-9,8)

G

gabir: ‘kabir’ (I-13,21)

gapat-: ‘kapat-’ (I-5,4)

garannık: ‘karanlık’ (I-15,5)

garıştır-: ‘karıştır-’ (I-4,3)

gavır-: ‘kavur-’ (I-49,13)

gavun: ‘kavun’ (I-18,3**)**

gazan: ‘kazan’ (I-9,6)

gē: ‘gel’ (I-15,62)

geçi: ‘keçi’ (I-50,20)

gelėcek: ‘gelecek’ (I-19,10)

geren: ‘killi toprak’ (I-42,11)

geş: ‘genç’ (I-10,11)

geyecek: ‘giyecek’ (I-10,36)

gıli gıli: ‘dede sarığı böreği’ (I-58,1)

gıs: ‘kız’(I-14,71)

gız: ‘kız’(I-24,16)

gibin: ‘gibi’(I-31,24)

giyen: ‘yeğen’(I-1,8)

gulām: ‘kulağım’(I-1,17)

guruk: ‘kuru’ (I-30,10)

gonuş-: ‘konuş-’ (I-13,3)

gok: ‘gurk, kuluçka’ (I-16,1)

golay: ‘kolay’ (I-16,21)

go-: ‘ko-’ (I-5,2)

gōy-: ‘koymak’(I-54,11)

götü-: ‘götürmek’(I-10,38)

gözel: ‘güzel’ (I-49,18)

H

hamır: ‘hamur’ (I-4,5)

herkez: ‘herkes’ (I-1,34)

hiş: ‘hiç’ (I-7,17)

hȭle: ‘öyle’ (I-1,6)

I

ındar: ‘tek’(I-59,6)

ılamur: ‘ıhlamur’(I-17,22)

ıslād-: ‘ıslat-’(I-9,2)

ipta: ‘geçmiş’(I-31,19)

İ

imlek: ‘ilmik’ (I-6,6)

işallah: ‘inşallah’ (I-58,15)

işle-: ‘çalışmak’ (I-47,2)

irtesi: ‘ertesi’ (I-61,9)

iylen-: ‘eğlenmek’ (I-31,30)

J

K

kadā: ‘kadar’ (I-8,8)

karā-: ‘karar-’ (I-1,32)

karafil: ‘karanfil’ (I-55,3)

karannık: ‘karanlık’(I-1,14)

karannin: ‘karanlık’(I-31,8)

kavır-: ‘kavurmak’ (I-42,37)

kayve: ‘kahve’ (I-31,4)

kıS: ‘kız’ (I-1,8)
kiremi’li: ‘kiremitli’ (I-40,4)
köfe: ‘küfe’ (I-20,30)
köv: ‘köy’ (I-13,9)
küfte: ‘köfte’ (I-16,11)
küleme: ‘çardak’ (I-14,47)
künnek: ‘fırın küreği’ (I-29,12)
kō-: ‘koy-’ (I-20,51)

L

len: ‘hitap,oğlan’(I-15,3)
leşber: ‘rençber’(I-1,27)
lüküs: ‘lüks lambası’ (I-10,20)

M

maldan: ‘parça’(I-20,35)
māsul: ‘mahsul’ (I-7,8)
masır: ‘mısır’ (I-7,57)
melemen: ‘menemen’ (I-26,1)
merdiben: ‘merdiven’ (I-16,4)
miner(t): ‘ekmek kabı’ (I-4,11)

N

naap: ‘ne yap’ (I-10,9)
napcaz: ‘ne yapacağız’ (I-10,9)
napsın: ‘ne yapsın’ (I-7,11)
navlun: ‘araç’ (I-11,32)
nēde: ‘nerede’ (I-4,1)
niyin: ‘neyin’ (I-8,16)
nout: ‘nohut’ (I-5,6)
nüfos: ‘nüfus’ (I-13,9)

O

ofaktan: ‘ufaktan’ (I-41,6)
okuyuver-: ‘okuyuvermek’ (I-16,9)
ōlak: ‘oğlak ’(I-34,7)
onla: ‘onunla’ (I-1,32)
oruy: ‘oraya’ (I-8,5)
oTla-: ‘otlamak’ (I-46,1)
oTūr-: ‘otur-’ (I-11,21)

Ö

öbükü: ‘öbürkü’ (I-44,4)
ȫle: ‘öyle’ (I-10,8)
ȫretmen: ‘öyle’ (I-13,10)

P

pālı: ‘pahalı’ (I-21,32)
perşenbe: ‘perşembe’ (I-11,17)
pesmek: ‘peksimet’ (I-31,3)
peslihan: ‘fesleğen’ (I-35,9)
piriç: ‘pirinç’ (I-48,15)
pişē: ‘pişer’(I-55,14)

R

rāmet: ‘rahmet’(I-32,16)
reşberlik: ‘rençperlik’(I-10,8)

S

sabāla: ‘sabahleyin’(I-14,119)
sagi: ‘saki’(I-31,6)
saroş: ‘sarhoş’(I-12,9)
sayib: ‘sahip’(I-1,1)
sıhiye: ‘sıhhıye’(I-2, 2)
suvan: ‘soğan’ (I-4, 2)
sofa: ‘sofra’ (I-4, 16)
soncak: ‘sonra’ (I-56, 12)
sora: ‘sonra’ (I-7, 14)
souk: ‘soğuk’ (I-50,10)
sovan: ‘soğan’ (I-15,33)

Ş

şaş: ‘saç’ (I-5,5)

şē: ‘şey’ (I-13,12)
şindi: ‘şey’ (I-19,1)
şindik: ‘şimdi’ (I-16, 8)
şini: ‘şimdi’ (I-8,1)
şofor: ‘şoför’ (I-21,35)
T
taha: ‘daha’ (I-54,4)
tōba: ‘torba’ (I-31,21)
tomat: ‘domates’ (I-4, 2)
tūla: ‘tuğla’ (I-34, 4)
U
unnar :‘onlar’ (I-3,8)
uraya: ‘oraya’ (I-35,8)
ura: ‘orası’ (I-4,11)
Ü
üş: ‘üç’ (I-34, 9)
V
vā: ‘var’ (I-4,12)
vakıt: ‘vakit’ (I-31,31)
vā: ‘var’ (I-4,4)
veyaut: ‘veyahut’ (I-25,5)
verivē-: ‘veriver-’ (I-1,6)
Y
yannış: ‘yanlış’ (I-62,3)
yimek: ‘yemek’ (I-11,34)
yokari: ‘yukarı’ (I-15,1)
yōr-: ‘yoğurmak’ (I-4,20)
yüz al-: ‘yüz yazma adeti’ (I-14,54)
yourt: ‘yoğurt’ (I-20,50)
yön-: ‘yünlenmek’(I-31,36)
tavug: ‘tavuk’(I-28,14)
Tene: ‘tane’ (I-9,7)
takika: ‘dakika’ (I-8,5)
tembî: ‘tembih’ (I-12,2)
Z
zandalye: ‘sandalye’ (I-11,21)
zünbül: ‘sünbül’ (I-24,28)

SONUÇ

Çalışmada eksik kalan alan çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla eski bir yerleşim kültürü olan İzmir-Karaburun bölgesi ağız özellikleri ve sözcük hazinesi incelenerek bazı sonuçlara ulaşıldı.

Çalışma bir alan çalışması olup Karaburun'un Saip, Bozköy, Tepeboz-Yeniliman, Hasseki, Salman, İnecik, Kösedere, Sarpıncık, Eğlenhoca, Parlak, Küçükbahçe, Yaylaköy, Mordoğan köylerinde ses kaydı alınarak ağız özellikleri ortaya konuldu.

Çalışmada ulaşılan ses özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Karaburun ağzında kalınlık incelik uyumu yazı dilimize göre daha yaygın şekilde görülür**.** İlerleyici benzetme Batı grubu, gerileyici benzetme Doğu grubunda karakteristik olarak görülür.

Kalınlaşmalar

hanı "hani" (I-14, 63)
ataş "ateş" (I-33,9)
kıymatlı "kıymetli" (I-50,23)

İncelmeler

mezeri "mezarı" (I-8,3)

Karaburun ağzında düzlük-yuvarlaklık uyumu yazı dilimize göre daha yaygın şekilde görülür.

hamır "hamur" (I-4,5)
gavırısın "kavurursun" (I-49,14)
pamık "pamuk" (I-4,19)

Yazı dilinde "o-o" şeklinde olan yabancı kökenli kelimelerin "o-u" şeklinde kullanıldığı örnekler de Karaburun ağzında görülür.

motur "motor" (I-21,11)
dokdura "doktora" (I-33,22)

2. Oğuz grubu ağızlarının en yaygın ses olaylarından biri ötümlüleşmedir. Bölgelere göre bu ötümleşme dereceleri farklı şekilde göze çarpar. Karaburun ağzında ötümlüleşme yaygın olarak görülen bir ses olayıdır. Türkiye Türkçesi yazı dilinde ötümsüz şekliyle kullanılıp Karaburun ağzında ötümlüleşen seslere rastlanır.

ince ünlülü kelimelerde

geçi “keçi” (I-50,22)

güçük “küçük” (I-46,3)

kalın ünlülü kelimelerde

gabadırız “kapatırız” (I-18,13)

gadar “kadar” (I-9,5)

gagılanan “kargılarlan” (I-42,2)

galdı “kal-” (I-13,24)

gabir “kabir” (I-13,23)

gayık “kayık” (I-11,1)

Yazı dilinde ötümsüz (t-) şekliyle kullanılıp Karaburun ağzında ötümlüleşerek d- olan örnekler de vardır:

depene “tepene” (I-11,19)

dāne “tane” (I-11,1)

Kalın ünlülü kelimelerde

dokuz (I-13,7)

don- (I-30,31)

doy- (I-49,12)

duy- (I-49,16)

dışarda “dışarıda” (I-41,5)

Yazı dilinde ötümsüz (t-) şekliyle kullanılıp Karaburun ağzında ötümlüleşerek d- olan örnekler de vardır:

dakım “takım” (I-10,34)

davşan “tavşan” (I-31,20)

dakıldım “takıldım” (I-62,6)

daş “taş” (I-30,8)

duz “tuz” (I-42,25)

dakıyı “takıyı” (I-11,22)

3. Karaburun ağzında ünlülerin etkisiyle “ğ, h, l, r, v, y” sesleri kaybolurlar. Bu ses olayı gerek erime gerekse de yutulma sebebiyle oluşur. Bu ses olayı Karaburun’da yaygın bir ses özelliğidir.

/ğ/ Ünsüzün Düşmesiyle Oluşanlar

bāda “bağda” (I-15,30)

bāla- “bağla-” (I-4,11)

yāları “yağları” (I-10,15)

dāıl- “dağıl” (I-28,3)

ēlenhoca “eğlenhoca” (I-16,31)

çîne- “çiğne-“ (I-22,4)

ōlan “oğlan” (I-11,1)

ōretmendi “öğretmendi” (I-61, 30)

/ h / Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

māsüllerimiz “mahsullerimiz” (I-7,8)

gāve “kahve” (I-14,57)

sabāla “sabahleyin” (I-9,9)

rāmetli “rahmetli” (I-13,25)

dāil “dahil” (I-60,2)

/ l / Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

kākādım “kalkardım” (I-31,30)

güzē “güzel” (I-54,12)

nasī “nasıl” (I-29,9)

/ r / Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

kadācık “kadarcık” (I-15,13)

vā “var” (I-8,9)

sātala “satarlar” (I-42,6)

çādak" "çardak" (I-42,7)

sofā "sofra" (I-4,18)

eşeklēnen "eşeklerle" (I-27,18)

pişē "pişer" (I-36,6)

oynāla "oynarla" (I-19,10)

/ y / Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

bēgir "beygir" (I-48,13)

şēi"şeyi" (I-39,6)

bȭle "böyle" (I-35,22)

ȭle "öyle" (I-9,11)

/ n / Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

işallah "inşallah" (I-58,16)

sōra "sonra" (I-2,4)

4. Karaburun ağzında ünsüz benzetmeleri yaygın bir şekilde görülür. Karaburun ağzında "n, m" ünsüzleri ile biten bir kelime "l" ünsüzü ile başlayan bir ek aldığında ilerleyici benzetme oluşturur.

nn<nl

düünnerde "düğünlerde" (I-9,3)

onnā "onlar" (I-7,7)

unnar "onlar" (I-3,9)

günnerde "günlerde" (I-9,3)

mn < ml

adamna "adamlar" (I-6,6)

nişannı "nişanlı" (I-14 ,3)

ll < rl

ıslallā "ıslatırlar" (I-49,18)

yapalla "yaparlar"(I-49,17)

nd < md

şindi "şimdi" (I-50,10)

5. Karaburun ağzındaki fiil çekimlerinde Türkiye Türkçesinden farklı olarak görülen özelliklerinden biri 1.tekil kişilerde "n" ekinin yaygın bir şekilde kullanılmasıdır.

suyunu koyarın "suyunu koyarım" (I-39,1)

Ayrıca gelecek zaman çekiminde "dōrucaz, dökcen" şeklinde kulanımı yaygındır.

dökcen " dökeceksin" (I-58,4)

uvānı dōrucaz "soğanı doğruyacağız" " (I-4,2)

Geniş zaman çekiminde genellikle "r" ünsüzünün düştüğü örneklere rastlanmaktadır. Karaburun ağzında şimdiki zaman –(I)yo , -(I)yor, -(I)yorū şeklinde görülür. İzmir'in bazı bölgelerinde –(I)yI şekline de rastlansa da Karaburun ağzında bu kullanım yaygın değildir.

alıp geliyōm "alıp geliyorum" (I-17,17)

şēle getiriyo "şeyler getiriyor." (I-17,23)

sene oluyorū "sene oluyor." (I-18,9)

o bakıyor (I-32,6)

yukā açıyoz "yufka açıyoruz" (I-35,21)

ana sınıfına gidiyi "ana sınıfına gidiyor" (I-10,3)

oraya dolā "oraya dolar" (I-19,16)

6. Eski Türkçede kullanılan " ŋ"sesi Karaburun ağzında da görülür fakat bu sesin kullanımı yaygın değildir.

höşmeriniŋ "höşmerinin" (I-49, 9)

yaşındayıŋ "yaşındayım" (I-16, 4)

akrabamızdıŋ" akrabamızdı" (I-11,7)

huysuzduŋ "huysuzdu" (I-8,13)

7. Ek-fiilin geçmiş zaman 3. teklik kişisinde veya fiillerin geçmiş zaman birleşik zaman çekiminin 3. teklik kişisinde n ünsüzü görülür.

çok güzel günlerdin "çok güzel günlerdi" (I-11,15)

oduna giderdiŋ "oduna giderdi" (I-8,6)

8. Dudaklaşma, Dudak ünlülerinin yanında bulunan ünsüzlerin dudaklılaşmasıdır.

Karaburun ağzında dudaklılaşma görülen bir ses olayıdır.

avustos “ağustos” (I-27,8)

sovan “soğan” (I-27,8)

köv “köy” (I-4,5)

9. Karaburun ağzında zarf-fiil eki “-ken” in sonuna “e” sesi gelerek genişleyebilir.

varkana “varken” (I-41,7)

dünürkene “dünürken” (I-14, 38)

dolaşırkene “dolaşırken” (I-19,12)

toplākene “toplarken” (I-27,8)

10. Karaburun ağzında da kapalı hece sonunda ş < ç değişimi görülür. Aynı kelime iki ünlü arasında ise “ç” sesini korur. “ş < ç” değişimi, Karaburun ağzında yaygın görülen ses olayıdır.

kaşdım “kaçtım” (I-24,13)

genş “genç” (I-47,4)

hiş “hiç” (I-24,28)

işkili “içkili” (I-44,8)

üş “üç” (I-44,5)

11 . “etmek, olmak” fiillerinden önce ünlü ile biten bir kelime geldiğinde geçişme olur.

noldu “ne oldu” (I-29,3)

12. Karaburun ağzında -Ip zarf-fiil ekinin -Ik olduğu sadece bir ses kaydında rastlanır. Ayrıca sadece tek bir ses kaydında karşılaştığımız farklı zarf fiil grupları görülür.

eren dedenin başına gidik de okursan “ eren dedenin başına gidip de okursan” (I-8,3)

õle olū gidikez malları orman basıken napcaz bilmem? “öyle ölüp gidince malları orman basınca ne yaparız bilmem?” (I-10,8)

zeytin şimdi başaraktan başararak kışın toplarız “zeytin şimdi başlayıp kışın toplarız” (I-54,4).

13. Ege bölge ağızlarında yaygın olan başta ünlü türemesi Karaburun ağzında yaygın olan bir ses olayı değildir. Sadece tek bir ses kaydında örneğine rastlanmıştır.

iminēlere “minerlere” (I-4,9)

14. Karaburun ağzı çalışmasında Türkiye Türkçesinde yaygın olmayan bazı kelimelere rastlanmıştır.

miner(t) “ekmek kabı”(I-4,12)

bırgala- “çevirmek, başarmak” (I-63,3)

ındar “tek” (I-59,6)

avlaş- “yavaşlat-” (I-50,13)

küleme “çardak” (I-14,52)

KAYNAKÇA

Adıgüzel, A. (2013). Dünyada ve Türkiye Türkçesinde Ağız Çalışmaları ve Yöntemler, *Turkısh Studies*. 8(3): 387.

Akar, A. (2006). Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunu, Internenatiol Periodical Forthe Languages, *Literature and History of Turkısh orTurkic*, 1(39).

Aksan, D. (2018). *Türkçenin Sözvarlığı*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Akın, H. (1968). *Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Bilen A, ve Uhri A, (2019). *Karaburun,*İstanbul: heyamola Yayınları.

Buran, A. (2011). Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Turkısh Studies,* Ankara: Volume 6/1 Winter 2011:41-54.

Çevre Koruma Vakfı Yayın Komitesi. (1998). *Doğal Çevresi ve Tarihsel Dokusuyla İzmir:* Uygur-Oba İletişim ve Matbacılık.

Demir, N. (2002). Ağız Terimi Üzerine, *Türkbilig*. 4:105-116.

Demir,N. (1996). Güneybatı Anadolu Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Eki –İk gelir. *Dilbilim Dergisi*. Ankara: Dilbilim Derneği Yayınları.

Ekin Yazın Grubu (2004). *Ege'nin İncisi İzmir,* İzmir, İstanbul: Seçil Ofset.

Ergin, M. (1993). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.

Pehlivan, G.(2019). *İzmir İli Bayındır İlçesi Ağzı*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gülensoy,T. ve Alkaya, E. (2011). *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası,* Ankara : Akçay Yayınları.

Gülsevin, G. (2020).*Uşak İli Ağızları*, Ankara*:* Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gülsevin, S. (2016). *Karay Türklerin Dili*, Ankara*:* Türk Dil Kurumu Yayınları.

İlçemizin Kısa Bir Tarihçesi. http://www.karaburun.gov.tr/ilcemizin-kisa-bir-tarihcesi, (20.02.2023).

İzmir Vilayet Salnamesi 1927-1928 (1929). İzmir: Bilgi Matbaası

Karaburun Kaymakamlığı (2022,25 Mayıs) Coğrafya Erişim Tarihi:25 Mayıs 2022 http://www.karaburun.gov.tr/cografya.

Karaburun'un Adı Nereden Geliyor? https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77455/karaburun.html, (20.02.2023).

Karahan, L. (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yayınları.

Karahan, L. (1996). *Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri*, Türk Kültürü Araştırmaları Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'a Armağan,Ankara: TKAE Yay. Ankara.

Korkmaz, Z. (1998.) *Açıklamalı Dil Bilim Sözlüğü*, İstanbul: ABC tanıtım Basımevi Yayınları.

Korkmaz, Z. (1995). Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar, *Türk Dili Üzerine Araştırmaları II (ss.629),*Ankara: TDK Yayınları .

Korkmaz, Z. (2017). *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2019).*Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınları.

Küçük, M. (2013), Anadolu Ağızlarındaki Doğu Kökenli Sözcüklerin Ses Bilgisi Açısından Görünümleri -Ünsüzler- *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi.* 20: 39-78.

Öçalan,M.(2006) Ağız Araştırmalarında Bilişim Teknolojilerinin Kullanılması ve Ağız Tezleri İçin Yeni Önerileri, *Sosyal Bilimler Dergisi.* 1(1): 169-188.

Öztekin, N. (2000).*Tarihi ve Kültürü ile Karaburun ve Mordoğan*, İzmir: Çınar Ajans Matbaa.

Sarıkaya, F. (2017). Şeyh Bedrettin isyanı İle Karıştırılan Bir Ayaklanma: Börklüce Mustafa isyanı, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9:26

Yıldız ,O. (2015). Birleşik Kelimelerde Görülen Fonetik Hadiseler, Terimleri, Tanımları ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine. *Turkish Studies Volume 10/8 Spring* : 231-252.

EKLER

Ek 1: Kullanılan Transkrip İşaretleri

ė	"e" ile "i" arası ses.
ē	uzun e sesi.
ù	Kaybolmak üzere olan "u" sesi.
á	a-e arası ses.
ò	o-u arası ses.
ú	u-ü arası ses.
ʻ	Gırtlak Patlayıcı sesi.
T	"t" ile "d" arası ses.
S	"s" ile "z" arası ses.
ŋ	Genizden çıkan "g" sesi.
P	p-b arası ses.

Ek 2: İnceleme Yapılan Bölgeler ve Kaynak Kişi Listesi

YER	Ad Soyad	Doğum Tarihi	Meslek
Amberseki	Bahriye Koçkan	1956	Ev hanımı
Amberseki	Behçet Yetim	1948	Emekli
Amberseki	Fatma Akçalı	1938	Ev hanımı
Amberseki	Hilmiye Yetimoğlu	1941	Ev hanımı
Amberseki	Neriman Yetimoğlu	1941	Ev hanımı
Amberseki	Saliha Kalaycı	1934	Ev hanımı
Amberseki	Şengül Çakır	1957	Çiftçi
Bozköy	Emine Karaca	1957	Çiftçi
Bozköy	Sevgi Eklen	1957	Ev hanımı
Bozköy	Sezgin Dereli	1957	Ev hanımı
Bozköy	Şükran Baba	1942	Ev hanımı
Eğlenhoca	Gülsevin Akça	1937	Çiftçi
Eğlenhoca	Hatice Devrim	1965	Çiftçi
Eğlenhoca	Melek Güneş	1955	Çiftçi
Eğlenhoca	Nimet Akça	1955	Çiftçi
Hasseki	Ayşe Balıkçı	1965	Ev hanımı
Hasseki	Dilber Çakmak	1944	Ev hanımı
Hasseki	Gülsün Saraç	1928	Ev hanımı
Hasseki	Vicdan Cansu	1947	Çiftçi
İnecik	Cemil Özder	1948	Emekli
İnecik	İltan Özder	1938	Çiftçi
İnecik	Serpil Özkaya	1955	Ev hanımı
Kösedere	Ahmet Eren	1952	Çiftçi
Kösedere	Ayşe Özgüder	1951	Esnaf
Kösedere	Ergun Özgüder	1945	Esnaf
Kösedere	Hakkı Şatar	1960	Çiftçi
Kösedere	Şerife Zorlu	1944	Emekli
Küçükbahçe	Ahmet Ak	1942	Hayvancılık
Küçükbahçe	Ahmet Akgüloğlu	1962	Muhtar
Küçükbahçe	Binnaz Başarı	1942	Ev hanımı
Küçükbahçe	Hasan Topbaş	1945	Çiftçi

Küçükbahçe	Hüseyin İçken	1962	Balıkçılık
Mordoğan	Fatma Ersen	1947	Ev hanımı
Mordoğan	Hanife Karaca	1948	Ev hanımı
Mordoğan	Müesser Aktaş	1951	Müze Kurucusu
Mordoğan	Mürvet Aykın	1948	Ev hanımı
Parlak	Fahri Sarı	1936	Hayvancılık
Parlak	Mehmet Ufacık	1937	Arıcılık
Parlak	Mustafa Özaydın	1936	Emekli
Parlak	Oktay Sarı	1941	İnşaatçı
Saip	Hatice Aykut	1934	Ev hanımı
Saip	Mehmet Ergun	1939	Emekli
Saip	Günhan Koç	1947	Emekli
Salman	İlmiye Acar	1952	Çiftçi
Salman	Nermin Altay	1961	Ev hanımı
Salman	Nurdan dönmez	1969	Ev hanımı
Salman	Zeynep Denizeri	1956	Ev hanımı
Sarpıncık	Ahmet Çetin	1952	Çiftçi
Sarpıncık	Alaaddin Erden	1943	Emekli
Sarpıncık	Fadime Atay	1936	Ev hanımı
Sarpıncık	Gülten Yonca	1942	Ev hanımı
Sarpıncık	Hatice Uskan	1951	Çiftçi
Sarpıncık	Sevgi Sarıgöl	1952	Ev hanımı
Yaylaköy	Emel Koşar	1961	Ev hanımı
Yaylaköy	Hamza Tokaç	1947	Emekli
Yaylaköy	Huriye Yanık	1954	Hayvancılık
Yaylaköy	Kamil Yaman	1940	Çiftçi
Yaylaköy	Meliha Koşar	1934	Ev hanımı
Yaylaköy	Selahattin Zorlu	1993	Memur
Yeniliman	Ali Rıza Bozan	1954	Çiftçi
Yeniliman	Muzaffer Torunlar	1951	Ev hanımı
Yeniliman	Ömer Fevzi Bozan	1952	Emekli
Yeniliman	Veli Elmas	1948	Emekli